

Marktconsultatie

BREEAM-NL In-Use Utiliteitsbouw 2016 versie 2.0

01 – 06 – 2021

CONCEPT

Over dit document

Dit document betreft de beoordelingsrichtlijn voor BREEAM-NL In-Use Utiliteitsbouw V6. Het beschrijft een meetinstrument waartegen bestaande Utiliteitsgebouwen kunnen worden beoordeeld en een BREEAM-NL In-Use kwalificatie kunnen behalen.

De beoordelingsrichtlijn en de informatie hierin is bedoeld voor door DGBC opgeleide, gekwalificeerde en bevoegde BREEAM-NL Assessoren en Experts. Dit document kan door derden gebruikt worden voor referentiedoeleinden.

Wijzigingen BREEAM-NL In-Use beoordelingsrichtlijn

Deze beoordelingsrichtlijn is onderhevig aan herziening en kan van tijd tot tijd opnieuw worden uitgegeven door DGBC. Een schema van de publicatiedatum voor elk nieuwe versie van dit document wordt hieronder weergegeven.

Versie	Datum van uitgifte	Opmerkingen
2016 v1.0	September 2016	Eerste uitgave
2016 v2.0		Tweede uitgave

ALGEMENE VOORWAARDEN

Disclaimer

Dutch Green Building Council (DGBC) heeft een exclusieve licentie van BRE Global Limited om de BRE Environmental Assessment Methodology (BREEAM) in Nederland toe te passen. DGBC past BREEAM aan, oorspronkelijk ontwikkeld door BRE Global Limited, om de relevantie en toepasbaarheid ervan in Nederland te verbeteren (BREEAM-NL). Deze beoordelingsrichtlijn is in eigendom van DGBC en de richtlijn is openbaar toegankelijk voor informatiedoeleinden.

Alle test-, beoordelings-, certificerings- of goedkeuringsactiviteiten voor deze beoordelingsrichtlijn (direct of indirect) moeten worden uitgevoerd in overeenstemming met de door DGBC goedgekeurde processen. Dergelijke activiteiten mogen alleen worden uitgevoerd door geautoriseerde werknemers en vertegenwoordigers van DGBC, of zij die zijn goedgekeurd of aan wie een licentie is gegeven door DGBC.

Elke partij die deze beoordelingsrichtlijn wil gebruiken om testen, beoordelingen of certificeringen aan te bieden, moet bij DGBC een aanvraag indienen voor training en beoordeling en de nodige licenties verkrijgen. Houd er rekening mee dat normaal gesproken een vergoeding in rekening zal worden gebracht. DGBC en haar licentiegevers aanvaarden geen verantwoordelijkheid voor ongeoorloofd gebruik of verspreiding van dit schemadocument. Zij kunnen juridische stappen ondernemen om te voorkomen dat dergelijk gebruik door onbevoegden plaatsvindt.

Copyright

De informatie en afbeeldingen in dit document zijn eigendom van DGBC en haar licentiegevers, tenzij expliciet anders vermeld, en worden beschermd door auteursrechtwetten. De informatie en afbeeldingen in dit document kun je downloaden en afdrucken zonder specifieke toestemming. Wel blijven ze het intellectuele eigendom en auteursrechtelijk beschermd materiaal van DGBC en haar licentiegevers. Dergelijk materiaal mag niet geringschattend of misleidend worden gebruikt, op een manier die de namen van BRE Global of DGBC in diskrediet kan brengen. Ook mag het niet worden gebruikt voor commerciële doeleinden. We kunnen je vragen om je gegevens te registreren voordat je bepaalde informatie of documenten downloadt. Bovendien mag dit document niet worden verspreid aan derden, zonder uitdrukkelijke schriftelijke toestemming van zowel DGBC als BRE Global.

Trade Marks

“BRE”, “Building Research Establishment”, “BRE Global”, “BREEAM”, “BREEAM-NL” en “Green Book Live” zijn geregistreerde handelsmerken die eigendom zijn van Building Research Establishment Limited (“BRE”) of BRE Global Limited. Zij mogen niet worden gebruikt zonder voorafgaande schriftelijke toestemming van BRE of BRE Global Limited. “DGBC” is een geregistreerde handelsmerk van Dutch Green Building Council.

Stichting Dutch Green Building Council

Dutch Green Building Council (DGBC) is een onafhankelijke stichting die het BREEAM-NL duurzaamheidskeurmerk beheert voor Nederlandse gebouwen en gebieden. Zij verstrekt certificaten aan projecten waarvan de mate van duurzaamheid is beoordeeld volgens vooraf gestelde criteria die zijn vastgelegd in een Beoordelingsrichtlijn (BRL). De BREEAM-NL keurmerken zijn afgeleid van BREEAM internationaal, ontwikkeld door de BRE in Groot-Brittannië (zie verder onder BREEAM).

In de voorliggende beoordelingsrichtlijn, genaamd BREEAM-NL Nieuwbouw 2020, vind je alle informatie over de Nederlandse versie van het keurmerk voor nieuw ontwikkelde gebouwen. Het keurmerk voor bestaande gebouwen heet BREEAM-NL In-Use, voor sloop BREEAM-NL Sloop en Demontage en dat voor gebieden BREEAM-NL Gebied. Dit document behandelt uitsluitend BREEAM-NL Nieuwbouw. Het is van groot belang het keurmerk te kiezen dat past bij jouw project; neem bij twijfel contact op met DGBC.

Voor meer informatie over BREEAM-NL en de keurmerken kun je terecht op de website www.breeam.nl.

BRE Global Ltd. BREEAM

BREEAM (Building Research Establishment Environmental Assessment Method) was het eerste duurzaamheidskeurmerk voor de gebouwde omgeving in de wereld. Dit is nu de internationale standaard. Lokale aanpassingen en certificering vinden plaats door een netwerk van nationale schemabeheerders, Assessoren en professionals. BREEAM helpt projecten om hun milieu-impact te meten en te verkleinen, waardoor de gebouwen beter gewaardeerd worden.

Schemabeheer

DGBC beheert BREEAM-NL onder licentie van BRE Global Ltd. DGBC is formeel door de BRE erkend als 'National Scheme Operator' (Schemabeheerder). DGBC is als enige partij in Nederland gerechtigd dit keurmerk te beheren. DGBC is als schemabeheerder verantwoordelijk voor de inhoud en het goed functioneren van de BREEAM-NL beoordelingsrichtlijnen. De interne organisatie is daartoe verdeeld in een projectbureau, een bestuur en een onafhankelijk College van Deskundigen (CvD). Het CvD heeft als primaire taak het bewaken van de kwaliteit en het functioneren van de BREEAM-NL keurmerken. Dit college stelt zich onafhankelijk op ten opzichte van zowel projectbureau als bestuur. Zowel het CvD als het bestuur zijn - onbezoldigd - samengesteld op basis van het 'all parties concerned' principe. Zij vertegenwoordigen de relevante belanghebbende partijen.

Om de onafhankelijkheid van toetsing te borgen wordt voor de BREEAM-NL keurmerken een robuust certificeringssysteem gehanteerd. Een onafhankelijk Assessor toetst de juistheid en volledigheid van het dossier en stelt de kwalificatie van het project vast, nadat het dossier is opgebouwd en onderbouwd door middel van bewijsmateriaal. DGBC toetst steekproefsgewijs het werk van de Assessor.

DGBC wordt in haar activiteiten ondersteund door een groot aantal organisaties die allen een duurzaamheidsambitie hebben en de doelstellingen van DGBC onderschrijven. Deze partners helpen onze keurmerken mede te ontwikkelen en verbeteren. Meer informatie over DGBC en over samenwerkingsmogelijkheden vind je op onze website www.dgbc.nl.

Colofon

De DGBC is veel dank verschuldigd aan BRE Global en aan alle personen die via de adviesgroepen en op andere wijze feedback en aanbevelingen hebben geleverd. En verder aan de partners die het ontwikkelen en actualiseren van BREEAM- NL financieel mogelijk maken. Veel van de feedback is in de creditteksten verwerkt en je kunt input blijven leveren via helpdesk@dgbc.nl. Deze beoordelingsrichtlijn komt grotendeels tot stand via een 'open source'-benadering, met behulp van kennis en expertise uit de markt die zeer waardevol is.

Bij de afronding van deze versie van de beoordelingsrichtlijn was een groot aantal deskundige en ervaren personen betrokken. Niet in de laatste plaats het College van Deskundigen, die de kwaliteit van het keurmerk borgt en richting geeft in het ontwikkelproces, en de feedback op basis van de praktijkervaring van de pilotdeelnemers.

College van deskundigen

Nader invullen

De inhoud van deze beoordelingsrichtlijn is gecontroleerd en goedgekeurd door het College van Deskundigen en BRE Global. Verder zijn er meerdere adviesbureaus geweest die inhoudelijk hebben ondersteund bij de vertaling en de ontwikkeling. Bij het schrijven van de creditteksten zijn de volgende personen betrokken geweest

Nader invullen

Dutch Green Building Council

Nader invullen

CONCEPT

Inhoudsopgave

Nader invullen

CONCEPT

Management

Overzichtstabel categorie

MAN14	Milieubeleid en milieumanagementsysteem	8
MAN15	Reikwijdte duurzaamheidsbeleid	4
MAN16	Opnemen van duurzaamheidsbeleid in de organisatie	5
MAN17	Samenwerkingsverbanden	14
MAN18	Betrokkenheid gebouwgebruiker	8
MAN19	Beoordeling milieuprestaties van de organisatie	8
MAN20	Duurzaamheidsverslag	3
Totaal beschikbaar aantal punten		50

MAN14 – Milieubeleid en milieumanagementsysteem

Deel	Maximum aantal punten
3	8

Doel van de credit

Het waarderen en stimuleren van de implementatie van een formeel milieubeleid en/of -procedures en een milieumanagementsysteem.

Vraag 1

Is er een milieubeleid en/of zijn er milieuprocedures ontwikkeld of in ontwikkeling?

Punten

Punten	Antwoord	Selecteer één antwoordoptie
0	A.	Vraag niet beantwoord
0	B.	Nee, er is geen milieubeleid en/of -procedure.
1	C.	Ja, er is een milieubeleid en/of -procedures in ontwikkeling.
2	D.	Ja, er is een milieubeleid en/of er zijn –procedures en deze worden ondersteund op het hoogste managementniveau.
4	E.	Ja, er is een milieubeleid en/of procedures waarbij eisen en wensen van stakeholders zijn geïdentificeerd en de opmerkingen van stakeholders zijn verwerkt.

Vraag 2

Is er een milieumanagementsysteem (EMS) in ontwikkeling of ontwikkeld?

Punten	Antwoord	Selecteer één antwoordoptie
0	F.	Vraag niet beantwoord
0	G.	Nee, er is geen EMS
1	H.	Ja, er is een EMS in ontwikkeling.
2	I.	Een EMS is ontwikkeld en bevat procedures voor benchmarking.
4	J.	Een EMS is ontwikkeld en minimaal 3 jaar in werking

Criteria

Criteria	Beoordelingscriteria	Toepasbaar op antwoord
1.	<p>Het milieubeleid en/ of milieuprocedures moet:</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. In overeenstemming zijn met de aard, omvang en milieu-impact van de activiteiten van de organisatie. 2. Een systematiek bevatten tot continue verbetering en het voorkomen van negatieve milieu-impact. 3. Concrete doelstellingen voor het managen van milieu-initiatieven omvatten. 4. Een verplichting bevatten om te voldoen aan de van toepassing zijnde milieuwet- en regelgeving 	C- E

	<p>5. Een raamwerk bieden voor het vaststellen en evalueren van werkwijzen, procedures en incidenten op het gebied van milieuzorg</p> <p>6. Gedocumenteerd, geïmplementeerd en onderhouden zijn.</p> <p>7. Bekend gemaakt zijn aan alle personen die werken voor of namens de organisatie.</p>	
2.	Het milieubeleid en/of -procedure is in ontwikkeling en wordt binnen één jaar door het management goedgekeurd	C
3.	Het milieubeleid en/of -procedure is in werking en wordt onderschreven door het hoogste managementniveau (de directie)	D
4.	Het milieubeleid en/of procedures is opgesteld in lijn met ISO14001 of gelijkwaardig, de wensen van stakeholders zijn geïdentificeerd en de opmerkingen van stakeholders zijn verwerkt.	E
5.	Het EMS is in ontwikkeling en wordt binnen één jaar gecertificeerd.	H
6.	Het EMS is gecertificeerd conform ISO14001 of gelijkwaardig en wordt jaarlijks door een externe auditor gecontroleerd	I, J
7.	Procedures van benchmarking omvat het bepalen van de referentiegroep en het vergelijken van de positie van de organisatie ten opzichte van de referentiegroep, aan de hand van gepubliceerde richtlijnen en beschikbare kengetallen.	I, J
8.	Het EMS is in werking voor alle bedrijfsonderdelen en voor alle voor het bedrijf relevante milieuaspecten	J

Bewijsvoering

Criteria	Vereisten bewijsvoering
-	De hieronder genoemde bewijsvoering is niet uitputtend. Zie daarom ook paragraaf X.X 'Type bewijsmateriaal (Check t.z.t. of dit de juist verwijzing is)' voor typen bewijsmateriaal die toegepast kunnen worden om aan te tonen dat aan de credit eisen wordt voldaan. Specifiek voor deze credit kan onderstaande bewijsvoering gebruikt worden.
2, 5	Bevestiging dat een milieubeleid en/of milieuprocedures of het EMS wordt ontwikkeld inclusief de voorgestelde planning/aanpak.
2	Een formele brief/ verklaring van het management waarin wordt bevestigd dat goedkeuring binnen 1 jaar zal plaatsvinden.
3	Documentatie die de onderschrijving door het management aantoont (indien van toepassing)
1, 3, 4	Een exemplaar van het milieubeleid en/of -procedure
4	Documentatie van het milieubeleid en de stakeholdersconsultatie waarin wordt aangetoond dat deze conform ISO14001 of gelijkwaardig zijn uitgevoerd
6, 7, 8	Een exemplaar van het ISO14001 certificaat of gelijkwaardig en documentatie van de jaarlijks controle van de externe auditor. Indien er geen formeel dossier is, dan kan de externe auditor een controle doen op basis van de relevante clausules van ISO14001.
7	Gebruikte gepubliceerde richtlijnen waarmee een referentiegroep is bepaald en een vergelijking is gemaakt en gegevens van de benchmark

Toelichting

Onderwerpen aan de hand van de BREEAM-NL categorieën die in het milieubeleid beschreven kunnen zijn:

- Gezondheid
- Energie
- Transport
- Water
- Materiaalstromen
- Landgebruik en ecologie
- Vervuiling

Definities

EMS (Environmental Management System):

Een milieumanagementsysteem. Dit kan een eigen systematiek zijn of een systematiek opgesteld en gecertificeerd volgens NEN-EN-ISO 14001 of een vergelijkbare methodiek

CONCEPT

MAN15 - Reikwijdte duurzaamheidsbeleid

Deel	Maximum aantal punten
3	4

Doel van de credit

Het stimuleren van een duurzaamheidsbeleid met een breed scala aan milieu- en sociale kwesties, waardoor de organisatie bijdraagt aan een betere en duurzame wereld.

Vraag 1

Op welke wijze zijn de Duurzame Ontwikkelingsdoelstellingen in het duurzaamheidsbeleid opgenomen?

Punten

Punten	Antwoord	Antwoordoptie	
0	A.	Vraag niet beantwoord	☐
0	B.	De Duurzame Ontwikkelingsdoelen zijn niet in het duurzaamheidsbeleid opgenomen.	☐
2	C.	In het duurzaamheidsbeleid is opgenomen aan welke Duurzame Ontwikkelingsdoelen de organisatie een bijdrage levert	☐
4	D.	In het duurzaamheidsbeleid zijn Duurzame Ontwikkelingsdoelen opgenomen en is vastgesteld hoe de impact wordt gemeten	☐

Criteria

Criteria	Beoordelingscriteria	Toepasbaar op antwoord
1.	Er is vastgesteld op welke Duurzame Ontwikkelingsdoelen de organisatie impact heeft.	C, D
2.	In het duurzaamheidsbeleid is opgenomen aan welke Duurzame Ontwikkelingsdoelen de organisatie een bijdrage levert. Voor elk geïdentificeerde Duurzame Ontwikkelingsdoel is vastgesteld welke middelen beschikbaar worden gesteld en welke activiteiten worden uitgevoerd.	C, D
3.	Het duurzaamheidsbeleid is niet ouder dan drie jaar	C, D
4.	De wijze waarop de impact van het duurzaamheidsbeleid op de Duurzame Ontwikkelingsdoelen wordt gemeten is vastgesteld. Bijvoorbeeld aan de hand van de 169 subdoelstellingen en/of de bedrijfsindicatoren.	D

Bewijsvoering

Criteria	Vereisten bewijsvoering
-	De hieronder genoemde bewijsvoering is niet uitputtend. Zie daarom ook paragraaf X.X 'Type bewijsmateriaal (Check t.z.t. of dit de juist verwijzing is)' voor typen bewijsmateriaal die toegepast kunnen worden om aan te tonen dat aan de credit eisen wordt voldaan. Specifiek voor deze credit kan onderstaande bewijsvoering gebruikt worden.
1.	Documentatie waaruit de impactanalyse van de organisatie op de Duurzame Ontwikkelingsdoelen wordt aangetoond.
2, 3	Exemplaar van het duurzaamheidsbeleid met daarin de gemarkeerde of aangewezen secties met betrekking tot de Duurzame Ontwikkelingsdoelen.
4.	Exemplaar van het duurzaamheidsbeleid inclusief de methode waarop de impact wordt gemeten.

Toelichting

Duurzame Ontwikkelingsdoelen

Nederland heeft zich, samen met 192 andere landen, gecommitteerd aan de realisatie van zeventien Duurzame Ontwikkelingsdoelen, of Sustainable Development Goals (SDG's). Dit zijn doelen die de Verenigde Naties heeft gesteld om de meest urgente mondiale problemen op het gebied van armoede, ongelijkheid, milieuvuiling en klimaatverandering in 2030 op te lossen. Onder de zeventien doelen zijn 169 subdoelen opgesteld om de doelen concreter te maken.

Verwijzingen:

www.sdgnederland.nl

CONCEPT

MAN16 – Opnemen van het duurzaamheidsbeleid in de organisatie

Deel	Maximum aantal punten
3	5

Doel van de credit

Bevorderen dat het duurzaamheidsbeleid in de organisatie wordt opgenomen.

Vraag

Hoe is het duurzaamheidsbeleid in de interne organisatie geborgd?

Punten

Punten	Antwoord	Antwoordoptie (meerdere antwoorden mogelijk)	
0	A.	Vraag niet beantwoord	☐
0	B.	Het duurzaamheidsbeleid is niet in de interne organisatie geborgd	☐
1	C.	Alle milieubeleidsmaatregelen die te maken kunnen hebben met de asset (inclusief preventiebeleid) zijn geïdentificeerd en beschreven.	☐
1	D.	Alle milieubeleidsmaatregelen die te maken kunnen hebben met de asset zijn in actieplannen vertaald of geïmplementeerd en worden periodiek beoordeeld.	☐
1	E.	Het inkoopbeleid van producten en diensten let naast kosten, tijd en kwaliteit op milieu- en duurzaamheidsaspecten.	☐
1	F.	Bij het plannen van kapitaaluitgaven wordt naast kosten, tijd en kwaliteit gelet op milieu- en duurzaamheidsaspecten	☐
1	G.	Bij huisvesting en accommodatie bij zakelijke reizen wordt naast kosten, tijd en kwaliteit gelet op milieu- en duurzaamheidsaspecten.	☐

Criteria

Criteria	Beoordelingscriteria	Toepasbaar op antwoord
1.	Alle milieubeleidsmaatregelen gerelateerd aan het gebruik van de assets is geïdentificeerd en bij voorkeur geprioriteerd. Daarbij wordt ook rekening gehouden met de indirecte effecten van de activiteiten (bedoeld en onbedoeld). Voorbeelden van milieubeleidsmaatregelen zijn: <ol style="list-style-type: none"> 1. Reduceren van de CO₂-uitstoot 2. Beperken van afval 3. Voorkomen van vervuiling (zoals chemische stoffen, licht, geluid) 4. Reduceren van fossiele vervoersbewegingen 	C
2.	Alle relevante geïdentificeerde milieubeleidsmaatregelen zijn omgezet in actieplannen waarin de uitvoering staat beschreven en in de tijd staat ingepland of reeds zijn uitgevoerd.	D
3.	Milieubeleidsmaatregelen worden met de relevante interne afdelingen en eventuele externe stakeholders periodiek geëvalueerd en waar nodig bijgestuurd.	D

4.	Er zijn heldere besluitvormingsprocessen vastgesteld hoe en op welke milieu- en duurzaamheidsaspecten beoordeeld wordt.	E, F, G
5.	Bij de gunning van de inkoop van producten en diensten krijgt duurzaamheid minstens een weging van 30%, ten opzichte van kwaliteit, tijd en prijs.	E

Bewijsvoering

Criteria	Vereisten bewijsvoering
-	De hieronder genoemde bewijsvoering is niet uitputtend. Zie daarom ook paragraaf X.X 'Type bewijsmateriaal (Check t.z.t. of dit de juist verwijzing is)' voor typen bewijsmateriaal die toegepast kunnen worden om aan te tonen dat aan de credit eisen wordt voldaan. Specifiek voor deze credit kan onderstaande bewijsvoering gebruikt worden.
1.	Documentatie waaruit de identificatie en beschrijving van milieubeleidsmaatregelen blijkt.
2.	Documentatie waaruit blijkt dat de milieubeleidsmaatregelen zijn of worden uitgevoerd.
3.	Verslagen waarmee een periodieke beoordeling van de milieubeleidsmaatregelen wordt aangetoond.
4.	Procedures of andere relevante documentatie waaruit de rol van duurzaamheid in besluitvormingsprocessen blijkt
5.	Beleidsdocumenten of gunningsdocumenten waaruit de weging van duurzaamheid bij de inkoop van producten en diensten blijkt.

MAN17 - Samenwerkingsverbanden

Deel	Maximum aantal punten
3	14

Doel van de credit

Het zekerstellen van samenwerking tussen de gebruiker/ huurder, eigenaar/ verhuurder en/of andere relevante stakeholders om de milieuprestatie van de organisatie en gerelateerde impactgebieden te verbeteren.

Vraag

Zijn er samenwerkingsverbanden tussen de gebruiker/ huurder, eigenaar/ verhuurder en/of andere relevante stakeholders om de milieuprestatie van de organisatie en gerelateerde impactgebieden te verbeteren?

Punten

Punten	Antwoord	Meerdere antwoordopties van C-E kunnen worden geselecteerd. Alleen antwoord F of G kan worden geselecteerd.
0	A.	Vraag niet beantwoord
0	B.	Nee
2	C.	Ja, tussen gebruiker/ huurder en eigenaar/verhuurder
4	D.	Ja, tussen gebruiker/ huurder en leveranciers
4	E.	Ja, tussen gebruiker/ huurder en andere relevante stakeholders
2	F.	Ja, tussen musea en betrokken partijen bij de op- en afbouw van tentoonstellingen
4	G.	Ja, tussen musea en betrokken partijen bij de op- en afbouw van tentoonstellingen en partijen worden hierop geselecteerd.

Criteria

Criteria	Beoordelingscriteria	Toepasbaar op antwoord
1.	Filter Indien de gebruiker ook de eigenaar is van de asset, dan wordt de antwoordoptie uit het assessment gefilterd.	C
2.	Er zijn afspraken tussen gebruiker/ huurder en eigenaar/verhuurder middels een green lease vastgelegd met kwalitatieve en kwantitatieve doelstellingen	C
3.	De green lease omvat afspraken over ten minste vijf van onderstaande punten: a) Energie efficiëntie doelen b) Mogelijk te treffen duurzaamheidsmaatregelen bij herinrichting/ renovatie c) Gebruikershandleiding/ milieubeleid/ energiebeheerplan d) Rapportage e) Verbeteringen/ een overzicht van gebreken f) Financiële stimulansen g) Voorkeur voor onderhoudsbedrijven	C

	<p>h) Het separaat meten van energie, water en/of gas</p> <p>i) Geschillenbeslechtingprocedures</p>	
4.	In samenwerking met leveranciers wordt de milieu-impact in de inkoopketen inclusief het transport verminderd.	D
5.	<p>Er wordt met andere stakeholders samengewerkt om de impact van de organisatie op het gebied van duurzaamheid te vergroten. Andere relevante stakeholders kunnen zijn;</p> <ul style="list-style-type: none"> • Sectorgenoten • Lokale, regionale, landelijke of internationale overheidsinstanties • Lokale samenwerkingsverbanden, zoals de Green Business Club 	E
6.	<p>Samenwerkingsverbanden met andere relevante stakeholders om de milieu-impact te verbeteren kunnen het volgende omvatten;</p> <ul style="list-style-type: none"> • Kennisuitwisseling • Uitvoeren van collectieve duurzaamheidsprojecten • Opstellen van of bijdragen aan gezamenlijke (sectorale) routekaarten • Delen van data over bijvoorbeeld energiegebruik, waterverbruik en afval • Financiële ondersteuning in bijvoorbeeld het aanjagen van innovaties 	E
7	Er zijn afspraken vastgelegd in ieder geval op het gebied van hergebruik van materialen en het minimaliseren van het energiegebruik.	F, G

Gebruiksfunctie specifieke criteria

Antwoord F en G zijn alleen van toepassing op musea. Bij andere gebruiksfuncties vervallen deze antwoordopties en worden de punten niet meegenomen in de berekening.

Bewijsvoering

Criteria	Vereisten bewijsvoering
-	De hieronder genoemde bewijsvoering is niet uitputtend. Zie daarom ook paragraaf X.X 'Type bewijsmateriaal (Check t.z.t. of dit de juiste verwijzing is)' voor typen bewijsmateriaal die toegepast kunnen worden om aan te tonen dat aan de credit eisen wordt voldaan. Specifiek voor deze credit kan onderstaande bewijsvoering gebruikt worden.
2, 3	Een exemplaar van het 'green lease' huurcontract, met de relevante onderwerpen en kwalitatieve en kwantitatieve doelstellingen gemarkeerd.
4	Documentatie waaruit blijkt dat in samenwerking van leveranciers de milieu-impact in de keten en van het transport wordt verminderd.
5, 6	Documentatie waaruit blijkt dat er samenwerkingsverbanden met andere relevante stakeholders zijn aangegaan en hoe deze samenwerking is vormgegeven.
7	Documentatie waaruit blijkt welke afspraken zijn vastgelegd en, indien relevant, hoe partijen hierop worden geselecteerd.

MAN18 – Betrokkenheid gebouwgebruiker

Deel		Maximum aantal punten
3		8

Doel van de credit

Het bevorderen van de betrokkenheid en het draagvlak bij de gebouwgebruiker over het duurzaamheidsbeleid van de organisatie en het bevorderen van duurzaam gedrag.

Vraag

Hoe worden de gebouwgebruikers betrokken bij het duurzaamheidsbeleid van de organisatie?

Punten

Punten	Antwoord	Antwoordoptie (meerdere antwoorden mogelijk)	
0	A.	Vraag niet beantwoord	☐
0	B.	Er zijn geen maatregelen getroffen.	☐
1	C.	Gebouwgebruikers worden geïnformeerd over de gebruiksgegevens	☐
1	D.	Er worden seminars, cursussen of andere bedrijfscommunicatie aangeboden om meer bewustwording te creëren	☐
1	E.	Er is informatieverstrekking over gesteunde goede doelen.	☐
1	F.	Er is informatieverstrekking over CO ₂ -emissie van de bedrijfsvoering en/of de gerealiseerde CO ₂ -reductie.	☐
2	G.	Er zijn maatregelen geïmplementeerd om duurzaam gedrag van gebouwgebruikers te bevorderen.	☐
2	H.	Relevante gebouwgebruikers worden betrokken bij de ontwikkeling, beheer en uitvoering van het duurzaamheidsbeleid	☐

Criteria

Criteria	Beoordelingscriteria	Toepasbaar op antwoord
1.	Gebruiksgegevens (van bijvoorbeeld energie, water en afval) worden aan alle gebouwgebruikers digitaal of in de asset beschikbaar gesteld.	C
2.	Minimaal twee keer per jaar worden interne seminars, cursussen of andere bedrijfscommunicatie aangeboden over duurzaamheidsthema's zoals energie, circulariteit en biodiversiteit.	D
3.	Informatie over het gesteunde goede doel en mogelijkheden om actief bij te dragen worden aan alle gebouwgebruikers beschikbaar gesteld.	E
4.	Informatie over de CO ₂ -emissies van de bedrijfsvoering en/of de gerealiseerde CO ₂ -reductie wordt elk jaar geactualiseerd en is voor alle gebouwgebruikers beschikbaar	F
5.	Maatregelen om duurzaam gedrag te bevorderen (door bijvoorbeeld 'nudging') zijn geïmplementeerd. Voorbeelden van maatregelen kunnen zijn; <ol style="list-style-type: none"> 'Voetstapjes' naar de trap om het gebruik van de trap te stimuleren 	G.

	<ol style="list-style-type: none"> 2. Promotie van gezonde of duurzame keuzes (bijvoorbeeld posters van of meer ruimte voor fruit en groenten) 3. Positieve 'feedback' bij het tonen van duurzaam gedrag 4. Voorbeelden laten zien van duurzaam gedrag (<i>modelling</i>) 	
6.	<p>De organisatie stimuleert de betrokkenheid van relevante gebouwgebruikers bij de ontwikkeling, beheer en uitvoering van het duurzaamheidsbeleid door bijvoorbeeld:</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Gebouwgebruikers zijn verantwoordelijk voor het uitvoeren van duurzaamheidsprojecten 2. Gebouwgebruikers hebben zeggenschap over het duurzaamheidsbeleid 3. Gebouwgebruikers kunnen ideeën aandragen of adviseren in het duurzaamheidsbeleid 4. Gebouwgebruikers fungeren als klankbord om duurzame activiteiten te toetsen <p>Het informeren van gebouwgebruikers is niet voldoende.</p>	H.

Bewijsvoering

Criteria	Vereisten bewijsvoering
-	De hieronder genoemde bewijsvoering is niet uitputtend. Zie daarom ook paragraaf X.X 'Type bewijsmateriaal (Check t.z.t. of dit de juiste verwijzing is)' voor typen bewijsmateriaal die toegepast kunnen worden om aan te tonen dat aan de credit eisen wordt voldaan. Specifiek voor deze credit kan onderstaande bewijsvoering gebruikt worden.
1	Documentatie van communicatiekanalen waar de gebruiksgegevens beschikbaar worden gesteld
2	Fotografisch bewijsmateriaal, verslagen of andere documentatie van de bedrijfsactiviteiten of communicatie
3, 4	Documentatie van de bedrijfscommunicatie
5	Fotografisch bewijsmateriaal van de getroffen maatregelen
6	Documentatie, zoals verslagen, waaruit blijkt op welke wijze de betrokkenheid van gebouwgebruikers wordt gestimuleerd

Definities

Nudging

Nudging is een [gedragspsychologische](#) motivatietechniek waarbij mensen subtiel worden gestimuleerd om zich op een gewenste wijze te gedragen, zonder daarbij keuzes te beperken of op een significante manier de economische prikkels te veranderen.

Verwijzingen

R. Thaler, CR. Sunstein; Nudge. Naar betere beslissingen over gezondheid, geluk en welvaart, 2009

MAN19 - Beoordeling milieu- en duurzaamheidsprestaties van de organisatie

Deel	Maximum aantal punten
3	8

Doel van de credit

Het continue verbeteren van de prestaties van de organisatie, door de ontwikkeling en beoordeling van milieu- en/of duurzaamheidsprestaties en de vastlegging en compensatie van de CO₂-uitstoot te stimuleren.

Vraag 1

Hoe frequent beoordeelt de raad van bestuur/ het hoger kader van het management de prestaties van de organisatie op de milieudoelen en/of het duurzaamheidsbeleid?

Punten

Punten	Antwoord	Antwoordoptie (één antwoordoptie mogelijk)
0	A.	Vraag niet beantwoord
0	B.	De prestaties van de organisatie op de milieudoelen en/of het duurzaamheidsbeleid worden niet frequent beoordeeld
1	C.	Minimaal 1 keer per jaar
2	D.	Minimaal 2 keer per jaar

Vraag 2

Wordt de CO₂- uitstoot van woon-werkverkeer, zakenreizen en/ of de interne bedrijfsvoering vastgesteld en gecompenseerd?

Punten	Antwoord	Antwoordoptie (Selecteer één antwoordoptie van E-H. Afzonderlijk kan antwoordoptie I of J geselecteerd worden)	
0	E.	Vraag niet beantwoord	☐
0	F.	De CO ₂ -uitstoot is niet vastgesteld en gecompenseerd	☐
1	G.	De CO ₂ -uitstoot als gevolg van woon-werk verkeer wordt vastgesteld en gecompenseerd.	☐
1	H.	De CO ₂ -uitstoot als gevolg van zakenreizen wordt vastgesteld en gecompenseerd	☐
2	I.	De CO ₂ -footprint van de interne bedrijfsvoering van het bedrijf wordt vastgesteld en gecompenseerd	☐
4	J.	De CO ₂ -footprint van de interne bedrijfsvoering, inclusief de overige indirecte emissies wordt vastgesteld en gecompenseerd	☐

Criteria	Beoordelingscriteria	Toepasbaar op antwoord
1.	In de beoordeling van de milieudoelen wordt meegenomen: <ol style="list-style-type: none"> 1. Evaluatie of er wordt voldaan aan de wettelijke vereisten; 2. Reacties van externe partijen, waaronder klachten; 3. De prestatie ten opzichte van de doel- en taakstellingen; 4. Vervolgacties van eerdere beoordelingen; 	C en D

	<p>5. Veranderende omstandigheden, waaronder ontwikkelingen in wetgeving of andere verplichtingen gerelateerd aan de milieudoelen van de organisatie;</p> <p>6. Verbetervoorstellen.</p> <p>In de beoordeling van het duurzaamheidsbeleid wordt meegenomen:</p> <p>1. Behaalde resultaten ten opzichte van Duurzame Ontwikkelingsdoelen</p> <p>2. Evaluatie van de behaalde resultaten</p> <p>3. De prestaties ten opzichte van de doelen en subdoelstellingen</p> <p>4. Verbetervoorstellen</p>	
2.	De beoordeling van de raad van het bestuur/ het hoger kader van het management omvat de reikwijdte van het milieubeleid. Niet alle elementen uit het milieubeleid hoeven in één keer te worden beoordeeld.	C en D
3.	De CO ₂ -uitstoot wordt gecompenseerd conform Gold Standard of gelijkwaardig	G-J
4.	De CO ₂ -uitstoot als gevolg van woon-werkverkeer en/of zakenreizen is vastgelegd. Indien het bedrijf gecertificeerd is volgens de CO ₂ -prestatieladder niveau 3, dan kunnen automatisch de punten worden toegekend.	G-H
5.	De CO ₂ -footprint als gevolg van de interne bedrijfsvoering (o.a. energie, afval, processen) is vastgelegd. De CO ₂ -footprint omvat de directe emissies (scope 1) en indirecte emissies (scope 2) Indien het bedrijf gecertificeerd is volgens de CO ₂ -prestatieladder niveau 3 of hoger, dan kunnen automatisch de punten worden toegekend.	I
6.	De CO ₂ -footprint als gevolg van de interne bedrijfsvoering is vastgelegd. De CO ₂ -uitstoot omvat de directe emissies (scope 1), indirecte emissies (scope 2) en overige indirecte emissies (scope 3) Indien het bedrijf gecertificeerd is volgens de CO ₂ -prestatieladder niveau 4 of hoger, dan kunnen automatisch de punten worden toegekend.	J

Bewijsvoering

Criteria	Vereisten bewijsvoering
-	De hieronder genoemde bewijsvoering is niet uitputtend. Zie daarom ook paragraaf X.X 'Type bewijsmateriaal (Check t.z.t. of dit de juiste verwijzing is)' voor typen bewijsmateriaal die toegepast kunnen worden om aan te tonen dat aan de credit eisen wordt voldaan. Specifiek voor deze credit kan onderstaande bewijsvoering gebruikt worden.
1	Documentatie waaruit blijkt wat de frequentie van beoordelen is door een raad van bestuur/ het hoger kader management (bijvoorbeeld notulen en/of een vergaderschema met agendapunten)
2	Documentatie waaruit blijkt dat in de beoordeling de vereiste punten zijn meegenomen
3	Documentatie waaruit blijkt dat de CO ₂ -uitstoot wordt gecompenseerd conform Gold Standard of gelijkwaardig
4	Documentatie waaruit de berekening van de CO ₂ -uitstoot van woon-werkverkeer en/of zakenreizen blijkt.
5, 6	Documentatie waaruit de berekening van de CO ₂ -footprint van de interne bedrijfsvoering blijkt, inclusief de onderverdeling in scope 1, 2 en (indien van toepassing) 3.
5, 6	Een exemplaar van het MVO-prestatieladder certificaat inclusief het behaalde niveau (indien van toepassing).

Toelichting

Gold Standard

Gold Standard is een keurmerk voor klimaatcompensatie via kleinschalige projecten in ontwikkelingslanden. Het keurmerk stelt eisen aan:

1. De projecten zorgen echt voor CO₂-vermindering
2. Er zijn lokale organisaties bij betrokken
3. De bijdrage aan de duurzame ontwikkeling is transparant.

Een onafhankelijke partij beoordeeld of aan de Gold Standard vereisten wordt voldaan.

Scope 1 emissies of directe emissies

Scope 1 emissies zijn emissies die worden uitgestoten door installaties die in eigendom zijn van of gecontroleerd worden door de organisatie, zoals emissies door eigen gasgebruik (in bijv. gasboilers, warmtekrachtinstallaties en ovens) en emissies door het eigen wagenpark.

Scope 2 emissies of indirecte emissies

Scope 2 emissies zijn emissies ontstaan door de opwekking van elektriciteit, warmte en koeling en stoom in installaties die niet tot de eigen onderneming behoren, doch die door de organisatie worden gebruikt, zoals bijvoorbeeld de emissies die vrijkomen bij het opwekken van elektriciteit in centrales.

Scope 3 of overige indirecte emissies

Scope 3 emissies zijn emissies die ontstaan als gevolg van de activiteiten van de organisatie maar die voortkomen uit bronnen die geen eigendom van de organisatie zijn noch beheerd worden door de organisatie. Voorbeelden zijn emissies die voortkomen uit de productie van ingekochte materialen (*upstream*) en het gebruik van het door de organisatie aangeboden/ verkochte werk, project, dienst of levering (*downstream*).

Verwijzing

www.goldstandard.org

CO₂-prestatieladder (www.skao.nl)

MAN20 - Duurzaamheidsverslag

Deel	Maximum aantal punten
3	3

Doel van de credit

Het bevorderen van transparante communicatie over sociale, economische en milieuprestaties.

Vraag

Is er over het afgelopen jaar een duurzaamheidsverslag opgesteld?

Punten

Punten	Antwoord	Antwoordoptie
0	A.	Vraag niet beantwoord
0	B.	Nee
1	C.	Ja, er is een intern opgesteld rapport, dat niet door een onafhankelijke partij is getoetst. Deze is beschikbaar voor alle interne en externe stakeholders.
2	D.	Ja, het rapport is door een derde en onafhankelijke partij getoetst en is beschikbaar voor alle interne en externe stakeholders.
3	E.	Ja, het rapport is opgesteld conform onafhankelijke richtlijnen voor duurzaamheidsverslaggeving, is door een onafhankelijke partij getoetst en is publiekelijk beschikbaar.

Criteria

Criteria	Beoordelingscriteria	Toepasbaar op antwoord
1.	Het duurzaamheids-/ MVO- verslag geeft een evenwichtige en reële weergave van de prestaties van de rapporterende organisatie. Dit betreft sociale en ecologische aspecten, en zowel de kosten als de baten. Integratie met de financiële rapportage is niet verplicht	C-E
2.	Het duurzaamheids-/ MVO- verslag moet zijn gebaseerd op accurate, verifieerbare gegevens, verzameld door de organisatie over een periode van een jaar. Een verslag dat een periode van meer dan een jaar beslaat, kan worden goedgekeurd wanneer de data voor elke jaarlijks interval is opgenomen.	C-E
3.	Duurzaamheidsverslaggeving is conform de onafhankelijke richtlijnen Global Reporting Initiative (GRI), Integrated Reporting (IR) of gelijkwaardig	E

Bewijsvoering

Criteria	Vereisten bewijsvoering
-	De hieronder genoemde bewijsvoering is niet uitputtend. Zie daarom ook paragraaf X.X 'Type bewijsmateriaal (Check t.z.t. of dit de juist verwijzing is)' voor typen bewijsmateriaal die toegepast kunnen worden om aan te tonen dat aan de credit eisen wordt voldaan. Specifiek voor deze credit kan onderstaande bewijsvoering gebruikt worden.
1, 2	Een exemplaar van het duurzaamheids-/ MVO verslag
2.	Documentatie waaruit blijkt dat de toetsing heeft plaatsgevonden door een onafhankelijke partij

Toelichting

Global Reporting Initiative (GRI):

Om de inhoud van duurzaamheidsverslagen te uniformiseren is er een internationale richtlijn voor duurzaamheidsverslaggeving door de internationale en onafhankelijke organisatie Global Reporting Initiative (GRI) samengesteld. In de richtlijnen van het GRI worden sociale, ecologische en economische prestatie indicatoren onderscheiden waarover dient te worden gerapporteerd.

Integrated Reporting (IR):

Door de International Integrated Reporting Council (IIRC) gestart model voor het integreren van het financieel jaarverslag en het duurzaamheidsverslag (geïntegreerd jaarverslag)

CONCEPT

Gezondheid

Overzichtstabel categorie

Gezondheid		
HEA25	Reikwijdte duurzaam personeelsbeleid	xx
HEA26	Opnemen van duurzaam personeelsbeleid in de organisatie	xx
HEA27	Maatregelen ten behoeve van de fysieke gezondheid	xx
HEA28	Maatregelen ten behoeve van de mentale gezondheid	xx
HEA29	Maatregelen ten behoeve van de sociale gezondheid	xx
HEA30	Behaald resultaat duurzaam personeelsbeleid	xx
Totaal beschikbaar aantal punten		xx

CONCEPT

HEA25 - Reikwijdte duurzaam personeelsbeleid		
Deel		Maximum aantal punten
3		8

Doel van de credit

Het bevorderen van het welzijn en de gezondheid van medewerkers, het vergroten van hun mogelijkheden en competenties en het bieden van gelijke kansen voor iedereen.

Vraag

Zijn de volgende onderwerpen op het gebied van welzijn en gezondheid geborgd in de organisatie?

Punten	Antwoord	Antwoordingoptie (meerdere antwoorden mogelijk)	
0	A.	Vraag niet beantwoord	☐
0	B.	Weet niet	☐
2	C.	Behoud en ontwikkeling	☐
2	D.	Tevredenheid	☐
2	E.	Diversiteit en inclusiviteit	☐
2	F.	Fysieke, mentale en sociale gezondheid	☐
X	G.	De organisatie draagt bij aan het versterken van de (fysieke, mentale of sociale) gezondheid en het welzijn van de overige gebouwgebruikers, additioneel op medewerkers	☐

Beoordelingscriteria

Criteria	Beoordelingscriteria	Toepasbaar op antwoord
1.	Het duurzaam personeelsbeleid moet: a. Door het hoger kader van het management of de raad van bestuur zijn goedgekeurd b. Actief worden geïmplementeerd door toegewezen medewerkers binnen de organisatie.	C – G
2.	Er is sprake van voortdurende professionele ontwikkeling van alle medewerkers in de asset, bijvoorbeeld met een functionerings- en beoordelingssystematiek als PCB en een persoonlijk ontwikkelingsplan.	C
3.	De beheersing van de onderwerpen uit de antwoordingopties wordt volgens een geformaliseerd proces uitgevoerd. Bijvoorbeeld door:	C, D

	<ul style="list-style-type: none"> a. Regelmatige functionerings-/beoordelingscycli b. Vragenlijsten/enquêtes (tevredenheid, sociale interactie) c. Audits (ARBO) 	
4.	<p>Tevredenheidsonderzoeken moeten ten minste een keer in de drie jaar worden uitgevoerd en aanvullend wanneer er grote verandering zijn doorgevoerd in het huisvestingsconcept, gebouwvoorzieningen, etc.</p> <p>Het onderzoek moet ten minste het volgende omvatten:</p> <ul style="list-style-type: none"> a. Tevredenheid b. Comfort van werkplekken en binnenklimaat c. Betrokkenheid van organisatie en collega's 	D
5.	Uitkomsten uit vragenlijsten, enquêtes en audits zijn doorgevoerd, tenzij is aangetoond dat deze niet relevant of niet door te voeren zijn.	D
6.	<p>Bij diversiteit en inclusiviteit kan gedacht worden aan het opnemen van beleidsmaatregelen ten behoeve van arbeidsvermogen, etnisch-culturele diversiteit, gender, leeftijd en LHBTI+. Voor meer informatie kan verwezen worden naar de Charter Diversiteit van de Sociaal-Economische Raad.</p> <p>Punten kunnen automatisch worden toegekend als de organisatie de Charter Diversiteit heeft ondertekend.</p>	E
7.	De organisatie streeft, naast het bevorderen van de gezondheid van haar eigen werknemers, ook naar een gezonde en welvarende gemeenschap en/ of andere relevante stakeholders (zoals gebouwbezoekers).	G

Aanvulling op de criteria

Fysieke, mentale en sociale gezondheid

Het bevorderen van de fysieke, mentale en sociale gezondheid van medewerkers en/of andere gebruikers kan door de organisatie op haar eigen manier nagestreefd worden. Enkele voorbeelden (maar niet uitputtend) van elementen die relatie hebben met het bevorderen van fysieke, mentale en sociale gezondheid zijn:

- Lichaamsfuncties (zoals fitheid, verminderen klachten en pijn, bewegen)
- Mentaal welbevinden (zoals concentreren en controle)
- Zingeving (zoals betekenisvolle werkzaamheden)
- Kwaliteit van leven (zoals balans en werkomstandigheden)
- Sociaal (zoals sociale contacten, communiceren)
- Dagelijks functioneren (zoals het kunnen aangeven van grenzen en vragen van hulp, voldoende tijd)

Gebruiksfunctie specifieke criteria

Bewijsvoering

Criteria	Vereisten bewijsvoering
-	De hieronder genoemde bewijsvoering is niet uitputtend. Zie daarom ook paragraaf X.X 'Type bewijsmateriaal' voor typen bewijsmateriaal die toegepast kunnen worden om aan te tonen dat aan de credit eisen wordt voldaan. Specifiek voor deze credit kan onderstaande bewijsvoering gebruikt worden.
Alle	Personeelsbeleid of kopie van relevante stukken uit het milieubeleid met daarin de stukken gemarkeerd die betrekking hebben op de verbeterdoelen.
3, 4, 5	Een kopie van de gebruikerstevredenheid formulieren, feedbackformulieren, de procedure en/of het onderzoek naar o.a. de tevredenheid en gezondheid van de gebouwgebruikers en de sociale interactie inclusief een aantal ingevulde formulieren.
5	Gegevens over hoe er met de gebouwgebruikers is gecommuniceerd over de gestelde doelstellingen en ontwikkelingen in procedures.
2, 3	Een beschrijving van de formele processen waarmee de onderwerpen worden beheerst, met voorbeelden van bijvoorbeeld dossiers van de beoordelingscycli. De assessor controleert (steekproefsgewijs) dat de dossiers worden geactualiseerd bij bijvoorbeeld vertrek of inhuur van de medewerkers.
5	Onderbouwing op welke wijze verbeterpunten uit de doorlopen processen zijn doorgevoerd.
2	Beleid, bedrijfsregels, ten aanzien van opleiding van medewerkers, bijvoorbeeld met een voorbeeld van een Persoonlijk Opleidings Plan (POP) en hoe hiermee wordt gewerkt.

Definities

PCB: een functionerings- en beoordelingssystematiek. PCB staat voor Plannen – Coachen – Beoordelen.

Verwijzingen

Charter Diversiteit van de Sociaal-Economische Raad: <https://diversiteitinbedrijf.nl/charter-diversiteit-wat-is-het/>

HEA26 – Opnemen van het duurzaam personeelsbeleid in de organisatie		
Deel		Maximum aantal punten
3		7

Doel van de credit

Bevorderen dat het duurzaam personeelsbeleid in de organisatie is opgenomen.

Vraag

Hoe is het duurzaam personeelsbeleid in de interne organisatie geborgd?

Punten	Antwoord	Antwoordoptie (meerdere antwoorden mogelijk)	
0	A.	Vraag niet beantwoord	☐
0	B.	Er is geen borging van het beleid in de organisatie	☐
1	C.	De doelstellingen op het gebied van welzijn en gezondheid zijn vastgesteld.	☐
1	D.	Doelstellingen op langere termijn worden omgezet in jaarlijkse actieplannen met concrete maatregelen ter verwezenlijking.	☐
1	E.	De doelstellingen en acties op het gebied van welzijn en gezondheid worden gemonitord	☐
1	F.	Er zijn procedures in werking gesteld om feedback van gebouwgebruikers en andere relevante stakeholders op te nemen in de strategie.	☐
1	G.	Er zijn afzonderlijke medewerkers en/of koplopers aangewezen die verantwoordelijk zijn voor de implementatie van het beleid, de doelstellingen en de streefcijfers voor gezondheid en welzijn	☐
1	H.	De aangewezen medewerkers en/ of koplopers, als bedoeld in antwoordoptie G, hebben relevante opleiding genoten en houden hun kennis op niveau.	☐

Beoordelingscriteria

Criteria	Beoordelingscriteria	Toepasbaar op antwoord
1.	Doelstellingen en acties/actieplannen voortkomend uit het duurzaam personeelsbeleid moeten: a) Worden geïmplementeerd en het evaluatieproces moet ervoor zorgen dat doelen worden gesteld en actieplannen worden uitgevoerd. b) De reikwijdte, doelstellingen en doelen bevatten. c) Moet beschikbaar en toegankelijk zijn voor alle gebouwgebruikers	C – E
2.	Voor de geselecteerde onderwerpen zijn beleidsmaatregelen en initiatieven met concrete doelstellingen vastgelegd, en er is aangegeven dat de implementatie wordt bewaakt.	C – E
3.	Beleidsmaatregelen kunnen zijn opgenomen in een separaat document, of zijn onderdeel van het algemeen beleid.	C – E
4.	Er vindt regelmatige terugkoppeling plaats op basis waarvan het hoger kader van het management of een raad van bestuur de gezondheidsmaatregelen kan evalueren, en verbeterpunten kan meegeven.	C – E

5.	Een procedure moet beschrijven hoe feedback opgenomen wordt in de strategie.	F
6.	Rollen, verantwoordelijkheden en bevoegdheden zijn vastgelegd en gecommuniceerd met goedkeuring van het hoger kader van het management of een raad van bestuur.	G
7.	Opleiding kan betrekking hebben op Human Resource Management of is gerelateerd aan onderwerp gezondheid en welzijn. Kennis kan op peil worden gehouden door bijvoorbeeld het bijwonen van relevante seminars/cursussen of aansluiting bij kennis-, expert- en/of werkgroepen.	H

Aanvulling op de criteria

Gebruiksfunctie specifieke criteria

Bewijsvoering

Criteria	Vereisten bewijsvoering
-	De hieronder genoemde bewijsvoering is niet uitputtend. Zie daarom ook paragraaf X.X 'Type bewijsmateriaal' voor typen bewijsmateriaal die toegepast kunnen worden om aan te tonen dat aan de credit eisen wordt voldaan. Specifiek voor deze credit kan onderstaande bewijsvoering gebruikt worden.
1-6	Het personeelsbeleid of gezondheidsplan, met daarin de stukken gemarkeerd die betrekking hebben op de relevante antwoordopties.
2	De uitkomsten van onderzoek, registratie en monitoring (indien van toepassing).
4	Een verklaring OF notulen waaruit blijkt dat er regelmatige terugkoppeling plaats vindt met hoger kader van het management of een raad van bestuur
5	Kopie of beschrijving van relevante procedure.
6	Documentatie van de functietitels en/of namen van afzonderlijke medewerkers en/of koplopers die verantwoordelijk zijn voor de implementatie van het beleid, de doelstellingen en de streefcijfers voor gezondheid.
7	Kopie van relevante documenten, kwalificaties, CV of lidmaatschap.

Definities

HEA27 – Maatregelen ten behoeve van fysieke gezondheid		
Deel		Maximum aantal punten
3		9

Doel van de credit

Het herkennen en stimuleren van maatregelen waarmee de fysieke gezondheid van medewerkers wordt bewaakt en verbeterd

Vraag

Welke maatregelen zijn getroffen om de fysieke gezondheid van medewerkers te bewaken en verbeteren?

Punten	Antwoord	Antwoordoptie (meerdere antwoorden mogelijk)	
0	A.	Vraag niet beantwoord	☐
0	B.	Weet niet	☐
1	C.	Gezondheids- en comfortproblemen van medewerkers worden gemonitord en geregistreerd.	☐
4	D.	De prestaties van het binnenklimaat worden gemonitord en geoptimaliseerd	☐
4	E.	Sporten door medewerkers wordt gesubsidieerd/ financieel ondersteund of (op locatie) beschikbaar gesteld.	☐
4	F.	Er wordt voorzien in een gezondheidsplan voor medewerkers, een bijdrage in de ziektekosten of medische kosten.	☐
2	G.	Ruimten met installaties of gevaarlijke materialen zijn goed aangegeven	☐
1	H.	Het huisvestingsconcept en de werkplek stimuleert een actieve houding en gedrag	☐
1	I.	Het gebruik van middelen en materialen met toxische stoffen in afwerking en inrichting wordt gereduceerd/ geminimaliseerd	☐
1	J.	Het nuttigen van gezonde voeding en dranken wordt gestimuleerd.	☐
1	K.	Een gezonde thuiswerkplek wordt gefaciliteerd.	☐

Criteria

#	Criteria	Toepasbaar op antwoord
1.	De feedback of klachtenprocedure moet beschrijven hoe gezondheids- of comfortproblemen kunnen worden gemeld, geregistreerd.	C, D
2.	Er vindt regelmatige terugkoppeling plaats op basis waarvan verantwoordelijke de gezondheidsmaatregelen kan evalueren, en verbeterpunten kan meegeven.	C, D

3.	Organisatie beschikt over een formele regeling die toegankelijk is voor de medewerkers.	E, F
4.	Borden, mededelingen en posters worden zichtbaar en op een geschikte plek aangebracht, om te wijzen op ruimten die een gevaar voor de gezondheid en de veiligheid vormen.	G
5.	Een actieve houding en gedrag door het huisvestingsconcept en de werkplek wordt ten minste op de volgende manieren gestimuleerd: <ul style="list-style-type: none"> • Verschillende type werkplekken, zoals focusplekken, flexplekken, vergaderruimtes en/of kantoorruimten; • Indien aanwezig wordt er voorkeur gegeven aan het nemen van de trap boven de lift d.m.v. signalering, zicht op de trap of andere manieren; 	H
6.	Er is beleid op het verminderen en voorkomen van materialen met toxische stoffen in afwerking en inrichting die minimaal betrekking hebben op kooldioxide en ten minste twee andere verontreinigende stoffen (bijvoorbeeld fijnstof, totale vluchtige organische stoffen (TVOC), formaldehyde, koolmonoxide, stikstofdioxide (NOx) of radon). Dit geldt voor tenminste het meubilair en vloer-, wand- en plafondbewerkingen. Het beleid is gericht op het borgen van deze maatregel in selectiecriteria en/of het inkoopbeleid.	I
7.	Punten kunnen alleen worden toegekend als ten minste 4 maatregelen t.b.v. het stimuleren van gezonde voeding zijn uitgevoerd. Voorbeelden van stimulering zijn (maar niet uitputtend): <ul style="list-style-type: none"> • Er worden geen in olie gefrituurde snacks aangeboden; • Aantal opties m.b.t. groenten en fruit en sappen wordt verhoogd; • Gezonde voeding ligt op voorkeursplekken t.o.v. ongezonde producten; • De versheid van de producten wordt gewaarborgd; • Financiële stimulans, zoals het verlagen van de prijs van gezonde voedingsproducten; • Er is aandacht voor een evenwichtig voedingsaanbod (eiwitten, koolhydraten, vetten, vitamines, etc.); • Voeding met kunstmatige suikers en ingrediënten wordt beperkt. 	J
8	De organisatie beschikt over een formele regeling die de mogelijkheid voor haar werknemers geeft om thuis gebruik te maken van ten minste een in hoogte te verstelbaar beeldscherm en ergonomische bureaustoel d.m.v. bruikleen of aanschaffing. De mogelijkheid hiervan is vastgelegd/gedocumenteerd.	K

Aanvulling op de criteria

Gebruiksfunctie specifieke criteria

Bewijsvoering

Criteria	Vereisten bewijsvoering
-	De hieronder genoemde bewijsvoering is niet uitputtend. Zie daarom ook paragraaf X.X 'Type bewijsmateriaal' voor typen bewijsmateriaal die toegepast kunnen worden om aan te tonen dat aan de credit eisen wordt voldaan. Specifiek voor deze credit kan onderstaande bewijsvoering gebruikt worden.
1, 2	Rapportage/documentatie die aantoont dat maatregelen zijn genomen.
1, 2	Kopie van de relevante feedback- of klachtenprocedure.
3, 8	Documentatie van de regeling en details over hoe relevante informatie toegankelijk is gemaakt voor medewerkers.
4, 5, 7	Een visuele inspectie van de assessor met fotografisch bewijsmateriaal van de fysieke voorzieningen.
6	Het gezondheidsplan, selectiecriteria of inkoopbeleid met daarin de stukken gemarkeerd die betrekking hebben het verminderen van toxische stoffen in materialen zoals afwerking en inrichting.

Definities

HEA28 – Maatregelen ten behoeve van de mentale gezondheid

Deel		Maximum aantal punten
3		XX

Doel van de credit

Het herkennen en stimuleren van maatregelen waarmee de mentale gezondheid van medewerkers wordt bewaakt en verbeterd

Vraag

Welke maatregelen zijn getroffen om de mentale gezondheid van medewerkers te bewaken en verbeteren?

Punten	Antwoord	Antwoordoptie (meerdere antwoorden mogelijk)	
0	A.	Vraag niet beantwoord	☐
0	B.	Weet niet	☐
2	C.	Er zijn gemeenschappelijke concentratiewerkplekken, rustruimten en rustige hoeken in het gebouw	☐
1	D.	Natuurlijke elementen zijn in de inrichting geïntegreerd	☐
1	E.	Er worden cursussen, lessen of trainingen aangeboden over/voor mentale gezondheid zoals mindfulness, omgang met stress, gestructureerd werken	☐
1	F.	Er zijn gedragsregels voor en tussen medewerkers vastgesteld.	☐
1	G.	Er is in de afgelopen drie jaar onderzoek gedaan naar de gezondheid en productiviteit van de medewerkers en andere relevante gebouwgebruikers in relatie met in ieder geval bedrijfscultuur, voeding, binnenklimaat en inrichting.	☐
1	H.	Er is in de afgelopen drie jaar onderzoek gedaan naar de gezondheid en productiviteit van de medewerkers en andere relevante gebouwgebruikers in relatie met in ieder geval bedrijfscultuur, voeding, binnenklimaat en inrichting. Maatregelen die uit het onderzoek volgen zijn geïmplementeerd.	☐

Beoordelingscriteria

Criteria	Beoordelingscriteria	Toepasbaar op antwoord
1.	Als een ruimte wordt gebruikt als gemeenschappelijke rustruimte, is het niet toegestaan de ruimte te gebruiken voor formele vergaderingen.	C
2.	Alle concentratiewerkplekken en rustruimten moeten: <ol style="list-style-type: none"> a) Voldoende omvang hebben voor het aantal gebouwgebruikers, zoals bepaald door de assessor en wanneer er geen bewijs is van de gebouwgebruikers dat de ruimte te klein is. b) Toegankelijk zijn voor alle reguliere gebouwgebruikers (bijv. personeel), inclusief personen met beperkingen. 	C

	<p>c) Beschikbaar en gratis toegankelijk zijn gedurende de openingstijden van de asset en geen andere gebruiksfunctie (bijv. een vergaderzaal) hebben.</p> <p>d) Een verbod op roken hebben.</p>	
3.	<p>Natuurlijke elementen moeten onderdeel zijn van een Biophilic Design, oftewel kunnen betrekking hebben op een direct contact, indirect contact of het beleven van plaats en ruimte, natuurlijke ruimtelijke condities. Kijk voor meer informatie van de elementen van Biophilic Design op Hulp bij Credits op richtlijn.breeam.nl.</p> <p>Of er voldoende natuurlijke elementen zijn toegepast is ter beoordeling van de assessor.</p>	D
4.	<p>Cursussen, lessen of trainingen moeten worden aangeboden aan alle gebruikers.</p>	E
5.	<p>Gedragsregels beschrijven expliciet de normen en waarden voor het gedrag van bepaalde beroepen of specifieke toestanden in het optreden van organisaties. De gedragsregels hebben kunnen daartoe bijvoorbeeld betrekking hebben op het volgende:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Respect (bijvoorbeeld t.a.v. identiteit, werkzaamheden, werkplek en milieu) • Integriteit (bijvoorbeeld t.a.v. betrouwbaarheid en privacy) • Betrokkenheid (bijvoorbeeld t.a.v. werkklimaat, communicatie) 	F
6.	<p>Organisatie beschikt over een formele documentatie die toegankelijk is voor de medewerkers.</p>	F
7.	<p>Onderzoeken moeten ten minste een keer in de drie jaar worden uitgevoerd.</p>	G, H

Aanvulling op de criteria

T.a.v. Biophilic Design.

Direct contact met de natuur of natuurlijke elementen:

1. Directe visuele verbinding: zicht op natuurlijke, levende ecosystemen en natuurlijke elementen, materialen en processen.
2. Niet-visuele verbinding met de natuur. Deze verbinding wordt gelegd met de andere zintuigen, zoals auditieve tastbare, geur of smaak stimuleren die verwijzing naar de natuur, levende ecosystemen of natuurlijke elementen, materialen en processen.
3. Niet-ritmische zintuiglijke prikkels: prikkels uit de natuur die statistisch kunnen worden geanalyseerd, maar niet precies kunnen worden voorspeld.
4. Warmte en lucht variabiliteit: subtiele veranderingen in de lucht temperatuur, relatieve vochtigheid, luchtstroom over de huid die natuurlijke omgevingen nabootst.
5. Aanwezigheid van water: het zien, horen of aanraken van (bewegend) water.
6. Dynamisch en diffuus licht: wisselende intensiteit van licht en schaduw die de natuurlijke omstandigheden creëren en/of nabootsen.
7. Natuurlijke systemen: bewustwording van natuurlijke processen, seizoensgebonden en tijdelijke veranderingen van een ecosysteem.

Indirect contact met de natuur, voorstellingen van de natuur:

8. Biomorfische vormen en patronen: symbolische verwijzingen naar de contouren, patronen, texturen of numerieke regelingen orde die blijven bestaan in de natuur.
9. Materialen: natuurlijke materialen die de lokale ecologie en geologie weerspiegelen.
10. Complexiteit en orde: zintuiglijke informatie vergelijkbaar met de ruimtelijke hiërarchie in de natuur.

Het beleven van plaats en ruimte, natuurlijke ruimtelijke condities:

11. Toevluchtsoord: een plek waar je je kan terugtrekken en bescherming vindt.
12. Vergezicht: een onbelemmerd uitzicht over een afstand, waardoor je de beleving hebt van overzicht en daarmee een veiliger gevoel ervaart.
13. Onbekendheid: de belofte van meer ontdekkingen en informatie, door dieper in de omgeving te willen opgaan.
14. Risico en gevaar: een identificeerbare dreiging in combinatie met een betrouwbare beveiliging.

Gebruiksfunctie specifieke criteria

Bewijsvoering

Criteria	Vereisten bewijsvoering
-	De hieronder genoemde bewijsvoering is niet uitputtend. Zie daarom ook paragraaf X.X 'Type bewijsmateriaal' voor typen bewijsmateriaal die toegepast kunnen worden om aan te tonen dat aan de credit eisen wordt voldaan. Specifiek voor deze credit kan onderstaande bewijsvoering gebruikt worden.
Alle	Rapportage/documentatie die aantoont dat maatregelen zijn genomen.
1, 2, 3	Fotografisch bewijsmateriaal van de fysieke voorzieningen en/of een handleiding voor het gebruik van de ruimte.
4.	Documentatie, communicatie, foto of ander bewijs dat cursussen, lessen of trainingen zijn aangeboden.
5, 6.	Documentatie en details over hoe relevante informatie toegankelijk is gemaakt voor medewerkers.
7.	Een kopie van het gezondheids- en productiviteitsonderzoek inclusief een aantal ingevulde formulieren.

Definities

HEA29 – Maatregelen ten behoeve van de sociale gezondheid

Deel		Maximum aantal punten
3		7

Doel van de credit

Het herkennen en stimuleren van maatregelen waarmee de sociale gezondheid van medewerkers wordt bewaakt en verbeterd.

Vraag

Welke maatregelen zijn getroffen om de sociale gezondheid van medewerkers te bewaken en verbeteren?

Punten	Antwoord	Antwoordoptie (meerdere antwoorden mogelijk)	
0	A.	Vraag niet beantwoord	☐
0	B.	Weet niet	☐
4	C.	Sociale activiteiten worden gesteund, bijvoorbeeld teambuilding, personeelsvereniging of een sociaal evenement.	☐
2	D.	Het huisvestingsconcept ondersteunt sociale (informele) ontmoetingen en/of kennisuitwisseling	☐
1	E.	Er is een mentor/- ondersteuningssysteem aanwezig dat onafhankelijk is van de prestaties van de medewerkers	☐

Beoordelingscriteria

Criteria	Beoordelingscriteria	Toepasbaar op antwoord
1.	De organisatie beschikt over een formele regeling die toegankelijk is voor de medewerkers.	C, E
2.	Plekken die sociale (informele) ontmoetingen en/of kennisuitwisseling stimuleren, moeten: <ol style="list-style-type: none"> a) Voldoende omvang hebben voor het aantal gebouwgebruikers, zoals bepaald door de assessor en wanneer er geen bewijs is van de gebouwgebruikers dat de ruimte te klein is. b) Toegankelijk zijn voor alle reguliere gebouwgebruikers (bijv. personeel), inclusief personen met beperkingen. c) Beschikbaar en gratis toegankelijk zijn gedurende de openingstijden van de asset. d) Een verbod op roken hebben. 	D
3.	Voorbeelden van plekken die sociale (informele) ontmoetingen en/of kennisuitwisseling stimuleren zijn (maar zijn niet beperkt tot): <ul style="list-style-type: none"> • Loungeplekken; • Kantinefaciliteiten met zitplaatsen; • Koffiecorners en/of pantry's met zitplekken; • Een grotere ruimte of i-room voor kennisuitwisseling. 	D
4.	Plekken en/of ruimtes zijn beschikbaar en/of kunnen gereserveerd worden.	D

5.	Indien er een thuiswerkregeling of beleid aanwezig is, dan moeten er maatregelen getroffen zijn om online sociale ontmoetingen en/of kennisuitwisseling te faciliteren.	D
----	---	---

Aanvulling op de criteria

Gebruiksfunctie specifieke criteria

Bewijsvoering

Criteria	Vereisten bewijsvoering
-	De hieronder genoemde bewijsvoering is niet uitputtend. Zie daarom ook paragraaf X.X 'Type bewijsmateriaal' voor typen bewijsmateriaal die toegepast kunnen worden om aan te tonen dat aan de credit eisen wordt voldaan. Specifiek voor deze credit kan onderstaande bewijsvoering gebruikt worden.
1, 5	Documentatie van de regeling en details over hoe relevante informatie toegankelijk is gemaakt voor medewerkers.
1	Bewijs dat sociale activiteiten worden gesteund door bijvoorbeeld agenda, foto's, uitnodigingen, etc.
2 – 4	Een visuele inspectie van de assessor met fotografisch bewijsmateriaal van de fysieke voorzieningen.

Definities

HEA30 – Behaald resultaat duurzaam personeelsbeleid		
Deel		Maximum aantal punten
3		4

Doel van de credit

Het bevorderen dat verbeteringen op het gebied van gezondheid en welzijn worden doorgevoerd en doelstellingen worden behaald.

Vraag

Welk percentage doelstellingen uit het duurzaam personeelsbeleid is behaald?

Punten	Antwoordoptie
0	Vraag niet beantwoord
0	Weet niet
0	Er zijn geen doelstellingen bepaald of bereikt.
0	< 25%
1	≥ 25% tot < 50%
2	≥ 50 tot < 75%
3	≥ 75% tot < 100%
4	≥ 100%

Criteria

Beoordelingscriteria

Criteria	Beoordelingscriteria	Toepasbaar op antwoord
1.	De in deze credit beoordeelde doelstellingen hebben een ter zake doende en duidelijke impact op het gebied van welzijn en gezondheid.	Alle
2.	De data wordt jaarlijks aan de directie/ het hoger management van de asset gepresenteerd.	Alle
3.	De directie/ het hoger management van de asset evalueert en onderschrijft jaarlijkse doelen voor de asset voor het reduceren van energie, een hoger aandeel hernieuwbare energie	Alle
4.	De doelstellingen hebben betrekking op (maar zijn niet beperkt tot) de onderwerpen die vermeld staan in 'HEA25' en 'HEA26'.	Alle
5.	De beoordeling vindt plaats op basis van het afgelopen boekjaar.	Alle

Aanvulling op de criteria

Gebruiksfunctie specifieke criteria

Bewijsvoering

Criteria	Vereisten bewijsvoering
-	De hieronder genoemde bewijsvoering is niet uitputtend. Zie daarom ook paragraaf X.X 'Type bewijsmateriaal' voor typen bewijsmateriaal die toegepast kunnen worden om aan te tonen dat aan de credit eisen wordt voldaan. Specifiek voor deze credit kan onderstaande bewijsvoering gebruikt worden.
1, 4	Een rapportage/beleidsstuk met de gestelde doelstellingen en streefcijfers op het gebied van welzijn en gezondheid voor het afgelopen jaar.

1, 2, 5	Een rapport of documentatie/overzicht waarmee aangetoond wordt dat de doelstellingen zijn behaald.
1	Een onderbouwing van de relevantie en significantie van de doelstellingen.
2	Een kopie van het gecommuniceerde document/ de presentatie. Een verklaring van directie/ het hoger management dat het document is ontvangen OF notulen waaruit blijkt dat het management aanwezig was bij de presentatie van de data.
3	Een kopie van het document waarin de doelen zijn vastgesteld. Een verklaring OF notulen waaruit blijkt dat directie/ het hoger management de doelen heeft beoordeeld en onderschreven.
2, 3	Documentatie van de namen en/of functietitels van het directie / hoger management.

Definities

Energie

Energie		
ENE67	Reikwijdte energiebeleid	3
ENE68	Opnemen energiebeleid in de organisatie	11
ENE69	Maatregelen ten behoeve van energiebesparendgedrag	10
ENE70	Maatregelen ten behoeve van energiebesparende apparatuur/ installaties	xx
ENE71	Maatregelen ten behoeve van stimuleren hernieuwbare energieopwekking	10
ENE72	Energiegebruik meetgegevens	xx
ENE73	Reductie energiegebruik	xx
Totaal aantal punten		xx

CONCEPT

ENE67 - Reikwijdte energiebeleid		
Deel		Maximum aantal punten
3		3

Doel van de credit

Het waarderen en stimuleren van een integraal energiebeleid, om conform de trias energetica te komen tot vermindering en verduurzaming van het energiegebruik.

Vraag

Welke van de volgende onderwerpen zijn opgenomen in het energiebeleid?

Punten	Antwoord	Antwoordoptie (meerdere antwoorden mogelijk)	
0	A.	Vraag niet beantwoord	☐
0	B.	Er is geen energiebeleid opgesteld	☐
1	C.	Beperken van de energievraag (voorkomen van verspilling)	☐
1	D.	Hernieuwbare energiebronnen (op het perceel en lokaal)	☐
1	E.	Efficiënte opwekking	☐

Criteria

#	Criteria	Toepasbaar op antwoord
1.	Het energiebeleid moet: <ul style="list-style-type: none"> a. door het hoger kader van het management of de raad van bestuur zijn goedgekeurd b. actief worden geïmplementeerd door toegewezen medewerkers binnen de organisatie. 	C - E
2.	Het beperken van de energievraag (gebouw- en gebruikersgebonden), door bijvoorbeeld: <ul style="list-style-type: none"> a. Het verbeteren van de gebouwschil; b. Het toepassen van aanwezigheidsdetectie op verlichting; c. Het informeren van de gebruiker over het efficiënt gebruik van het pand, bijvoorbeeld het niet openen van ramen in de zomer als er koeling aanwezig is. 	C
3.	Hernieuwbare energiebronnen, zoals gedefinieerd in de Renewable Energy Directive (2009/28/EC) van het Europees Parlement en de Raad van 23 april 2009, zijn op of nabij het perceel geïnstalleerd en de opgewekte energie wordt gebruikt door het te beoordelen asset.	D

4.	Fossiele brandstoffen worden efficiënt gebruikt, om in de energiebehoefte te voorzien, door bijvoorbeeld: <ul style="list-style-type: none"> a. Hoog rendementsinstallaties; b. Lage temperatuurverwarming en hoge temperatuur koeling; c. Het toepassen van energiezuinige verlichting. 	E
----	---	---

Aanvulling op de criteria

- De onderwerpen hebben een relevante en significante invloed op het totale energiegebruik van de asset.
- Als de asset een vestiging betreft die valt onder het activiteitenbesluit en voor de betreffende bedrijfstak 'erkende maatregelen' zijn opgesteld, bevat het beleid een plan van aanpak die het uitvoeren van de 'erkende maatregelen' binnen een periode van 3 jaar borgt.

Gebruiksfunctie specifieke criteria

N.v.t.

Bewijsvoering

Criteria	Vereisten bewijsvoering
-	De hieronder genoemde bewijsvoering is niet uitputtend. Zie daarom ook paragraaf X.X 'Type bewijsmateriaal' voor typen bewijsmateriaal die toegepast kunnen worden om aan te tonen dat aan de credit eisen wordt voldaan. Specifiek voor deze credit kan onderstaande bewijsvoering gebruikt worden.
Alle	Energiebeleid of kopie van relevante stukken uit het milieubeleid met daarin de stukken gemarkeerd die betrekking hebben op de betreffende onderwerpen.
Alle	(Kopie van) een plan van aanpak voor het uitvoeren van de 'erkende maatregelen' (indien van toepassing)

Definities

Erkende maatregelen: In de activiteitenregeling milieubeheer is een overzicht gegeven van erkende maatregelen voor verschillende bedrijfstakken. Erkende maatregelen zijn maatregelen die een terugverdientijd hebben van kleiner dan of gelijk aan 5 jaar. Zie www.rvo.nl voor meer informatie over welke vestigingen onder het activiteitenbesluit vallen.

ENE68 – Opnemen energiebeleid in de organisatie		
Deel		Maximum aantal punten
3		11

Doel van de credit

Bevorderen dat het beleid gericht op het reduceren en/ of beheersen van het energiegebruik en de opwekking van hernieuwbare energie in de organisatie wordt opgenomen.

Vraag

Hoe is het energiebeleid in de organisatie geborgd?

Punten

Punten	Antwoord	Antwoordoptie (meerdere antwoorden mogelijk)	
0	A.	Vraag niet beantwoord	☐
0	B.	Er is geen borging van het energiebeleid in de organisatie	☐
1	C.	De doelstellingen op het gebied van energie zijn vastgesteld.	☐
1	D.	Doelstellingen op langere termijn worden omgezet in jaarlijkse actieplannen met concrete maatregelen ter verwezenlijking.	☐
1	E.	De doelstellingen en acties op het gebied van energie worden gemonitord.	☐
1	F.	Er zijn procedures in werking gesteld om feedback op het gebied van energie van gebouwgebruikers en andere relevante stakeholders op te nemen in de strategie.	☐
1	G.	Er zijn afzonderlijke medewerkers en/of koplopers aangewezen die verantwoordelijk zijn voor de implementatie van het beleid, de doelstellingen en de streefcijfers voor energie.	☐
1	H.	De aangewezen medewerkers en/ of koplopers hebben relevante opleiding genoten en houden hun kennis op niveau.	☐
4	I.	Er is een externe certificering van kracht voor het energiebeleid. Deze wordt onafhankelijk gecontroleerd of gecertificeerd.	☐
1	J.	De organisatie voert een dialoog met belanghebbenden binnen de overheid en NGO's over haar CO ₂ reductiedoelstellingen en strategie.	☐

Criteria

Criteria	Beoordelingscriteria	Toepasbaar op antwoord
1.	Doelstellingen en acties/actieplannen voortkomend uit het energiebeleid moeten: a) Worden geïmplementeerd en het evaluatieproces moet ervoor zorgen dat doelen worden gesteld en actieplannen worden uitgevoerd. b) De reikwijdte, doelstellingen en doelen bevatten.	C – E

	c) Moet beschikbaar en toegankelijk zijn voor alle gebouwgebruikers	
2.	Voor de geselecteerde onderwerpen zijn beleidsmaatregelen en initiatieven met concrete doelstellingen vastgelegd, en er is aangegeven dat de implementatie wordt bewaakt.	C – E
3.	Beleidsmaatregelen kunnen zijn opgenomen in een separaat document, of zijn onderdeel van het algemeen beleid.	C – E
4.	Er vindt regelmatige terugkoppeling plaats op basis waarvan het hoger kader van het management of een raad van bestuur de energiebeleidsmaatregelen kan evalueren, en verbeterpunten kan meegeven.	C - E
5.	Een procedure moet beschrijven hoe feedback opgenomen wordt in de strategie.	F
6.	Rollen, verantwoordelijkheden en bevoegdheden zijn vastgelegd en gecommuniceerd met goedkeuring van het hoger kader van het management of een raad van bestuur.	G, H
7.	Opleiding kan betrekking hebben op facility management of is gerelateerd aan onderwerp energie. Kennis kan op peil worden gehouden door bijvoorbeeld het bijwonen van relevante seminars/cursussen of aansluiting bij kennis-, expert- en/of werkgroepen.	H
8.	Het energiebeleid is gecertificeerd conform een energiebeheernorm zoals ISO 50001:2011 of gelijkwaardig. Indien het energiebeleid is gecertificeerd, dan hoeft de assessor de inhoud en structuur niet te controleren.	I
9.	Het energiebeleid bevat doelen omtrent dialogen met belanghebbenden binnen de (landelijke, regionale of landelijke) overheid en NGO's over haar CO ₂ reductiedoelstellingen en strategie.	J

Aanvulling op de criteria

Gebruiksfunctie specifieke criteria

Bewijsvoering

Criteria	Vereisten bewijsvoering
-	De hieronder genoemde bewijsvoering is niet uitputtend. Zie daarom ook paragraaf X.X 'Type bewijsmateriaal' voor typen bewijsmateriaal die toegepast kunnen worden om aan te tonen dat aan de credit eisen wordt voldaan. Specifiek voor deze credit kan onderstaande bewijsvoering gebruikt worden.
Alle	Het energiebeleid of -plan, met daarin de stukken gemarkeerd die betrekking hebben op de relevante antwoordopties.

1 – 3	Relevante documentatie waaruit blijkt welke energiemaatregelen zijn doorgevoerd en welk effect deze hebben op de ontwikkeling van het energiegebruik.
1 – 3	De beschrijving van het energiemonitoringsproces en een overzicht van de streefcijfers, het referentiejaar en de monitoringsgegevens (indien van toepassing).
4	Een verklaring OF notulen waaruit blijkt dat er regelmatige terugkoppeling plaats vindt met hoger kader van het management of een raad van bestuur.
5	Kopie of beschrijving van relevante procedure.
6	Documentatie van functietitels en/of namen van afzonderlijke medewerkers en/of koplopers die verantwoordelijk zijn voor de implementatie van het beleid, de doelstellingen en de streefcijfers voor energie.
7	Kopie van relevante documenten, kwalificaties, CV of lidmaatschap.
8	Als het energiebeleid door een derde partij is gecertificeerd, moet het certificaat worden verstrekt.
9	Een verklaring OF notulen waaruit blijkt dat organisatie een reguliere dialoog voert met belanghebbenden binnen de overheid en NGO's over haar CO ₂ reductiedoelstellingen en strategie.

Definities

ENE69 – Maatregelen ten behoeve van energiebesparend gedrag		
Deel		Maximum aantal punten
3		10

Doel van de credit

Het herkennen en stimuleren van maatregelen waarmee het energiebesparend gedrag van gebouwgebruikers wordt bewaakt en verbeterd.

Vraag

Welke maatregelen zijn getroffen om het energiebesparend gedrag van gebouwgebruikers te stimuleren?

Punten	Antwoord	Antwoordoptie	
0	A.	Vraag niet beantwoord	☐
0	B.	Er zijn geen maatregelen getroffen	☐
1	C.	Er worden minstens vier maatregelen ten behoeve van energiebesparend gedrag getroffen	☐
2	D.	Er wordt minstens zes maatregelen ten behoeve van energiebesparend gedrag getroffen	☐

Criteria

#	Criteria	Toepasbaar op antwoord
1	<p>Maatregelen ten behoeve van energiebesparend gedrag zijn:</p> <ul style="list-style-type: none"> A. Er wordt informatie beschikbaar gesteld of voorlichting gegeven aan alle gebouwgebruikers om inzicht te geven in energiegebruik en energiezuinigheid. B. Er wordt aan alle gebouwgebruikers voorlichting gegeven (mag digitaal) over het gebruikmaken van daglicht in relatie tot de lichtwering. C. Er wordt voorlichting gegeven (mag digitaal) over het gebruik van de verwarming en de koeling. D. Er staan energiebesparingstips op de ICT-apparatuur en deze is voorzien van signalering. E. Er worden jaarlijks één of meerdere promotie/campagnes georganiseerd of bij aangesloten om het energiebewustzijn te vergroten. F. Er wordt de voorkeur gegeven aan het uitschakelen van apparatuur in plaats van gebruik te maken van de slaap- of sluimerstand. 	C- D

	G. Andere maatregelen die energiebesparend gedrag van gebouwgebruikers bevorderen.	
2	Er is geen verplicht format voor de beschikbare informatie of voorlichting (indien van toepassing).	C-D
3.	Promotie of campagne kan betrekking hebben op warme truien dag, participatie bij Earth Hour etc. Promotie of campagne moet ten minste één keer per jaar worden uitgevoerd (indien van toepassing).	C-D
4.	Voorkeur voor uitschakelen wordt aangegeven d.m.v. beleid of zichtbare signalering (indien van toepassing).	C-D
5.	Niet eerdergenoemde relevante maatregelen die organisatie heeft getroffen om energiebesparend gedrag van gebouwgebruikers te stimuleren (indien van toepassing).	C-D

Aanvulling op de criteria

- In ENE67 is een energiebeleid opgesteld, met als doel het waarderen en stimuleren van meerdere initiatieven, om conform de trias energetica te komen tot vermindering en verduurzaming van het energiegebruik. De maatregelen genoemd in ENE69 zijn maatregelen die gericht zijn op de organisatie en zijn aanvullend op het energiebeleid zoals geformuleerd in ENE67.
- Alleen apparatuur die onder beheer staat en/of is aangebracht door de gebruiker moet worden beoordeeld.

Gebruiksfunctie specifieke criteria

Bewijsvoering

Criteria	Vereisten bewijsvoering
	De hieronder genoemde bewijsvoering is niet uitputtend. Zie daarom ook paragraaf X.X 'Type bewijsmateriaal' voor typen bewijsmateriaal die toegepast kunnen worden om aan te tonen dat aan de credit eisen wordt voldaan. Specifiek voor deze credit kan onderstaande bewijsvoering gebruikt worden.
1, 2	Details over hoe relevante informatie toegankelijk is gemaakt voor gebouwgebruikers. Voorbeelden hiervan zijn (maar is niet beperkt tot): a) E-mails naar gebouwgebruikers b) Datum en presentatie van bijeenkomst met gebouwgebruikers c) Documentatie beschikbaar gesteld op intranet
1, 2, 4, 5	Een visuele inspectie van de assessor met fotografisch bewijsmateriaal, indien van toepassing.
1, 3	Documentatie, communicatie, foto of ander bewijs dat promotie of campagne is uitgevoerd.

Definities

ENE70 – Maatregelen ten behoeve van energiebesparende apparatuur en installaties

Deel		Maximum aantal punten
3		XX

Doel van de credit

Het herkennen en stimuleren van de toepassing van energiebesparend apparatuur en installaties en het bevorderen van inzicht in ruimere minima en maxima binnen de temperatuur en relatieve vochtigheid, waardoor het benodigde energiegebruik wordt verminderd.

Vraag 1

Welke maatregelen zijn getroffen om de toepassing van energiebesparend apparatuur en installaties te stimuleren?

Punten	Antwoord	Antwoordoptie	
0	A.	Vraag niet beantwoord	☐
0	B.	Er zijn geen maatregelen getroffen	☐
4	C.	Er wordt gebruik gemaakt van 'best practices' van computers, laptops en beeldschermen op het gebied van energiezuinigheid met een server voor de applicaties en data.	☐
2	D.	Er wordt gebruik gemaakt van 'best practices' van witgoed op het gebied van energiezuinigheid	☐
2	E.	Er zijn geen losse verwarmers, koelers of ventilatoren in het gebouw aanwezig/in gebruik.	☐
2	F.	Er zijn maatregelen getroffen om sluipeverbruik te minimaliseren	☐
2	G.	> 50% van gebruikspecifieke verlichting is energiezuinig.	☐
6	H.	Alle gebruikspecifieke verlichting is energiezuinig.	☐
4	I.	Er wordt gebruik gemaakt van 'best practices' van servers op het gebied van energiezuinigheid en/of er wordt gebruik gemaakt van virtualisering van servers (het delen en benutten van capaciteit van servers waardoor er minder nodig zijn).	☐
X	J	Andere maatregelen die de toepassing van energiebesparende apparatuur en installaties bevorderen	☐

Vraag 2

Is de mogelijkheid voor het variëren van het klimaat (oprekken van de bandbreedte) en het optimaal plaatsen van de collectie voor musea onderzocht en zijn de maatregelen geïmplementeerd?

Punten	Antwoord	Antwoordoptie	
0	K	Vraag niet beantwoord	☐

0	L	Nee, er is geen onderzoek gedaan en maatregelen zijn niet geïmplementeerd	☐
10	M	Ja, er is overleg met de gebouw- en collectiebeheerder en er is een onderzoek verricht naar de mogelijkheden voor klimaatschommelingen	☐
20	N	Ja, en de mogelijkheid voor klimaatschommelingen is geïmplementeerd.	☐
4	O	Ja, er is rekening gehouden met de klimaateisen bij het plaatsen van de collectie	☐

Criteria

#	Criteria	Toepasbaar op antwoord
1.	De geselecteerde maatregelen zijn vastgelegd en implementatie wordt bewaakt.	C-O
2.	Beleidsmaatregelen zijn gedocumenteerd en in te zien, als dat van toepassing is.	C-O
3.	Best practices moeten zijn gericht op de meest energiezuinige apparatuur en/of witgoed die gangbaar is voor de werkzaamheden.	C, D
4.	Maatregelen om sluipverbruik te minimaliseren zijn, maar niet gelimiteerd tot; <ul style="list-style-type: none"> 1. Tijdschakelaars of aanwezigheidsschakelaars ingesteld bij relevante apparatuur. 2. Stand-by killers voor relevante apparatuur. 	F
5.	Deze credit heeft betrekking op gebruikspecifieke verlichting. Onder energiezuinige verlichting wordt verstaan: verlichting met een energielabel A (van de verlichting). Specifiek voor aanlichtverlichting geldt een minimum lichtrendement van ≥ 60 lumen/Watt en de gemiddelde vermogensdichtheid van $0,5$ W/m ² mag niet overschrijden worden. Voor collectieverlichting geldt een specifieke lichtopbrengst van minimaal 50 lumen/Watt en minimaal 25.000 branduren volgens de fabrikant.	G, H
6.	De servers in de asset maken gebruik van best practices op het gebied van energiezuinigheid en/of er wordt gebruik gemaakt van virtualisering van servers (het delen en benutten van capaciteit van servers waardoor er minder nodig zijn). Indien er geen servers in de asset staan, maar gebruik wordt gemaakt van servers in datacenters, dan moet energie van de datacenters op het perceel worden opgewekt of voor 100% groen worden ingekocht.	I
7.	Niet eerdergenoemde relevante maatregelen die de organisatie heeft getroffen op het gebied van energiebesparende apparatuur en installaties	J

8.	Voor de tentoonstellingen van musea wordt gesteld dat er een constante temperatuur en een relatieve vochtigheid heerst in de ruimten. De onderzoeken of implementaties hebben betrekking op het verhogen van de bandbreedte voor relatieve luchtvochtigheid en temperatuur in tentoonstellingsruimte van musea.	M, N
9.	Er is in de afgelopen drie jaar een gesprek geweest met de gebouw- en collectiebeheerder	M
10.	Dat rekening is gehouden met de klimaateisen van de collectie kan blijken uit (maar niet beperkt tot) het feit dat: <ul style="list-style-type: none"> a. Het minder klimaatgevoelige gedeelte van de collectie is geplaatst langs de gevel b. De collectie is verdeeld in noord en zuid c. De collectie is gecompartmenteerd 	O

Aanvulling op de criteria

In ENE67 is een energiebeleid opgesteld, met als doel het waarderen en stimuleren van meerdere initiatieven, om conform de trias energetica te komen tot vermindering en verduurzaming van het energiegebruik. De maatregelen genoemd in ENE70 zijn maatregelen die gericht zijn op de organisatie en zijn aanvullend op het energiebeleid zoals geformuleerd in ENE67.

Alleen apparatuur die onder beheer staat en/of is aangebracht door de gebruiker moet worden beoordeeld.

Voorbeelden van gebruikspecifieke verlichting zijn;

1. Etalage of productverlichting in winkels
2. Sfeerverlichting bij hotels
3. Collectieverlichting bij musea

Het doel van het onderzoek naar klimaatschommelingen en het nemen van desbetreffende maatregelen is het bevorderen van inzicht in ruimere minima en maxima binnen de temperatuur en relatieve vochtigheid, waardoor het benodigde energiegebruik wordt verminderd.

T.b.v. best practices voor witgoed: de methodiek voor het vaststellen van energie labels voor witgoed is aangepast en wordt verder aangescherpt binnen de EU, waarbij de oorspronkelijke schaal van D tot A+++ wordt veranderd naar G tot A. In de verwijzingen is een link opgenomen voor meer informatie.

Gebruiksfunctie specifieke criteria

Vraag 2 heeft specifiek betrekking op musea.

Bewijsvoering

Criteria	Vereisten bewijsvoering
-	De hieronder genoemde bewijsvoering is niet uitputtend. Zie daarom ook paragraaf X.X 'Type bewijsmateriaal' voor typen bewijsmateriaal die toegepast kunnen worden om aan te tonen dat aan de credit eisen wordt voldaan. Specifiek voor deze credit kan onderstaande bewijsvoering gebruikt worden.

Alle	Een exemplaar van het energiebeleid voorzien van bedrijfsregels (referentie- en uitgavennummers) en met de relevante clausules.
Alle	Een visuele inspectie van de assessor met fotografisch bewijsmateriaal, indien van toepassing.
Alle	Documenten die aantonen welke energiemaatregelen zijn doorgevoerd. Bijvoorbeeld specificaties, energielabels, GBS gegevens en/of onderzoeksrapport.
5.	Een opgave van het energielabel voor de verlichting, de specifieke lichtopbrengst en branduren door de fabrikant. Het aantal en type lamp(en) kan steekproefsgewijs worden gecontroleerd tijdens een visuele inspectie door de Assessor.
8-10.	Documenten die aantonen dat voldaan wordt aan de vereisten. Bijvoorbeeld GBS gegevens en een onderzoeksrapport en/of notulen van een gesprek met de gebouw- en collectiebeheerder.

Definities

Best practices:

Een techniek, werkmethode of activiteit die zich als effectiever heeft bewezen dan enige andere techniek, methode etc. Best Practices is een relatief begrip en slaat op vernieuwende en duurzame praktijken die door benchmarking worden geïdentificeerd.

Verwijzingen

Zie voor meer informatie m.b.t. veranderingen in energie labels voor witgoed en andere apparaten de volgende link: https://ec.europa.eu/commission/presscorner/detail/en/IP_21_818

ENE71– Maatregelen ten behoeve van hernieuwbare energieopwekking		
Deel		Maximum aantal punten
3		X

Doel van de credit

Het stimuleren van het gebruik en de opwekking van hernieuwbare energie.

Vraag

Welke maatregelen zijn getroffen om de opwekking van hernieuwbare energie te stimuleren?

Punten	Antwoord	Antwoordoptie	
0	A.	Vraag niet beantwoord	☐
0	B.	Er zijn geen maatregelen getroffen	☐
4	C.	De huurder werkt actief met de gebouweigenaar samen om hernieuwbare energie op het gebouw en/of het perceel op te wekken	☐
2	D.	De inkoop van energie is groen	☐
X	E.	Andere maatregelen die de opwekking van hernieuwbare energie stimuleren.	☐

Criteria

#	Criteria	Toepasbaar op antwoord
1.	Filter Indien asset geen verhuurbare ruimten heeft, is deze antwoordoptie niet van toepassing.	C
2.	Het onderwerp opwekken van hernieuwbare energie is onderdeel van formele communicatie en/of vergaderingen tussen huurder en gebouweigenaar.	C
4.	Punten worden alleen toegekend als antwoord C en D in ENE67 zijn geselecteerd: er is een energiebeleid waar efficiënte opwekking en beperken van de energievraag onderdeel van de scope is.	D
5.	Alle energie die wordt ingekocht, waaronder gas en elektra, betreft groene energie.	D
6.	Niet eerdergenoemde relevante maatregelen die de organisatie heeft getroffen om opwekking van hernieuwbare energie te stimuleren.	E

Aanvulling op de criteria

In ENE67 is een energiebeleid opgesteld, met als doel het waarderen en stimuleren van meerdere initiatieven, om conform de trias energetica te komen tot vermindering en verduurzaming van het energiegebruik. De maatregelen genoemd in ENE71 zijn maatregelen die gericht zijn op de organisatie en zijn aanvullend op het energiebeleid zoals geformuleerd in ENE67.

Gebruiksfunctie specifieke criteria

Bewijsvoering

Criteria	Vereisten bewijsvoering
-	De hieronder genoemde bewijsvoering is niet uitputtend. Zie daarom ook paragraaf X.X 'Type bewijsmateriaal' voor typen bewijsmateriaal die toegepast kunnen worden om aan te tonen dat aan de credit eisen wordt voldaan. Specifiek voor deze credit kan onderstaande bewijsvoering gebruikt worden.
2.	Gegevens over hoe er is gecommuniceerd over de gestelde doelstellingen en ontwikkelingen met betrekking tot hernieuwbare energie.
3.	Documentatie van de regeling en details over hoe relevante informatie toegankelijk is gemaakt voor medewerkers.
4.	Energiebeleid of kopie van relevante stukken uit een milieubeleidsplan met daarin de stukken gemarkeerd die betrekking hebben efficiënte opwekking en beperken van de energievraag cf. ENE67.
5.	Documentatie die aantoont dat energie groen wordt ingekocht, dit kan bijvoorbeeld middels certificaat of energierekening.
6.	Documenten die aantonen welke energiemaatregelen zijn doorgevoerd.

Definities

Groene energie/elektriciteit: Groene energie/elektriciteit is opgewekt uit duurzame energiebronnen.

ENE72 – Beoordeling, monitoring en delen van energiegebruik meetgegevens		
Deel		Maximum aantal punten
3		XX

Doel van de credit

Het bevorderen dat doelstellingen vanuit het energiebeleid zijn behaald en het stimuleren van de voortdurende monitoring, verbetering en datadeling (transparantie) van het energiegebruik en de energiedoelstellingen.

Vraag 1

Welk percentage van de energiedoelstellingen is het afgelopen kalenderjaar bereikt?

Punten	Antwoord	Antwoordoptie	
0	A.	Vraag niet beantwoord	☐
0	B.	Er zijn geen energiedoelstellingen bepaald of minder dan 25% van de energiedoelstellingen zijn bereikt	☐
1	C.	< 25% tot 50%% van energiedoelstellingen bereikt	☐
2	D.	> 50% tot 75% van energiedoelstellingen bereikt	☐
3	E.	> 75% tot 100% van energiedoelstellingen bereikt	☐
4	F.	100% van energiedoelstellingen bereikt	☐

Vraag 2

Hoe vaak worden de energiegebruiksgegevens beoordeeld en vergeleken met historische gegevens en doelstellingen en worden energiegebruiksgegevens gedeeld?

Punten

Punten	Antwoord	Antwoordoptie	
X	G.	Vraag niet beantwoord	☐
X	H.	Energiegebruiksgegevens worden niet beoordeeld, vergeleken en gedeeld	☐
X	I.	Minimaal eens per jaar worden de energiegebruiksgegevens beoordeeld en vergeleken met historische gegevens en doelstellingen	☐
X	J.	Minimaal twee keer per jaar worden de energiegebruiksgegevens beoordeeld en vergeleken met historische gegevens en doelstellingen	☐
X	K.	Er is aan derden (anders dan de energieleverancier) toestemming verleend de energiegebruiksgegevens in te zien en/of de gegevens worden gedeeld met derden.	☐

Criteria

#	Criteria	Toepasbaar op antwoord
1.	De data wordt jaarlijks aan de directie/ het hoger management van de organisatie gepresenteerd.	C – F
2.	De directie/ het hoger management van de organisatie evalueert en onderschrijft jaarlijkse doelen voor de asset voor het reduceren van energie, een hoger aandeel hernieuwbare energie	C – F
3.	De doelstellingen hebben betrekking op (maar zijn niet beperkt tot) de onderwerpen die vermeld staan in 'ENE67 – Energiebeleid'.	C - F
4.	De beoordeling vindt plaats op basis van het afgelopen boekjaar.	C – F
5.	Al het energiegebruik binnen de asset wordt gemeten en vergeleken met historische gegevens en doelstellingen, gecorrigeerd naar klimaatinvloeden.	I, J
6.	Voor het verlenen van toestemming aan derden om de energiegebruiksgegevens in te zien en/of deze te delen kan aan de volgende instanties gedacht worden (maar niet uitputtend): <ul style="list-style-type: none"> - Vastgoedeigenaren; - Taxateur; - Beheerder; - Database(s). 	K

Aanvulling op de criteria

Corrigeren naar klimaatinvloeden: Om het laatste jaarverbruik van energie goed te vergelijken met de daarop voorgaande kalenderjaren wordt het energieverbruik gecorrigeerd met graaddagen die zijn vastgesteld door het KNMI voor dat betreffende jaar. Het verbruik wordt gedeeld door het aantal gewogen graaddagen in dat jaar, het verbruik is dus m³ gas/energie per graaddag.

Een voorbeeldberekening voor de jaren 2017 en 2018 is als volgt:

- Via een graaddagen calculator wordt voor 2017 op een bepaalde locatie 2685 graaddagen vastgesteld. Dat jaar was uw verbruik 3000 m³ gas. Het verbruik gedeeld door het aantal gewogen graaddagen in 2017 is $3000 / 2685 = 1,1173$ m³/grd. Het verbruik is dus 1,1173 m³ gas per graaddag.
- Via diezelfde calculator en locatie is voor 2018 2675 graaddagen vastgesteld. Het verbruik gedeeld door het aantal gewogen graaddagen in 2018 is $3000 / 2675 = 1,1215$ m³/grd. Het verbruik is dus 1,1215 m³ gas per graaddag.
- Het verbruik (m³/grd) 2018 ten opzichte van 2017 is $1,1215 / 1,1173 = 1,004$. Dit komt overeen met 100,4%. De besparing is dan $100\% - 100,4\% = -0,4\%$. (Nu is 2017 het referentiejaar en is dus gesteld op 100%)

Gebruiksfunctie specifieke criteria

Bewijsvoering

Criteria	Vereisten bewijsvoering
-	De hieronder genoemde bewijsvoering is niet uitputtend. Zie daarom ook paragraaf X.X 'Type bewijsmateriaal' voor typen bewijsmateriaal die toegepast kunnen worden om aan te tonen dat aan de credit eisen wordt voldaan. Specifiek voor deze credit kan onderstaande bewijsvoering gebruikt worden.
1	Een kopie van het gecommuniceerde document/ de presentatie. Een verklaring van directie/ het hoger management dat het document is ontvangen OF notulen waaruit blijkt dat het management aanwezig was bij de presentatie van de data.
2	Een kopie van het document waarin de doelen zijn vastgesteld. Een verklaring OF notulen waaruit blijkt dat directie/ het hoger management de doelen heeft beoordeeld en onderschreven.
1, 2	Documentatie van de namen en/of functietitels van het directie / hoger management.
2, 3, 4	Een rapportage/beleidsstuk met de gestelde doelstellingen en streefcijfers op het gebied van energie voor het afgelopen jaar.
3	Een rapport of documentatie/overzicht waarmee aangetoond wordt dat de doelstellingen zijn behaald.
5.	Een relevant rekenblad of een ander gegevensoverzicht waarmee de ontwikkeling van de energieprestatie wordt geïdentificeerd.
6.	Officiële documentatie en/of overzichten waaruit blijkt dat de energiegebruiksgegevens met derden zijn gedeeld of toestemming is verleend deze in te zien.

Definities

ENE73–Reductie energiegebruik		
Deel		Maximum aantal punten
3		XX

Doel van de credit

Het inzichtelijk maken van energiebesparing bij de afzonderlijke energiebronnen en systemen binnen de asset, waarmee verdere energiebesparing wordt bevorderd.

Vraag

Wat was de energiebesparing in het afgelopen jaar?

Punten	Antwoord	Antwoordoptie	
0	A.	Vraag niet beantwoord	☐
0	B.	Er is geen energie bespaard	☐
1	C.	Op elektriciteit voor de asset is..... kWh/jaar/m ² bespaard.	☐
1	D.	Op aardgas voor de asset is ..... kWh/jaar/m ² bespaard.	☐
1	E.	Op het gebruik van olie voor de asset is ..... kWh/jaar/m ² bespaard.	☐
1	F.	Op het gebruik van vaste brandstoffen voor de asset is ..... kWh/jaar/m ² bespaard.	☐
1	G.	De lokaal opgewekte hernieuwbare energie is toegenomen met ... kWh/jaar/m ²	☐
1	H.	Op de afname van warmte bij centrale warmtelevering is ..... kWh/jaar/m ² bespaard.	☐
1	I.	Op de afname van koude bij centrale koudelevering is ..... kWh/jaar/m ² bespaard.	☐
2	J.	De besparing over het totale energiegebruik van het asset bedraagt ..... kWh/jaar/m ² .	☐

Criteria

#	Criteria	Toepasbaar op antwoord
1.	Het energiegebruik is berekend over het afgelopen kalenderjaar en de besparing is berekend ten opzichte van het voorgaande jaar.	C-J
2.	De besparing moet worden gecorrigeerd naar klimaatinvloeden.	C-J
3.	De punten kunnen worden toegekend bij een besparing, ongeacht de mate van besparing (bv 2% of 50%).	C-J
4.	De data wordt jaarlijks aan de directie/ het hoger management van de asset gepresenteerd.	C-J

Aanvulling op de criteria

Indien er een argument is om af te wijken van de eenheid kWh/jaar/m², mag een andere eenheid worden gekozen om de gerealiseerde besparing uit te drukken. In de culturele sector kan bijvoorbeeld de besparing worden uitgedrukt in kWh/jaar per bezoeker.

Voor het uniform meten en vergelijken van energiegebruiksgegevens kan het WEii (Werkelijke Energie intensiteit indicator) protocol gebruikt worden.

Gebruiksfunctie specifieke criteria

Bewijsvoering

Criteria	Vereisten bewijsvoering
-	De hieronder genoemde bewijsvoering is niet uitputtend. Zie daarom ook paragraaf X.X 'Type bewijsmateriaal' voor typen bewijsmateriaal die toegepast kunnen worden om aan te tonen dat aan de credit eisen wordt voldaan. Specifiek voor deze credit kan onderstaande bewijsvoering gebruikt worden.
Alle	Een dossier van de energiefacturen van voorgaande jaren, de meetwaarden en analyse van de energiebesparing en de invloed van klimaatfactoren.
Alle	Toegepaste hernieuwbare energietechnologie (indien van toepassing) en opbrengsten.
4.	Een kopie van het gecommuniceerde document/ de presentatie. Een verklaring van directie/ het hoger management dat het document is ontvangen OF notulen waaruit blijkt dat het management aanwezig was bij de presentatie van de data.
4.	Documentatie van de namen en/of functietitels van het directie/ hoger management.

Toelichting

Besparingen worden ingevoerd in kWh/jaar/m², daarmee wordt de mate van besparing ten opzichte van de andere energiebronnen inzichtelijk gemaakt. Vaak wordt op de afrekening van de energieleverancier het energiegebruik ook in de eenheid kWh weergegeven. Zie BREEAM.nl/hulp voor omrekenfactoren. Als het gebouw over een jaar gezien evenveel energie op locatie duurzaam opwekt (zie definitie zoals gedefinieerd in de Renewable Energy Directive (2009/28/EC) van het Europees Parlement en de Raad van 23 april 2009 voor duurzame technieken) als het gebruikt, kan het maximaal aantal punten worden toegekend.

Verwijzingen

Zie <https://www.weii.nl/> voor de WEii rekentool.

Transport

Overzichtstabel categorie

TRA05	Reikwijdte transportbeleid	12
TRA06	Opnemen van transportbeleid in de organisatie	10
TRA07	Maatregelen verduurzamen woon-werkverkeer	19
TRA08	Maatregelen beperken milieueffecten goederenverkeer	4
TRA09	Maatregelen beperken milieueffecten reizen van klanten en bezoekers	4
TRA10	Maatregelen beperken milieueffecten van zakenreizen	8
TRA11	Milieubelasting woon-werkverkeer medewerkers	4
TRA12	Milieubelasting zakelijk vervoer	4
TRA13	Milieubelasting goederentransport	4
TRA14	Behaald resultaat beperken milieueffecten vervoersstromen	6
Totaal beschikbaar aantal punten		75

TRA05 – Reikwijdte transportbeleid		
Deel		Maximum aantal punten
3		12

Doel van de credit

Het waarderen en stimuleren van het reduceren en/of beheersen van vervoersstromen van en naar de asset.

Vraag

Welke van de volgende onderwerpen zijn opgenomen in het transportbeleid?

Punten

Punten	Antwoord	Antwoordoptie (meerdere antwoorden mogelijk)	
0	A.	Vraag niet beantwoord	☐
0	B.	Er is geen beleid op het gebied van transport	☐
3	C.	Reizen van klanten/bezoekers	☐
3	D.	Leveringen van leveranciers	☐
3	E.	Woon-werkverkeer medewerkers	☐
3	F.	Zakenreizen	☐

Criteria

Criteria	Beoordelingscriteria	Toepasbaar op antwoord
1	De milieu-impact gerelateerd aan de relevante vervoersstromen is vastgesteld en gereduceerd en/of beheerst. De milieu-impact omvat bijvoorbeeld (maar niet beperkt tot): a. Het gebruik van fossiele brandstoffen b. Emissies gerelateerd aan het vervoer c. Vervuiling gerelateerd aan het vervoer d. Geluid	C-F
2	Beleid/maatregelen is/zijn opgenomen in een separaat document (vervoersplan) of opgenomen in een algemeen beleidsdocument.	C-F

Bewijsvoering

Criteria	Vereisten bewijsvoering
-	De hieronder genoemde bewijsvoering is niet uitputtend. Zie daarom ook paragraaf X.X 'Type bewijsmateriaal (Check t.z.t. of dit de juiste verwijzing is)' voor typen bewijsmateriaal die toegepast kunnen worden om aan te tonen dat aan de credit eisen wordt voldaan. Specifiek voor deze credit kan onderstaande bewijsvoering gebruikt worden.
Alle	Organisatie specifieke beleidsmaatregelen gerelateerd aan de milieu-impact van vervoersstromen.
Alle	Een onderzoek/beoordeling van het locatie-specifieke transport.
2	Een beleidsdocument/procedures voor de vervoersstromen.

1	Fotografisch bewijsmateriaal waarmee het doorvoeren van maatregelen conform beleid wordt bevestigd.
---	---

Definities

Vervoersplan:

Een plan van aanpak voor het beheren en beheersen van de relevante vervoersstromen om de bereikbaarheid van een gebied te behouden of te verbeteren (bevordering van selectief autogebruik).

Het vervoersplan moet gericht zijn op de volgende aspecten:

- Voorkom vervoer (bijv. stimuleer telewerken).
- Voorkom autogebruik (bijv. stimuleer gebruik van fiets, openbaar vervoer en andere alternatieven).
- Verbeter het vervoermiddel (zoals zuinige auto's, cruise control).
- Verbeter het gebruik van het vervoermiddel (bijv. door rijstijltraining, carpoolen en betere beladingsgraad).

Het vervoersplan bevat tenminste (maar is niet beperkt tot):

- Het besparingspotentieel
- Een inventarisatie van maatregelen
- Een motivatie van de keuze
- Planning en verantwoordelijken

Het vervoersplan kan zo simpel of complex zijn als het gebouw en het gebruik vereist.

TRA06 - Opnemen van transportbeleid in de organisatie		
Deel		Maximum aantal punten
3		10

Doel van de credit

Bevorderen dat het beleid gericht op het reduceren en /of beheersen van de vervoersstromen in de organisatie is opgenomen.

Vraag

Hoe is de implementatie van het transportbeleid in de interne organisatie geborgd?

Punten

Punten	Antwoord	Antwoordoptie (meerdere antwoorden mogelijk)	
0	A.	Vraag niet beantwoord	☐
0	B.	Er is geen beleid op het gebied van transport	☐
1	C.	Er zijn doelstellingen op het gebied van vervoersstromen zijn vastgesteld.	☐
1	D.	Doelstellingen op langere termijn worden omgezet in jaarlijkse actieplannen met concrete maatregelen ter verwezenlijking.	☐
1	E.	Doelstellingen en acties op het gebied van vervoersstromen worden gemonitord	☐
1	F.	Er zijn procedures in werking gesteld om feedback van gebouwgebruikers en andere relevante stakeholders op te nemen in de strategie.	☐
1	G.	Er zijn afzonderlijke medewerkers en/of koplopers aangewezen die verantwoordelijk zijn voor de implementatie van het beleid, de doelstellingen en de streefcijfers voor vervoersstromen.	☐
1	H.	De aangewezen medewerkers en/ of koplopers die een verantwoordelijkheid hebben worden regulier en formeel getraind.	☐
4	I.	Er is een externe certificering conform ISO 14001 van kracht, hierin is transport onderdeel van de scope. Deze wordt onafhankelijk gecontroleerd of gecertificeerd.	☐

Criteria

Criteria	Beoordelingscriteria	Toepasbaar op antwoord
1	Een vervoersbeleid of -plan moet: a) Zijn geïmplementeerd en het evaluatieproces moet ervoor zorgen dat doelen worden gesteld en actieplannen worden voltooid b) De reikwijdte, doelstellingen en doelen bevatten. c) Moet beschikbaar en toegankelijk zijn voor alle gebouwgebruikers d) De vereiste gedetailleerdheid van het milieubeleid of -plan is afhankelijk van de grootte en complexiteit van de vervoersstromen.	C, D, E
2	Het actieprogramma omvat maatregelen die aansluiten bij de doelstellingen zoals benoemd in antwoordoptie D	E
3	Alle uitstoot van vervoersstromen wordt gemeten en vergeleken met historische gegevens en doelstellingen,	F

4	Er vindt regelmatige terugkoppeling plaats op basis waarvan het hoger kader van het management of een raad van bestuur de milieumaatregelen voor vervoersstromen kan evalueren, en verbeterpunten kan meegeven.	C, D en E
5	Een procedure moet beschrijven hoe feedback opgenomen wordt in de strategie. Feedback dient eenvoudig kunnen worden ingediend.	F
6	Rollen, verantwoordelijkheden en bevoegdheden zijn vastgelegd en gecommuniceerd met goedkeuring van het hoger kader van het management of een raad van bestuur.	G
7	Opleiding kan betrekking hebben op facility management of is gerelateerd aan onderwerp vervoer. Kennis kan op peil worden gehouden door bijvoorbeeld het bijwonen van relevante seminars/cursussen of het verdiepen in naslagwerken.	H
8	Het vervoersbeleid is onderdeel van de het conform ISO 14001 gecertificeerde milieumanagementsysteem. Indien het milieumanagementsysteem is gecertificeerd, dan hoeft de assessor enkel te controleren of vervoersstromen hier onderdeel van zijn.	I

Bewijsvoering

Criteria	Vereisten bewijsvoering
	De hieronder genoemde bewijsvoering is niet uitputtend. Zie daarom ook paragraaf X.X 'Type bewijsmateriaal (Check t.z.t. of dit de juist verwijzing is)' voor typen bewijsmateriaal die toegepast kunnen worden om aan te tonen dat aan de credit eisen wordt voldaan. Specifiek voor deze credit kan onderstaande bewijsvoering gebruikt worden.
1,2	Relevante documentatie waaruit blijkt welke vervoersmaatregelen zijn doorgevoerd en welk effect deze hebben op de ontwikkeling van het waterverbruik.
3	De beschrijving van het monitoringsproces van vervoersstromen (indien van toepassing).
3	Een overzicht van de streefcijfers, het referentiejaar en de monitoringsgegevens (indien van toepassing).
4	Een verklaring OF notulen waaruit blijkt dat er regelmatige terugkoppeling plaats vindt met hoger kader van het management of een raad van bestuur.
5	Kopie of beschrijving van relevante procedure.
6	Documentatie van functietitels en/of namen van afzonderlijke medewerkers en/of koplopers die verantwoordelijk zijn voor de implementatie van het beleid, de doelstellingen en de streefcijfers voor water.
7	Kopie van relevante documenten, kwalificaties, CV of lidmaatschap.
8	Als het vervoersbeleid door een derde partij is gecertificeerd, moet het certificaat worden verstrekt.

Toelichting

Referenties

TRA07 – Maatregelen verduurzamen woon-werk verkeer

Deel		Maximum aantal punten
3		19

Doel van de credit

Het waarden en stimuleren van maatregelen gericht op het beperken van de milieueffecten van woon-werkverkeer, en het verhogen van het bewustzijn van de impact.

Vraag

Welke maatregelen zijn getroffen om de doelstellingen voor woon-werkverkeer te behalen?

Punten

Punten	Antwoord	Antwoordoptie (meerdere antwoorden mogelijk)	
0	A.	Vraag niet beantwoord	☐
0	B.	Er zijn geen initiatieven ontplooid.	☐
4	C.	Verduurzamen van woon-werk verkeer wordt gestimuleerd via financiële incentives (mobiliteitsbudget).	☐
2	D.	Er zijn parkeercriteria o.b.v. functionele behoefte (of soort auto).	☐
2	E.	Er is betaald parkeren ingevoerd op de locatie.	☐
2	F.	Er is een thuiswerkregeling/ er kan thuis gewerkt worden.	☐
4	G.	Er gaan bussen /shuttles naar OV verbindingknooppunten/ treinstation.	☐
2	H.	Er is een carpoolregeling/ autodeelregeling.	☐
2	I.	Alle huurauto's en leasewagens zijn emissiearm.	☐
1	J.	Er worden CO ₂ -verantwoorde transportmiddelen aan medewerkers aangeboden.	☐

Criteria

Criteria	Beoordelingscriteria	Toepasbaar op antwoord
1	Het verduurzamen van woon-werk verkeer wordt gestimuleerd door het beschikbaar stellen van een mobiliteitsbudget. Dit kan gebruikt worden voor: <ul style="list-style-type: none"> a. Het aanschaffen en onderhouden van een fiets; b. Het maken van reizen met het openbaar vervoer; 	C
2	Er zijn criteria opgesteld voor voorwaarden waaronder er geparkeerd kan worden, bijvoorbeeld: Parkeerruimte is aanwezig voor medewerkers in de buitendienst en medewerkers die op meer dan 10 km van de locatie wonen.	D
3	Om te parkeren moet door de gebruikers worden betaald, dit geldt ook voor medewerkers van de asset.	E
4	Thuiswerken is mogelijk voor minimaal 80% van het personeel doordat: <ul style="list-style-type: none"> - Dit expliciet in het beleid is opgenomen 	F

	- Er fysiek is voorzien in het beschikbaar stellen van faciliteiten voor thuiswerken.	
5	Binnen maximaal 500 meter van de ingang van het asset vetrekken bussen richting het treinstation. Indien het treinstation binnen 1 km van de hoofdingang van het asset bevinden kan het criterium worden goedgekeurd. Voor beide afstanden geldt dat het een veilige looproute betreft.	G
6	Het gebruik van carpoolen wordt door het bedrijf gestimuleerd door een goede regeling, waarmee dit financieel aantrekkelijk is.	H
7	Deelauto's zijn beschikbaar voor alle medewerkers.	H
8	Alle huurauto's en leasewagens hebben een CO ₂ - uitstoot van maximaal 85 h/km. De uitstoot van auto's wordt berekend conform de richtlijn 1999/94/EG en is te vinden op het energielabel van het voertuig.	I
9	Voorbeelden van CO ₂ verantwoorde transportmiddelen zijn: <ul style="list-style-type: none"> - Leenfietsen - Elektrische taxi's - NS-businesscard 	J

Bewijsvoering

Criteria	Vereisten bewijsvoering
-	De hieronder genoemde bewijsvoering is niet uitputtend. Zie daarom ook paragraaf X.X 'Type bewijsmateriaal (Check t.z.t. of dit de juiste verwijzing is)' voor typen bewijsmateriaal die toegepast kunnen worden om aan te tonen dat aan de credit eisen wordt voldaan. Specifiek voor deze credit kan onderstaande bewijsvoering gebruikt worden.
1, 4, 6, 7, 8 en 9	Mobiliteitsregeling van de organisatie
2, 5	Plattegronden waaruit de afstand ten opzichte van OV en het aantal parkeervoorzieningen is te bepalen
2	Plattegronden waaruit het aantal parkeervoorzieningen kan worden bepaald
3,7 en 9	Fotografisch bewijsmateriaal
8	Overzicht van alle beschikbare leaseauto's

Toelichting

Definities

Faciliteiten voor thuiswerken

Met faciliteiten voor thuiswerken wordt onder andere bedoeld:

- Het werken op laptops
- Het beschikbaar stellen van een bureau, stoel, tweede scherm, toetsenbord en andere faciliteiten die nodig zijn voor het inrichten van een goede werkplek in huis.

Referenties

TRA08 – Maatregelen beperken milieueffecten goederenverkeer

Deel		Maximum aantal punten
3		4

Doel van de credit

Het waarderen en stimuleren van maatregelen gericht op het beperken van de milieueffecten van leveringen van leveranciers, en het verhogen van het bewustzijn van de impact.

Vraag

Welke maatregelen zijn er getroffen om de doelstellingen voor leveringen van leveranciers te behalen?

Punten

Punten	Antwoord	Antwoordoptie (meerdere antwoorden mogelijk)	
0	A.	Vraag niet beantwoord	☐
0	B.	Er zijn geen maatregelen getroffen ten aanzien van leveringen	☐
2	C.	De organisatie stimuleert leveranciers om de CO ₂ -footprint van hun goederentransport te minimaliseren.	☐
1	D.	Leveringen worden zo gepland, dat overlast voor de medewerkers of de burens (omgeving) wordt beperkt.	☐
1	E.	Er is een lokale samenwerking/ voorziening om (de milieueffecten van) goederenverkeer in de omgeving te beperken.	☐

Criteria

Criteria	Beoordelingscriteria	Toepasbaar op antwoord
1	Filter: Alleen van toepassing indien het gebouw in een stedelijke (dichtbevolkte) omgeving, zoals het centrum van een dorp, bedrijventerrein, woonwijk of binnenstad bevindt.	E
2	Stimulering van leveranciers vindt plaats door dit op te nemen in de selectie van leveranciers en jaarlijkse evaluatiegesprekken met leveranciers over dit onderwerp.	C
3	Het plannen van leveringen vindt alleen plaats: <ul style="list-style-type: none"> - Tussen 7 en 19 uur - Niet tijdens momenten dat (groepen) medewerkers aankomen, danwel, vertrekken - Routes voor leveringen zijn zo ontworpen dat de overlast op de omgeving wordt beperkt. 	D
4	De lokale samenwerking/ voorziening heeft als doel om de broeikasgasemissies en het aantal vervoersstromen van goederenverkeer te beperken. Bijvoorbeeld door gezamenlijk in te kopen, schonere transportmiddelen te gebruiken of in de vorm van een (collectieve) logistieke hub.	E

Bewijsvoering

Criteria	Vereisten bewijsvoering
-----------------	-------------------------

	De hieronder genoemde bewijsvoering is niet uitputtend. Zie daarom ook paragraaf X.X 'Type bewijsmateriaal (Check t.z.t. of dit de juist verwijzing is)' voor typen bewijsmateriaal die toegepast kunnen worden om aan te tonen dat aan de credit eisen wordt voldaan. Specifiek voor deze credit kan onderstaande bewijsvoering gebruikt worden.
2	Inkoopbeleid, waarin de voorwaarden voor leveringen zijn gemarkeerd
2, 3 en 4	Afspraken met leveranciers over leveringen
2	Kopieën van verslagen van evaluatiegesprekken
4	Fotografisch bewijsmateriaal van de voorziening voor de last mile

CONCEPT

TRA09 – Maatregelen beperken milieueffecten reizen van klanten en bezoekers

Deel	Maximum aantal punten
3	4

Doel van de credit

Het waarderen en stimuleren van maatregelen gericht op het beperken van de milieueffecten van reizen van klanten en bezoekers, en het verhogen van het bewustzijn van de impact.

Vraag

Welke maatregelen zijn er getroffen om de doelstellingen voor reizen van klanten en bezoekers te behalen?

Punten

Punten	Antwoord	Antwoordoptie (meerdere antwoorden mogelijk)	
0	A.	Vraag niet beantwoord	☐
0	B.	Er zijn geen maatregelen getroffen voor bezoekers	☐
2	C.	Er worden CO ₂ -verantwoorde transportmiddelen aan klanten en bezoekers aangeboden (bijvoorbeeld leenfietsen, elektrische taxi).	☐
2	D.	Verduurzamen van reizen van klanten en bezoekers wordt gestimuleerd via financiële incentives.	☐

Criteria

Criteria	Beoordelingscriteria	Toepasbaar op antwoord
1	Aan klanten en bezoekers worden CO ₂ -verantwoorde transportmiddelen gratis of zeer voordelig aangeboden.	C
2	Er zijn financiële prikkels om de reizen van klanten en bezoekers te verduurzamen	D

Bewijsvoering

Criteria	Vereisten bewijsvoering
	De hieronder genoemde bewijsvoering is niet uitputtend. Zie daarom ook paragraaf X.X 'Type bewijsmateriaal (Check t.z.t. of dit de juiste verwijzing is)' voor typen bewijsmateriaal die toegepast kunnen worden om aan te tonen dat aan de credit eisen wordt voldaan. Specifiek voor deze credit kan onderstaande bewijsvoering gebruikt worden.
Alle	Fotografisch bewijsmateriaal, waaruit beschikbaarheid blijkt
Alle	Kopie van relevante documenten waaruit maatregelen blijken

Definities

CO₂ verantwoorde transportmiddelen

Onder CO₂ verantwoorde transportmiddelen worden onder andere verstaan:

- Leenfietsen
- Shuttlebussen
- Elektrische taxi's

Financiële incentives

Onder financiële incentives worden verstaan

- Vergoeden van OV-kosten
- Betaald parkeren

TRA10 – Maatregelen beperken milieueffecten van zakenreizen		
Deel		Maximum aantal punten
3		8

Doel van de credit

Het waarderen en stimuleren van maatregelen gericht op het beperken van de milieueffecten van zakenreizen, en het verhogen van het bewustzijn van de impact.

Vraag

Welke maatregelen zijn er getroffen om de doelstellingen voor zakenreizen te behalen?

Punten

Punten	Antwoord	Antwoordoptie (meerdere antwoorden mogelijk)	
0	A.	Vraag niet beantwoord	☐
0	B.	Er zijn geen maatregelen getroffen voor zakenreizen	☐
4	C.	Er zijn faciliteiten voor video-conferenzen en er is voldoende ruimte beschikbaar hiervoor.	☐
2	D.	De organisatie stimuleert carpooling voor zakelijke ritten of OV-gebruik.	☐
2	E.	Alle carpool auto's of deelauto's zijn volledig elektrisch aangedreven.	☐

Criteria

Criteria	Beoordelingscriteria	Toepasbaar op antwoord
1	Audiovisuele middelen, waaronder televisiescherm, camera en microfoon of headset is beschikbaar.	C
2	Er is ruimte beschikbaar waar verschillende medewerkers videoconferencing gesprekken kunnen voeren.	C
3	Het gebruik van carpoolen en OV wordt door het bedrijf gestimuleerd door een financieel aantrekkelijke regeling	D
4	De carpool of deelauto's zijn beschikbaar voor alle medewerkers	E

Bewijsvoering

Criteria	Vereisten bewijsvoering
-	De hieronder genoemde bewijsvoering is niet uitputtend. Zie daarom ook paragraaf X.X 'Type bewijsmateriaal (Check t.z.t. of dit de juist verwijzing is)' voor typen bewijsmateriaal die toegepast kunnen worden om aan te tonen dat aan de credit eisen wordt voldaan. Specifiek voor deze credit kan onderstaande bewijsvoering gebruikt worden.
1/2	Fotografisch bewijsmateriaal
3	Vervoersbeleid

Definities

TRA11 – Milieubelasting woon-werkverkeer medewerkers		
Deel		Maximum aantal punten
3		4

Doel van de credit

Het stimuleren van het registreren van de jaarlijks afgelegde afstanden of CO₂-emissie voor relevante vervoersstromen, om kwantitatieve doelstellingen vast te kunnen stellen.

Vraag

Wat is het totaal aan woon- en werkverkeer per vervoersmiddel (in brandstof of CO₂) van de medewerkers in het afgelopen kalenderjaar?

Punten

Punten	Antwoord	Antwoordoptie
0	A.	Vraag niet beantwoord
0	B.	Er wordt geen afstand, brandstof of CO ₂ -emissie geregistreerd
1	C.	25% van de relevante vervoersmiddelen zijn geregistreerd
2	D.	50% van de relevante vervoersmiddelen zijn geregistreerd
4	E.	Alle relevante vervoersmiddelen zijn geregistreerd

Criteria

Criteria	Beoordelingscriteria	Toepasbaar op antwoord
1	Percentage wordt bepaald op basis van de vervoersmiddelen benoemd in tabel TRA11.1.	B-E
2	CO ₂ -emissies zijn bepaald op basis van de kengetallen van CO ₂ emissiefactoren.nl	C-E

Bewijsvoering

Criteria	Vereisten bewijsvoering
	De hieronder genoemde bewijsvoering is niet uitputtend. Zie daarom ook paragraaf X.X 'Type bewijsmateriaal (Check t.z.t. of dit de juiste verwijzing is)' voor typen bewijsmateriaal die toegepast kunnen worden om aan te tonen dat aan de credit eisen wordt voldaan. Specifiek voor deze credit kan onderstaande bewijsvoering gebruikt worden.
1-2	Afschriften van registraties.

Aanvullende informatie

Registratie conform:

Tabel TRA11.1

Type vervoersmiddel	kilometer	Hoeveelheid brandstof	CO ₂ emissies
Auto			
Trein			
Metro/tram			
Bus			
Motorfiets			
(Elektrische) Fiets			

TRA12 – Milieubelasting zakelijk vervoer		
Deel		Maximum aantal punten
3		4

Doel van de credit

Het stimuleren van het registreren van de jaarlijks afgelegde afstanden of CO₂-emissie voor relevante vervoersstromen, om kwantitatieve doelstellingen vast te kunnen stellen.

Vraag

Wat is het totaal aan zakelijk verkeer per vervoersmiddel (in brandstof of CO₂) van de medewerkers in het afgelopen kalenderjaar?

Punten

Punten	Antwoord	Antwoordoptie
0	A.	Vraag niet beantwoord
0	B.	Er wordt geen afstand, brandstof of CO ₂ -emissie geregistreerd
1	C.	25% van de relevante vervoersmiddelen zijn geregistreerd
2	D.	50% van de relevante vervoersmiddelen zijn geregistreerd
4	E.	Alle relevante vervoersmiddelen zijn geregistreerd

Criteria

Criteria	Beoordelingscriteria	Toepasbaar op antwoord
1	Percentage wordt bepaald op basis van de vervoersmiddelen benoemd in tabel TRA12.1.	B-E
2	CO ₂ -emissies zijn bepaald op basis van de kengetallen van CO ₂ emissiefactoren.nl	C-E

Bewijsvoering

Criteria	Vereisten bewijsvoering
	De hieronder genoemde bewijsvoering is niet uitputtend. Zie daarom ook paragraaf X.X 'Type bewijsmateriaal (Check t.z.t. of dit de juiste verwijzing is)' voor typen bewijsmateriaal die toegepast kunnen worden om aan te tonen dat aan de credit eisen wordt voldaan. Specifiek voor deze credit kan onderstaande bewijsvoering gebruikt worden.
1-2	Afschriften van registraties.

Aanvullende informatie

Registratie conform:

Tabel TRA12.1

Type vervoersmiddel	kilometer	Hoeveelheid brandstof	CO ₂ emissies
Vliegtuig			
Auto			
Trein			
Metro/tram			
Bus			
Motorfiets			
(Elektrische) Fiets			

TRA13 – Milieubelasting goederentransport

Deel		Maximum aantal punten
3		4

Doel van de credit

Het stimuleren van het registreren van de jaarlijks afgelegde afstanden of CO₂-emissie voor relevante vervoersstromen, om kwantitatieve doelstellingen vast te kunnen stellen.

Vraag

Wat is het totaal aan goederentransport per vervoersmiddel (in brandstof of CO₂) in het afgelopen kalenderjaar?

Punten

Punten	Antwoord	Antwoordoptie
0	A.	Vraag niet beantwoord
0	B.	Er wordt geen brandstof of CO ₂ -emissie geregistreerd
1	C.	25% van de relevante vervoersmiddelen zijn geregistreerd
2	D.	50% van de relevante vervoersmiddelen zijn geregistreerd
4	E.	Alle relevante vervoersmiddelen zijn geregistreerd

Criteria

Criteria	Beoordelingscriteria	Toepasbaar op antwoord
1	Percentage wordt bepaald op basis van de vervoersmiddelen benoemd in tabel TRA13.1.	B-E
2	CO ₂ -emissies zijn bepaald op basis van de kengetallen van CO ₂ emissiefactoren.nl	C-E

Bewijsvoering

Criteria	Vereisten bewijsvoering
	De hieronder genoemde bewijsvoering is niet uitputtend. Zie daarom ook paragraaf X.X 'Type bewijsmateriaal (Check t.z.t. of dit de juiste verwijzing is)' voor typen bewijsmateriaal die toegepast kunnen worden om aan te tonen dat aan de credit eisen wordt voldaan. Specifiek voor deze credit kan onderstaande bewijsvoering gebruikt worden.
1-2	Afschriften van registraties.

Aanvullende informatie

Registratie conform:

Tabel TRA13.1

Type vervoersmiddel	kilometer	Hoeveelheid brandstof	CO ₂ emissies
Vliegtuig			
(Vracht)auto			
Trein			
Boot			

TRA14 – Behaald resultaat beperken milieueffecten vervoersstromen

Deel		Maximum aantal punten
3		6

Doel van de credit

Het zekerstellen dat doelstellingen gerelateerd aan transport zijn behaald, waardoor nieuwe streefcijfers kunnen worden gesteld en de continue vermindering van de milieueffecten van transport wordt geborgd.

Vraag

Welke reductie op het gebied van vervoersstromen is in het afgelopen kalenderjaar bereikt?

Punten

Punten	Antwoord	Antwoordoptie
0	A.	Vraag niet beantwoord
0	B.	Er zijn geen doelstellingen voor transport bepaald of bereikt.
1	C.	Woon-werk verkeer > 10% gereduceerd
2	D.	Woon-werk verkeer > 25% gereduceerd
1	E.	Goederentransport > 10% gereduceerd
2	F.	Goederentransport > 25% gereduceerd
1	G.	Zakenreizen > 10% gereduceerd
2	H.	Zakenreizen > 25% gereduceerd

Criteria:

Criteria	Beoordelingscriteria	Toepasbaar op antwoord
1	Voor de gekozen vervoersstroom moeten alle relevante vervoersmiddelen zoals omschreven in TRA11, TRA 12 en TRA 13 zijn geregistreerd voor de laatste 3 jaar.	C-H
2	De reductie van CO2 of brandstof moet gebaseerd zijn op de invoergegevens die in TRA11 t/m TRA13 is ingevuld.	C-H
3	De reductie wordt bepaald per kalenderjaar en is behaald ten opzichte van 3 jaar terug.	C-H

Bewijsvoering

Criteria	Vereisten bewijsvoering
	De hieronder genoemde bewijsvoering is niet uitputtend. Zie daarom ook paragraaf X.X 'Type bewijsmateriaal (Check t.z.t. of dit de juiste verwijzing is)' voor typen bewijsmateriaal die toegepast kunnen worden om aan te tonen dat aan de credit eisen wordt voldaan. Specifiek voor deze credit kan onderstaande bewijsvoering gebruikt worden.
1-3	Afschriften van registraties en vergelijkingen tussen verschillende jaren

Water

Overzichtstabel categorie

WAT18	Reikwijdte waterbeleid	6
WAT19	Opnemen van het waterbeleid in de organisatie	10
WAT20	Maatregelen ten behoeve van het reduceren en/of beheersen van het waterverbruik	27
WAT21	Waterverbruik afgelopen kalenderjaar	2
WAT22	Reductie waterverbruik	4
Totaal beschikbaar aantal punten		49

WAT18 – Reikwijdte waterbeleid		
Deel		Maximum aantal punten
3		6

Doel van de credit

Het waarderen en stimuleren van het reduceren en/of beheersen van het waterverbruik.

Vraag

Welke van de volgende onderwerpen zijn opgenomen in het waterbeleid?

Punten

Punten	Antwoord	Antwoordoptie (meerdere antwoorden mogelijk)	
0	A.	Vraag niet beantwoord	☐
0	B.	Er is geen waterbeleid aanwezig	☐
3	C.	Voorkomen en reduceren van waterverbruik	☐
3	D.	Opvang en gebruik van hemel- of grijswater	☐

Criteria

Criteria	Beoordelingscriteria	Toepasbaar op antwoord
1	Het voorkomen en reduceren van de watervraag (gebouw- en gebruikersgebonden), door bijvoorbeeld: <ul style="list-style-type: none"> a. Het toepassen van waterzuinig sanitair; b. Het toepassen van beplanting met geringe waterbehoefte; c. Het informeren van de gebruiker over het efficiënt gebruik van water. 	C
2	In het gebouw wordt gebruik gemaakt van hemel- of grijswater wat lokaal wordt opgevangen.	D
3	Het waterbeleid moet: <ul style="list-style-type: none"> a. door het hoger kader van het management of de raad van bestuur zijn goedgekeurd b. actief worden geïmplementeerd door toegewezen medewerkers binnen de organisatie. 	C en D

Bewijsvoering

Criteria	Vereisten bewijsvoering
	De hieronder genoemde bewijsvoering is niet uitputtend. Zie daarom ook paragraaf X.X 'Type bewijsmateriaal (Check t.z.t. of dit de juiste verwijzing is)' voor typen bewijsmateriaal die toegepast kunnen worden om aan te tonen dat aan de credit eisen wordt voldaan. Specifiek voor deze credit kan onderstaande bewijsvoering gebruikt worden.
Alle	Waterbeleid of kopie van relevante stukken uit het milieubeleid met daarin de stukken gemarkeerd die betrekking hebben op de verbeterdoelen.

Toelichting

Referenties

WAT19 – Opnemen van het waterbeleid in de organisatie

Deel		Maximum aantal punten
3		10

Doel van de credit

Bevorderen dat het beleid gericht op het reduceren en /of beheersen van het waterverbruik wordt in de organisatie is opgenomen.

Vraag

Hoe is de implementatie van het waterbeleid in de interne organisatie geborgd?

Punten

Punten	Antwoord	Antwoordoptie (meerdere antwoorden mogelijk)	
0	A.	Vraag niet beantwoord	☐
0	B.	Er is geen beleid op het gebied van waterverbruik	☐
1	C.	Er zijn beleid en doelstellingen op het gebied van water vastgesteld.	☐
1	D.	Doelstellingen op langere termijn worden omgezet in jaarlijkse actieplannen met concrete maatregelen ter verwezenlijking.	☐
1	E.	Doelstellingen en acties op het gebied van water worden gemonitord	☐
1	F.	Er zijn procedures in werking gesteld om feedback van gebouwgebruikers en andere relevante stakeholders op te nemen in de strategie.	☐
1	G.	Er zijn afzonderlijke medewerkers en/of koplopers aangewezen die verantwoordelijk zijn voor de implementatie van het beleid, de doelstellingen en de streefcijfers voor water.	☐
1	H.	De aangewezen medewerkers en/ of koplopers, als bedoeld in antwoordoptie G, hebben relevante opleiding genoten en houden hun kennis op niveau.	☐
4	I.	Er is een externe certificering van kracht. Deze wordt onafhankelijk gecontroleerd of gecertificeerd.	☐

Criteria

Criteria	Beoordelingscriteria	Toepasbaar op antwoord
1	Een waterbeleid of -plan moet: a) Zijn geïmplementeerd en het evaluatieproces moet ervoor zorgen dat doelen worden gesteld en actieplannen worden voltooid b) De reikwijdte, doelstellingen en doelen bevatten c) Moet beschikbaar en toegankelijk zijn voor alle gebouwgebruikers d) De vereiste gedetailleerdheid van het waterbeleid of -plan is afhankelijk van de grootte en complexiteit van de asset.	C, D, E
2	Het actieprogramma omvat maatregelen die aansluiten bij de doelstellingen zoals benoemd in antwoordoptie D	E
3	c. Al het waterverbruik binnen de asset wordt gemeten en vergeleken met historische gegevens en doelstellingen,	E
4	Er vindt regelmatige terugkoppeling plaats op basis waarvan het hoger kader van het management of een raad van bestuur de	D, E en F

	waterbeleidsmaatregelen kan evalueren, en verbeterpunten kan meegeven.	
5	Een procedure moet beschrijven hoe feedback opgenomen wordt in de strategie. Feedback dient eenvoudig kunnen worden ingediend.	F
5	Rollen, verantwoordelijkheden en bevoegdheden zijn vastgelegd en gecommuniceerd met goedkeuring van het hoger kader van het management of een raad van bestuur.	G
6	Rollen, verantwoordelijkheden en bevoegdheden zijn vastgelegd en gecommuniceerd met goedkeuring van het hoger kader van het management of een raad van bestuur.	G
7	Opleiding kan betrekking hebben op facility management. Facility Management of is gerelateerd aan onderwerp water, waterreductie/ -beheersing. Kennis kan op peil worden gehouden door bijvoorbeeld het bijwonen van relevante seminars/cursussen of het verdiepen in naslagwerken.	H
8	Het waterbeleid is gecertificeerd conform een waterbeheernorm als ISO 46001 of gelijkwaardig. Indien het waterbeleid is gecertificeerd, dan hoeft de assessor de inhoud en structuur niet te controleren.	I

Bewijsvoering

Criteria	Vereisten bewijsvoering
	De hieronder genoemde bewijsvoering is niet uitputtend. Zie daarom ook paragraaf X.X 'Type bewijsmateriaal (Check t.z.t. of dit de juist verwijzing is)' voor typen bewijsmateriaal die toegepast kunnen worden om aan te tonen dat aan de credit eisen wordt voldaan. Specifiek voor deze credit kan onderstaande bewijsvoering gebruikt worden.
1,2	Relevante documentatie waaruit blijkt welke watermaatregelen zijn doorgevoerd en welk effect deze hebben op de ontwikkeling van het waterverbruik.
3	De beschrijving van het watermonitoringsproces (indien van toepassing).
3	Een overzicht van de streefcijfers, het referentiejaar en de monitoringsgegevens (indien van toepassing).
4	Een verklaring OF notulen waaruit blijkt dat er regelmatige terugkoppeling plaats vindt met hoger kader van het management of een raad van bestuur.
5, 6	Kopie of beschrijving van relevante procedure.
7	Documentatie van functietitels en/of namen van afzonderlijke medewerkers en/of koplopers die verantwoordelijk zijn voor de implementatie van het beleid, de doelstellingen en de streefcijfers voor water. Documentatie van het opleidingsniveau en gevolgde cursussen/ seminars van de aangewezen medewerkers/ koplopersCursus/trainingsmateriaal
8	Kopie van relevante documenten, kwalificaties, CV of lidmaatschap. (Een kopie van het) exemplaar van het ISO 46001 certificaat
8	Als het waterbeleid door een derde partij is gecertificeerd, moet het certificaat worden verstrekt.

Toelichting

Referenties

WAT20 – Maatregelen ten behoeve van het reduceren en/ of beheersen van het waterverbruik

Deel		Maximum aantal punten
3		27

Doel van de credit

Het waarderen en stimuleren van maatregelen gericht op het beperken van (de milieueffecten) van het waterverbruik en het verhogen van het bewustzijn van de impact.

Vraag

Welke maatregelen zijn getroffen om de (milieueffecten) van het waterverbruik te reduceren en /of beheersen?

Punten	Antwoord	Antwoordoptie (meerdere antwoorden mogelijk)	
0	A.	Vraag niet beantwoord	☐
0	B.	Er zijn geen maatregelen getroffen	☐
2	C.	Tips over waterbesparing zijn toegepast.	☐
5	D.	Apparaten/sanitaire toepassingen zijn waterbesparend of er zijn maatregelen genomen om het verbruik te beperken.	☐
3	E.	Waterverbruik van externe groenvoorzieningen wordt beperkt door opvang en het vasthouden van hemelwater.	☐
3	F.	Er wordt beplanting toegepast die minder water nodig heeft.	☐
7	G.	De waterdruk in het gebouw wordt omlaag gebracht om waterverbruik te verminderen.	☐
2	H.	De toegepaste waterontharders hebben een vraag-gestuurde werking.	☐
3	I.	Waterontharders worden alleen toegepast indien dit noodzakelijk is.	☐
1	J.	Apparaten/sanitaire toepassingen die zuinig met water omgaan worden ingekocht/gebruikt.	☐
1	K.	De gebruiker hanteert een proactief onderhoudsbeleid voor de watervoorziening.	☐

Criteria

Criteria	Beoordelingscriteria	Toepasbaar op antwoord
1	Met tekst en logo's wordt over waterbesparing geadviseerd. In ieder geval ter plaatse van spoelknoppen van toiletten en kranen.	C
2	Apparaten en sanitaire toepassingen zijn waterbesparend als wordt voldaan aan de criteria van WAT02 t/m WAT06 van BREEAM-NL In-Use V6.0.0.	D
3	Maatregelen om waterverbruik te beperken zijn onder andere volumebeperking of doorstroombeperking.	D
4	Voor het opvangen en vasthouden van hemelwater wordt een bodembedekende laag gebruikt. Dit kan bestaan uit grove compost, stro, hooi, bladeren, gemaaid gras, houtsnippers of grind.	E
5	Beplanting die minder water nodig heeft is:	F

	<ul style="list-style-type: none"> - Externe beplanting: inheemse planten die volledig afhankelijk is van plaatselijke neerslag gedurende alle seizoenen van het jaar. - Binnen beplanting: planten die het goed doen in drogere omstandigheden of interne beplanting die geen aanvullende watervraag heeft (bijvoorbeeld moswanden) 	
6	Indien er geen waterontharders zijn toegepast kunnen de punten van antwoordopties H en I worden toegekend.	H en I
7	Vraag gestuurde werking betekent dat de regeling is gebaseerd op het waterverbruik in plaats van voorgeprogrammeerde tijdsinstellingen	H
8	Er zijn alleen apparaten die 'zachter' water nodig hebben dan wat op de locatie wordt aangeboden, aangesloten op een waterontharder.	I
9	Er is een inkoopbeleid waarin staat dat bij de aanschaf van water verbruikende faciliteiten rekening wordt gehouden met het minimaliseren van het waterverbruik	J
10	<p>Een proactief onderhoudsbeleid is aanwezig en het wordt uitgevoerd. Zo wordt de bedrijfszekerheid en goede werking van het watersysteem geborgd. Dit beleid bestaat normaal gesproken uit twee delen:</p> <ul style="list-style-type: none"> a. Preventief onderhoud: onderhoud, metingen, inspecties, testen, vervangingen etc. om te voorkomen dat er gebreken ontstaan. b. Predictief onderhoud: onderhoud technieken die zijn ontworpen om de staat van de voorzieningen of het systeem te controleren en om te kunnen voorspellen wanneer onderhoud moet worden gepleegd. 	K

Bewijsvoering

Criteria	Vereisten bewijsvoering
	De hieronder genoemde bewijsvoering is niet uitputtend. Zie daarom ook paragraaf X.X 'Type bewijsmateriaal (Check t.z.t. of dit de juist verwijzing is)' voor typen bewijsmateriaal die toegepast kunnen worden om aan te tonen dat aan de credit eisen wordt voldaan. Specifiek voor deze credit kan onderstaande bewijsvoering gebruikt worden.
1-5	Een visuele inspectie van de assessor met fotografisch bewijsmateriaal.
1, 2,3,6,7,8	Specificaties over het waterverbruik en aansluitingen van apparaten/sanitaire toepassingen
4 en 5	Documentatie van ecoloog of hovenier die aangeeft dat beplanting aan de criteria voldoet
9	Kopie van het onderhoudsbeleid

Toelichting

De drinkwaterleidingbedrijven hanteren in Nederland de volgende indeling voor de hardheid van water:

- Zeer zacht water: tot 4 oD
- Zacht water: 4 tot 8 oD
- Gemiddeld water: 8 tot 12 oD
- Vrij hard water: 12 tot 18 oD
- Hard water: 18 tot 30 oD

Referenties

WAT21 - Waterverbruik afgelopen kalenderjaar		
Deel		Maximum aantal punten
3		2

Doel van de credit

Het zekerstellen dat gebruikers van de asset zich bewust zijn van het waterverbruik in het afgelopen jaar.

Vraag

Hoeveel water (in kubieke meters) is er in het afgelopen kalenderjaar verbruikt?

Punten	Antwoord	Antwoordoptie
0	A.	Vraag niet beantwoord
0	B.	Weet niet
2	C.	Het waterverbruik in het afgelopen kalenderjaar bedroeg: .....m ³

Criteria

Criteria	Beoordelingscriteria	Toepasbaar op antwoord
1	Het waterverbruik is op basis van meetgegevens bepaald.	C
2	Het waterverbruik is vergeleken met de benchmark. Indien het waterverbruik aanzienlijk hoger ligt dan kunnen alleen punten worden toegekend zodra er punten zijn toegekend voor antwoord C, D en E van WAT19	C

Bewijsvoering

Criteria	Vereisten bewijsvoering
	De hieronder genoemde bewijsvoering is niet uitputtend. Zie daarom ook paragraaf X.X 'Type bewijsmateriaal (Check t.z.t. of dit de juiste verwijzing is)' voor typen bewijsmateriaal die toegepast kunnen worden om aan te tonen dat aan de credit eisen wordt voldaan. Specifiek voor deze credit kan onderstaande bewijsvoering gebruikt worden.
1	Watermeetgegevens van het afgelopen kalenderjaar.
1	Factuur van het waterverbruik

Aanvullingen op de criteria

Benchmarkgegevens

Er zijn diverse bronnen met benchmarkgegevens. Bijvoorbeeld op de website van de de Milieubarometer en waterwerkblad WB 2.1 B van de samenwerkende drinkwaterbedrijven.

Referenties

Kentallen voor verbruik, o.a. water staan op:

<http://www.milieubarometer.nl/kantoor>.

Waterwerkblad WB 2.1 B via <https://www.infodwi.nl/waterwerkbladen>

WAT22 – Reductie waterverbruik		
Deel		Maximum aantal punten
3		4

Doel van de credit

Het bevorderen dat waterbeleidsdoelstellingen zijn behaald, nieuwe streefcijfers worden geïntroduceerd en het watermanagement continu wordt verbeterd.

Vraag

Welk percentage van de doelstellingen voor watermanagement zijn het afgelopen kalenderjaar behaald?

Punten

Punten	Antwoord	Antwoordoptie
0	A.	Vraag niet beantwoord
0	C.	Er zijn geen doelstellingen bepaald of bereikt voor watermanagement.
0	D.	< 25%
1	E.	≥ 25% tot < 50%
2	F.	≥ 50% tot < 75%
3	G.	≥ 75% tot < 100%
4	H.	100%

Criteria

Criteria	Beoordelingscriteria	Toepasbaar op antwoord
1	De doelstellingen hebben betrekking op (maar zijn niet beperkt tot) de onderwerpen die vermeld staan in WAT18 – Reikwijdte waterbeleid	C-H
2	De in deze credit beoordeelde doelstellingen hebben een relevante en significante impact op de vermindering van het leidingwaterverbruik.	C-H
3	Berekening is gebaseerd op reductie ten opzichte van drie jaar geleden	C-H

Bewijsvoering

Criteria	Vereisten bewijsvoering
	De hieronder genoemde bewijsvoering is niet uitputtend. Zie daarom ook paragraaf X.X 'Type bewijsmateriaal (Check t.z.t. of dit de juiste verwijzing is)' voor typen bewijsmateriaal die toegepast kunnen worden om aan te tonen dat aan de credit eisen wordt voldaan. Specifiek voor deze credit kan onderstaande bewijsvoering gebruikt worden.
1 - 3	Watermeetgegevens van het afgelopen kalenderjaar.
1 - 2	Documentatie van het beleid voor water waarin de relevante doelstellingen en streefcijfers zijn gemarkeerd.
1 - 2	Een rapportage of document waaruit blijkt welke doelen zijn behaald.
1 - 2	Onderbouwing van de relevantie van de doelstellingen.

Materiaalstromen

Overzichtstabel credits

Resources		
Rsc07	Reikwijdte duurzaam en circulair materiaalstromen beleid	xx
Rsc08	Opnemen beleid materiaalstromen in de organisatie	xx
Rsc09	Maatregelen ten behoeve van het reduceren van de vraag naar materialen en producten	xx
Rsc10	Maatregelen ten behoeve van duurzaam en circulair inkopen	xx
Rsc11	Maatregelen ten behoeve van toekomstig hergebruik van materialen en afval	xx
Rsc12	Maatregelen ten behoeve van het benutten van afval	xx
Rsc13	Kwaliteitsmanagementsysteem leveranciers	8
Rsc14	Milieu-managementsysteem leveranciers	8
Rsc15	Registratie Afvalstromen	8
Rsc16	Resultaten beleidsmaatregelen materialenstromen	8
Totaal aantal punten		xx

RSC07 – Reikwijdte duurzaam en circulair materiaalstromen beleid		
Deel		Maximum aantal punten
3		XX

Doel van de credit

Het waarderen en stimuleren van een duurzaam en circulair beleid rondom materiaalstromen, zodat bestaande materialen en producten worden behouden en zo hoogwaardig mogelijk worden hergebruikt en nieuwe materialen en producten duurzaam worden ingekocht.

Vraag

Welke onderwerpen zijn in het beleid met betrekking tot de in-en uitvoer van materiaalstromen en verwerking van afval opgenomen?

Punten

Punten	Antwoord	Antwoordoptie (meerdere antwoorden mogelijk)	
0	A.	Vraag niet beantwoord	☐
0	B.	Geen van onderstaande onderwerpen is opgenomen.	☐
X	C.	Behoud van bestaande materialen en producten	☐
X	D.	Reduceren van de vraag naar materialen en producten	☐
X	E.	Duurzaam inkopen van materialen en producten	☐
X	F.	Borgen van toekomstig hergebruik van materialen, producten en afval	☐
X	G.	Minimaliseren en benutten van afvalstromen	☐

Criteria

#	Criteria	Toepasbaar op antwoord
1.	Het beleid moet: a) door het hoger kader van het management of de raad van bestuur zijn goedgekeurd b) actief worden geïmplementeerd door toegewezen medewerkers binnen de organisatie.	C – G
2.	Onder het beleid vallen materialen en producten die nodig zijn om de taken uit te voeren die relevant zijn voor het type asset.	C – E
3.	Bij duurzaam inkopen zijn zowel milieuaspecten, zoals recyclebaarheid, energiezuinigheid, herbruikbaarheid, impact op het milieu (levenscyclus), als sociale aspecten, zoals werkcondities, veiligheidsstandaarden en mensenrechten, onderdeel van het selectieproces. Zie als voorbeeld RSC10.	E
4.	Het beleid van de organisatie toont aan hoe de aanpak van afval in lijn is gebracht met de 'duurzame strategieën'.	F, G

5.	Het beleid van de organisatie gaat over het afval van producten die zijn gebruikt of geproduceerd door de organisatie.	F, G
----	--	------

Aanvulling op criteria

Relevante materialen en producten:

Voorbeelden van materialen en producten die nodig zijn om de taken uit te voeren die relevant zijn voor kantoorgebouwen zijn:

- Kantoorartikelen
- Facilitaire inkoop
- Schoonmaakmiddelen
- Meubilair en inrichting
- ICT (zoals laptops, printers en beeldschermen).

Voor gebouwen met een andere functie dient zelf na te gaan welke materialen en producten relevant zijn en die betrekking hebben op de scope van het assessment.

Duurzame strategieën:

1. Behoud: Maximaliseer de gebruiksduur van bestaande stromen en voorraden zolang dit veilig en verantwoord is en resulteert in optimale prestaties.
2. Reduceer vraag: Vermijd een nieuwe instroom, door het gebruik van de huidige stromen te intensiveren, de behoefte weg te nemen of te minimaliseren.
3. Circulaire instroom: Zorg voor een instroom die gebruikt of hernieuwbaar is, geen negatieve gevolgen heeft voor mens, en binnen de grenzen van het herstellend vermogen van de aarde blijft.
4. Borg toekomstig hergebruik: Zorg voor inzicht in de stromen. Maak alleen gebruik van stromen die na de gebruiksfase hoogwaardig hergebruikt of volledig zonder negatieve consequenties terug de natuur in kunnen. Anticipeer op toekomstige ontwikkelingen en innovaties en zorg voor prikkels voor hergebruik.
5. Benut uitstroom: Zorg voor optimale benutting van vrijkomende stromen, waarbij de waarde van deze stromen maximaal wordt behouden.

Gebruiksfunctie specifieke criteria

N.v.t.

Bewijsvoering

Criteria	Vereisten bewijsvoering
-	De hieronder genoemde bewijsvoering is niet uitputtend. Zie daarom ook paragraaf X.X 'Type bewijsmateriaal' voor typen bewijsmateriaal die toegepast kunnen worden om aan te tonen dat aan de credit eisen wordt voldaan. Specifiek voor deze credit kan onderstaande bewijsvoering gebruikt worden.
Alle	Beleid of kopie van relevante stukken uit het beleid met daarin de stukken gemarkeerd die betrekking hebben op de verbeterdoelen.

Definities:

Materialen

Materiaal is een natuurlijke of kunstmatig geproduceerde stof, bestemd om verwerkt te worden tot bruikbare producten. Een materiaal is dus een stoffelijke zaak, geselecteerd op basis van zijn eigenschappen met het oog op een bepaalde toepassing. De term materiaal wordt gewoonlijk alleen

gebruikt als de verwerkte stof nog aan te wijzen is in onderdelen van het eindproduct. Anders spreekt men eerder van grondstof of ingrediënt. Het materiaal is derhalve een (samenvoeging van) grondstof(fen) met als specifiek doel om toe te passen in een bouwproduct.

Producten

Item vervaardigt of bewerkt voor opname in bouwwerken, opgebouwd uit één of meerdere materialen. Het bouwproduct is opgebouwd uit (één of meer) materialen.

CONCEPT

RSC08 – Opnemen van beleid materiaalstromen in de organisatie		
Deel		Maximum aantal punten
3		XX

Doel van de credit

Bevorderen dat het beleid rondom duurzame en circulaire materiaalstromen in de organisatie is opgenomen.

Vraag

Hoe is het beleid rondom duurzame en circulaire materiaalstromen in de interne organisatie geborgd?

Punten

Punten	Antwoord	Antwoordoptie (meerdere antwoorden mogelijk)	
0	A.	Vraag niet beantwoord	☐
0	B.	Weet niet	☐
0	C.	Er zijn geen ...	☐
1	D.	De doelstellingen op het gebied van de inkoop en uitvoer van materialen en de verwerking van afval zijn vastgesteld.	☐
1	E.	Doelstellingen op langere termijn worden omgezet in jaarlijkse actieplannen met concrete maatregelen ter verwezenlijking.	☐
1	F.	De doelstellingen en acties op het gebied van materiaalstromen worden gemonitord	☐
1	G.	Er zijn procedures in werking gesteld om feedback van gebouwgebruikers en andere relevante stakeholders op te nemen in de strategie.	☐
1	H.	Er zijn afzonderlijke medewerkers en/of koplopers aangewezen die verantwoordelijk zijn voor de implementatie van het beleid, de doelstellingen en de streefcijfers voor materiaalstromen.	☐
1	I.	De aangewezen medewerkers en/ of koplopers die een verantwoordelijkheid hebben worden regulier en formeel getraind.	☐

Criteria

#	Criteria	Toepasbaar op antwoord
1.	Doelstellingen en acties/actieplannen voortkomend uit het beleid op materiaalstromen moeten: a) Worden geïmplementeerd en het evaluatieproces moet ervoor zorgen dat doelen worden gesteld en actieplannen worden uitgevoerd. b) De reikwijdte, doelstellingen en doelen bevatten. c) Moet beschikbaar en toegankelijk zijn voor alle gebouwgebruikers	D – F
2.	Voor de geselecteerde onderwerpen zijn beleidsmaatregelen en initiatieven met concrete doelstellingen vastgelegd, en er is aangegeven dat de implementatie wordt bewaakt.	D – F
3.	Beleidsmaatregelen kunnen zijn opgenomen in een separaat document, of zijn onderdeel van het algemeen beleid.	D – F

4.	Er vindt regelmatige terugkoppeling plaats op basis waarvan het hoger kader van het management of een raad van bestuur de maatregelen kan evalueren, en verbeterpunten kan meegeven.	D – F
5.	Een procedure moet beschrijven hoe feedback opgenomen wordt in de strategie.	G
6.	Rollen, verantwoordelijkheden en bevoegdheden zijn vastgelegd en gecommuniceerd met goedkeuring van het hoger kader van het management of een raad van bestuur.	H
7.	Opleiding kan betrekking hebben op facility management, inkoopmanagement of is gerelateerd aan onderwerp materiaalstromen en afval. Kennis kan op peil worden gehouden door bijvoorbeeld het bijwonen van relevante seminars/cursussen of aansluiting bij kennis-, expert- en/of werkgroepen.	I

Toelichting

Gebruiksfunctie specifieke criteria

N.v.t.

Bewijsvoering

Criteria	Vereisten bewijsvoering
-	De hieronder genoemde bewijsvoering is niet uitputtend. Zie daarom ook paragraaf X.X 'Type bewijsmateriaal' voor typen bewijsmateriaal die toegepast kunnen worden om aan te tonen dat aan de credit eisen wordt voldaan. Specifiek voor deze credit kan onderstaande bewijsvoering gebruikt worden.
1-6	Het beleid met daarin de stukken gemarkeerd die betrekking hebben op de relevante antwoordopties.
2	De uitkomsten van onderzoek, registratie en monitoring (indien van toepassing).
4	Een verklaring OF notulen waaruit blijkt dat er regelmatige terugkoppeling plaats vindt met hoger kader van het management of een raad van bestuur.
5	Kopie of beschrijving van relevante procedure.
6	Documentatie van de functietitels en/of namen van afzonderlijke medewerkers en/of koplopers die verantwoordelijk zijn voor de implementatie van het beleid, de doelstellingen en de streefcijfers voor gezondheid.
7	Kopie van relevante documenten, kwalificaties, CV of lidmaatschap.

Rsc 09 – Maatregelen ten behoeve van het reduceren van de vraag naar materialen en producten

Deel		Maximum aantal punten
3		XX

Doel van de credit

Het herkennen en stimuleren van maatregelen waarmee de vraag naar materialen en producten wordt gereduceerd.

Vraag

Welke maatregelen zijn geïmplementeerd om de vraag naar materialen en producten te reduceren?

Punten

Punten	Antwoord	Antwoordoptie (meerdere antwoorden mogelijk)	
0	A.	Vraag niet beantwoord	☐
0	B.	Er zijn geen maatregelen getroffen	☐
X	C.	In overleg met leveranciers wordt er gewerkt aan het beperken van (niet herbruikbare) verpakkingen	☐
X	D.	Er zijn maatregelen getroffen om ruimten, producten en diensten te delen	☐
X	E.	Er zijn maatregelen getroffen om geen overmatig voedsel in te kopen	☐
X	F.	Er zijn maatregelen getroffen om facilitaire stromen te minimaliseren	☐
	G.	Er zijn maatregelen getroffen dat de afwerking, inrichting, gebruikersinstallaties en meubilering van de gebruiker aanpasbaar zijn, zodat toekomstige veranderingen eenvoudig mogelijk zijn.	

Criteria

#	Criteria	Toepasbaar op antwoord
1.	Overleg met leveranciers heeft betrekking op ten minste drie relevante materiaalstromen.	C
2.	Organisatie beschikt over een formele regeling die toegankelijk is voor de medewerkers en de organisatie met wie zij de ruimten, producten en/of diensten delen.	D
3.	Om overmatig inkoop van voedsel te voorkomen kan gedacht worden aan (maar niet beperkt tot): <ul style="list-style-type: none"> • Overleg met de cateraar voor het specificeren van het juiste hoeveelheid voedsel; • Mogelijkheden om versheid van producten te verlengen of lang houdbare producten in te kopen. 	E

4.	<p>Getroffen maatregelen moeten relevant zijn en door alle gebouwgebruikers te gebruiken. Enkele voorbeelden van maatregelen om facilitaire stromen te minimaliseren zijn (maar niet uitputtend):</p> <ul style="list-style-type: none"> • Standaard dubbelzijdig printen; • Printen wordt ontmoedigd of voorkomen; • Elektronische hulpmiddelen en/of documenten beschikbaar stellen aan medewerkers t.b.v. papierloosheid; • Gebruik van herbruikbaar servies en bestek; • Kantoorartikelen zoals mappen en insteekhoezen worden hergebruikt. 	F
5.	Er wordt voldaan aan de criteria zoals gesteld in de checklist "flexibiliteit en aanpasbaarheid" en dit wordt onderbouwd middels bewijslast.	G

Toelichting

Checklist flexibiliteit en aanpasbaarheid

- Er zijn meerdere indelingsvarianten mogelijk met de gekozen inrichting, gebruikersinstallaties en meubilering;
- De gekozen infrastructuur is berekend op mogelijke wijzigingen van indeling, verschuivingen van intensiteit en capaciteit van gebruik en eventuele uitbreidingen (overmaat);
- Eventuele afscheidingen, vaste meubels en balies, zijn eenvoudig te demonteren en verplaatsen zonder dat daarbij schade (bijvoorbeeld aan (vloer)afwerking) ontstaat.

Gebruiksfunctie specifieke criteria

N.v.t.

Bewijsvoering

Criteria	Vereisten bewijsvoering
-	<p>De hieronder genoemde bewijsvoering is niet uitputtend. Zie daarom ook paragraaf X.X 'Type bewijsmateriaal' voor typen bewijsmateriaal die toegepast kunnen worden om aan te tonen dat aan de credit eisen wordt voldaan.</p> <p>Specifiek voor deze credit kan onderstaande bewijsvoering gebruikt worden.</p>
Alle	<p>Bewijs voor de geselecteerde beheersmaatregelen kan zijn:</p> <ol style="list-style-type: none"> a) Audits b) Procedures c) Strategiedocumentatie d) Interviews e) Een andere door de assessor als geschikt beoordeelde onderbouwing.

Rsc 10 – Maatregelen ten behoeve van duurzaam en circulair inkopen		
Deel		Maximum aantal punten
3		XX

Doel van de credit

Het herkennen en stimuleren van inkoopcriteria waarmee duurzaam en/of circulair wordt ingekocht

Vraag

Welke inkoopcriteria zijn in het inkoopbeleid opgenomen om duurzaam en/of circulair in te kopen?

Punten

Punten	Antwoord	Antwoordoptie (meerdere antwoorden mogelijk)	
0	A.	Vraag niet beantwoord	☐
0	B.	Er zijn geen duurzame inkoopcriteria opgenomen in het huidige inkoopbeleid	☐
X	C.	Er zijn minstens 4 indicatoren opgenomen in het duurzaam inkoopbeleid	☐
X	D.	Er zijn minstens 8 indicatoren opgenomen in het duurzaam inkoopbeleid	☐
X	E.	De duurzame inkoop van materialen gebeurt conform de criteria voor maatschappelijk verantwoord inkopen (MVI)	☐
X	F.	Er is sprake van een levenskostencyclus benadering op basis van Total Cost of Ownership	

Criteria

Criteria	Beoordelingscriteria	Toepasbaar op antwoord
1.	<p>In het duurzaam en/of circulair inkoopbeleid is er aandacht voor de volgende indicatoren om te stimuleren dat zo duurzaam mogelijk wordt ingekocht en in inkoop-trajecten leveranciers worden uitgedaagd:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Indicatoren rondom het aandeel hernieuwbare grondstoffen; • Indicatoren rondom het aandeel secundaire materialen; • Indicatoren rondom het aandeel hergebruikte producten; • Indicatoren rondom de milieuprestatie van producten en materialen; • Indicatoren rondom de losmaakbaarheid van producten; • Indicatoren rondom kritieke en schaarse grondstoffen. • Indicatoren rondom toxische stoffen. • Indicatoren rondom het verlengen van de levensduur van producten; • Indicatoren rondom het waarde behoud van materialen na gebruik. • Indicatoren rondom Social Return on Investment 	C, D
2.	<ul style="list-style-type: none"> • Onder het beleid vallen materialen en producten die nodig zijn om de taken uit te voeren die relevant zijn voor het type asset. 	C, D
3.	Naast de prijs van producten en materialen spelen de effecten van de inkoop op milieu en sociale aspecten ook een rol. Koopt de organisatie volledig duurzaam in conform de gestelde criteria voor duurzaam	E

	inkopen/maatschappelijk verantwoord inkopen (MVI), zoals gepubliceerd op www.pianoo.nl , dan kan het maximaal aantal punten worden toegekend.	
4.	<p>Beoordelingsproces op basis van Total Cost of Ownership (TCO) voor producten en materialen, waarbij het volgende wordt beschouwd:</p> <ul style="list-style-type: none"> • De levensduur – er wordt gekozen voor een lange levensduur; • Onderhoudbaarheid – er wordt gekozen voor producten en materialen die makkelijk schoon zijn te maken of zelfreinigend zijn; • Upcycling – Er wordt gekozen voor producten en materialen die (modulair) te hergebruiken zijn. 	F

Aanvulling op criteria

Relevante materialen en producten.

Voorbeelden van materialen en producten die nodig zijn om de taken uit te voeren die relevant zijn voor kantoorgebouwen zijn:

- Kantoorartikelen
- Facilitaire inkoop
- Schoonmaakmiddelen
- Meubilair en inrichting
- ICT (zoals laptops, printers en beeldschermen).

Voor gebouwen met een andere functie dient zelf na te gaan welke materialen en producten relevant zijn en die betrekking hebben op de scope van het assessment.

Gebruiksfunctie specifieke criteria

n.v.t.

Methodiek

n.v.t.

Checklist en tabellen

n.v.t.

Bewijslast

Criteria	Vereisten bewijsvoering
-	De hieronder genoemde bewijsvoering is niet uitputtend. Zie daarom ook paragraaf X.X 'Type bewijsmateriaal' voor typen bewijsmateriaal die toegepast kunnen worden om aan te tonen dat aan de credit eisen wordt voldaan. Specifiek voor deze credit kan onderstaande bewijsvoering gebruikt worden.
Alle	Een exemplaar van het duurzaam (of circulair) inkoopbeleid.
Alle	Documentatie van afgelopen drie jaar waaruit blijkt dat het duurzaam (of circulair) inkoopbeleid in werking is getreden en in de praktijk is gebracht. Bewijs waaruit blijkt dat het inkoopbeleid ook wordt toegepast, bijvoorbeeld een overzicht van recente aankopen waaruit blijkt dat de inkoop conform het inkoopbeleid heeft plaatsgevonden.
Alle	Eventueel overeenkomsten met leveranciers of verklaringen waarmee geselecteerde antwoordopties worden aangetoond (i.e. Programma van Eisen).
1 – 3	Eventuele deelnemingsbewijzen aan programma's voor duurzame materialen (zoals FSC of PEFC, of voor overheden het intekenbewijs voor duurzaam inkopen). Een C2C certificaat van ingekochte materialen dient ook als bewijsmateriaal.

Definities*Hernieuwbare grondstoffen*

Grondstof uit een bron die wordt geteeld, natuurlijk aangevuld of natuurlijk gereinigd op een menselijke tijdschaal.

Secundaire materialen

Materiaal afkomstig uit eerder gebruik of uit reststromen van een ander productsysteem en dat primaire materialen of andere secundaire materialen vervangt.

Hergebruikte producten

Producten opnieuw gebruiken in dezelfde functie, al dan niet na bewerking.

Milieu-impact

Verandering in het milieu, ongunstig of gunstig, geheel of gedeeltelijk als gevolg van de activiteiten of producten van een organisatie.

Milieuprestatie

Prestaties met betrekking tot milieueffecten en milieuaspecten.

Losmaakbaarheid

De losmaakbaarheid is de mate waarin objecten demontabel zijn op alle schaalniveaus, zonder afbreuk te doen aan de functie van het object of omliggende objecten om zo de bestaande waarde te beschermen (Bron: Een meetmethode voor Losmaakbaarheid 2.0, 2021).

Schaarse materialen

Beperkt beschikbaar, op basis van de grootte van de voorraad van een grondstof of materiaal, de winbaarheid en de leveringszekerheid bij geopolitieke of maatschappelijke veranderingen (Bron: Lexicon Circulaire Bouw).

Kritieke materialen

Materiaal met een groot economisch belang en een lage leveringszekerheid (Bron: Lexicon Circulaire Bouw).

Social Return on Investment

Aanduiding die in brede zin wordt gebruikt voor de maatschappelijke meerwaarde die met genomen of te nemen maatregelen wordt bereikt, zoals betere naleving van grondrechten en beginselen van gelijkheid en non-discriminatie, en versterking sociale cohesie en solidariteit.

Maatschappelijk verantwoord inkopen (MVI)

Dit betreft de door de overheid ontwikkelde duurzaamheidscriteria en informatiedocumenten. Deze zijn te vinden op de website van PIANOo, het expertisecentrum aanbesteden. Bij MVI worden producten en diensten getoetst op het effect dat ze hebben op bijvoorbeeld het milieu, de welvaart en de gezondheid. Criteria als duurzaam grondstoffengebruik, de uitstoot van broeikasgassen en sociale voorwaarden worden zo onderdeel van het inkoopbeleid. Bij deze inkoop kan het uiteenlopen van kantoorartikelen tot het gebruik van bouwmaterialen bij nieuwbouw en renovatie. De overheid heeft hiervoor duurzaamheidscriteria en informatiedocumenten ontwikkeld.

Verwijzingen

[CB'23, Lexicon Circulaire Bouw](#) – Eenduidige termen en definities, 2 juli 2020

[DGBC, Een meetmethode voor Losmaakbaarheid 2.0, 2021](#)

Rsc11 – Maatregelen ten behoeve van toekomstig hergebruik materialen en afval		
Deel		Maximum aantal punten
3		XX

Doel van de credit

Het herkennen en stimuleren van maatregelen om een toekomstig hergebruik van materialen en afval te borgen.

Vraag

Welke maatregelen zijn geïmplementeerd om materialen en afval te beheren, monitoren en zo hoogwaardig mogelijk te hergebruiken?

Punten

Punten	Antwoord	Antwoordoptie (meerdere antwoorden mogelijk)	
0	A.	Vraag niet beantwoord	☐
0	B.	Weet niet of niet van toepassing	☐
1	C.	Er is een afvalmanagementsysteem in werking.	☐
X	D.	Er worden minstens 3 afvalstromen gescheiden	☐
X	E.	Er worden minstens 5 afvalstromen gescheiden	☐
X	F.	Er wordt intern (ook bij gebruikers) onderzoek gedaan naar manieren om afval te minimaliseren, recyclen en managen.	☐
X	G.	Er is voor minstens 3 type producten in het meubilair en inrichting een circulair verdienmodel toegepast	☐
X	H.	Ja, er is een inventarislijst van relevante facilitaire producten en er zijn procedures aanwezig om de inventarislijsten up to date te houden	☐
X	I.	De in- en uitvoer van materiaalstromen is inzichtelijk gemaakt	☐
X	J.	De in- en uitvoer van materiaalstromen is inzichtelijk gemaakt en naar de milieu-impact vertaald	☐

Criteria

Criteria	Beoordelingscriteria	Toepasbaar op antwoord
1.	Het afvalmanagementsysteem omvat de registratie, monitoring, preventie, scheiding en communicatie van afval.	C

2.	Het afvalmanagementsysteem omvat een benchmark met vergelijkbare organisatie op het gebied van afval.	C
3.	<p>Veel voorkomende afvalstromen zijn (maar niet beperkt tot):</p> <ul style="list-style-type: none"> a) Papier en karton b) Glas c) GFT/swill d) Houtafval e) Kunststof (folie) f) Klein gevaarlijk afval (KGA), zoals batterijen, verf, spaarlampen, TL-buizen <p>Restafval is geen aparte afvalstroom, maar een verzameling</p>	D, E
4.	Inzamelingsmiddelen zijn goed zichtbaar gemaakt door verschillende kleuren en/of tekst en alleen geregistreerde afvalverwerkers mogen afval ophalen en verwerken.	D, E
5.	Onderzoek is tenminste in de afgelopen drie jaar uitgevoerd en maatregelen die uit het onderzoek volgen zijn toegepast.	F
6.	De gebruiker heeft een circulair verdienmodel gebruikt om met een contractuele overeenkomst de producent/leverancier een financiële prikkel te geven om een circulaire product te leveren. Naast het inrichten van een financiële circulaire prikkel is er vastgelegd hoe het product zo hoogwaardig mogelijk wordt toegepast wanneer deze na gebruik terugkomt bij de (product)leverancier.	G
7.	<p>Er is een inventarislijst van de aanwezige relevante facilitaire producten van de gebruiker aanwezig. Type producten die tenminste moeten worden opgenomen zijn de volgende:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Meubilair en interieur; • ICT-apparatuur (zoals laptops, printers en beeldschermen); • Witgoed; • Keukenapparatuur. <p>Er zijn procedures aanwezig om de inventarislijsten up to date te houden bij mutaties en wijzigingen. In de procedures zijn ten minste de onderdelen opgenomen zoals vermeld onder "Methodiek". Hierbij wordt ook ingegaan op het volgen van de stromen bij afdanking van producten.</p>	H
8.	<p>De in- en uitvoer van relevante materiaal- en afvalstromen zijn inzichtelijk gemaakt en hebben betrekking op tenminste de volgende type facilitaire stromen:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Meubilair en interieur; • ICT-apparatuur (zoals laptops, printers en beeldschermen); • Witgoed; • Keukenapparatuur. 	I
9.	<p>De in- en uitvoer van relevante materiaal- en afvalstromen zijn inzichtelijk gemaakt en de milieu-impact van de gehele levensduur van het product is vastgelegd. De materiaal- en afvalstromen hebben betrekking op tenminste de volgende type facilitaire stromen:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Meubilair en interieur; • ICT-apparatuur (zoals laptops, printers en beeldschermen); • Witgoed; • Keukenapparatuur. <p>Voor de milieu-impact kan bijvoorbeeld INSIDE/INSIDE gebruikt worden, zie onder verwijzingen de desbetreffende link.</p>	J

Aanvullingen op criteria

Onder circulair verdienmodellen verstaan we de volgende schema's:

1. Verkoop + full service contract + terugkoop: verkoop met full-service contract en afspraken over terugkoop.
2. Verhuur: de gebruiker betaalt een vaste vergoeding aan de producent voor beschikbaarheid van het product. De producent loopt het financiële risico.
3. Pay-per-use: de gebruiker betaalt een variabele vergoeding aan de producent voor gebruik van het product (de prijs is gekoppeld aan een gebruiks- en/ of prestatiefactor). De producent loopt het financiële risico.

Methodiek

Procedure voor het up to date houden van de inventarislijst en het volgen van de stromen bij afdanking van een product

- De wijze waarop data wordt verzameld (fysiek en/of digitaal) en bijgehouden is vastgelegd
- Bij aanschaf / inkoop van producten wordt zoveel mogelijk rekening gehouden met de voor de inventarislijst benodigde informatie en deze informatie wordt mee opgevraagd bij de leverancier.
- Bij mutaties en wijzigingen wordt dit aangepast in de inventarislijst. Aanpassingen worden bijgehouden, gegevens van nieuwe producten worden toegevoegd en gegevens van af te danken producten worden verwijderd (of in een aparte map geplaatst) nadat de doorlooptijd van het afdankscenario is afgerond. Het afdankscenario wordt gevolgd, waarbij per definitie gestreefd wordt naar een zo hoogwaardig mogelijk hergebruik c.q. waardebehoud van producten en componenten.

Bewijslast

Criteria	Vereisten bewijsvoering
-	De hieronder genoemde bewijsvoering is niet uitputtend. Zie daarom ook paragraaf X.X 'Type bewijsmateriaal' voor typen bewijsmateriaal die toegepast kunnen worden om aan te tonen dat aan de credit eisen wordt voldaan. Specifiek voor deze credit kan onderstaande bewijsvoering gebruikt worden.
Alle	Relevante contracten of documenten waaruit blijkt dat aan de criteria wordt voldaan.
1, 2	Een visuele inspectie van de assessor met fotografisch bewijsmateriaal.
6	Kopie inventarislijst die betrekking hebben op de relevante stromen.
6	Kopie van de Procedures voor het bijhouden en up to date houden van de materialenpaspoorten en inventarislijsten en het volgen van de stromen bij afdanking van een product.
7, 8	Overzicht van de in- en uitvoer van materiaal- en afvalstromen, inclusief de milieu-impact wanneer gekozen is voor de relevante antwoordoptie.

Verwijzingen

INSIDE/INSIDE (zie <https://www.insideinside.nl/en/>) kan bijvoorbeeld gebruikt worden als middel om inzicht te krijgen in de milieu-impact (en circulariteitsindex) over de hele levensduur van meubilair.

Rsc12 – Maatregelen ten behoeve van het benutten van afval		
Deel		Maximum aantal punten
3		XX

Vraag

Welke maatregelen zijn geïmplementeerd om afvalstromen zo hoogwaardig mogelijk te benutten?

Doel van de credit

Het onderkennen en stimuleren van effectief afvalbeheer, met als doel afval en de afvoer hiervan te verminderen en negatieve milieueffecten te minimaliseren.

Punten

Punten	Antwoord	Antwoordoptie (meerdere antwoorden mogelijk)	
0	A.	Vraag niet beantwoord	☐
0	B.	Weet niet of niet van toepassing	☐
X	C.	Er zijn beleidsmaatregelen die hergebruik op gelijkwaardig of hoogwaardiger (upcycling) niveau omvatten	☐
X	D.	Er zijn beleidsmaatregelen die recycling omvatten	☐
X	E.	Medewerkers die verantwoordelijk zijn voor afvalmanagement werken intensief samen met afvalwerkers (er is regulier overleg/ communicatie)	☐

Criteria

Criteria	Beoordelingscriteria	Toepasbaar op antwoord
1.	Afval wordt zo hoogwaardig mogelijk hergebruikt, in lijn met de afvalhiërarchie. Voorbeelden die hergebruik van producten omvatten zijn bijvoorbeeld het toepassen van take-back systemen of de in- en verkoop van tweedehands producten. Voorbeelden die recycling van producten omvatten zijn bijvoorbeeld het deponeren van ICT apparatuur/ meubilair aan scholen, goede doelen of maatschappelijke organisaties of.	C, D
2.	Het afvalbeleid van de organisatie gaat over het afval van producten die zijn gebruikt of geproduceerd door de organisatie.	C, D
3.	Overleg vindt minstens eens per zes maanden plaats.	E

Toelichting

Afvalhiërarchie

In de Europese richtlijn (2008/98/EC - waste framework directive) wordt de toepassing van de 'afvalhiërarchie' aangemoedigd, als prioriteitsvolgorde bij het opstellen van wetgeving en beleidsinitiatieven voor de preventie en het beheer van afvalstoffen. De 'afvalhiërarchie' betreft het volgende:

- a. Preventie
- b. Voorbereiding voor hergebruik
- c. Recycling

- d. Andere nuttige toepassing, bv. energierugwinning
- e. Verwijdering

De afvalhiërarchie legt een volgorde van prioriteiten vast voor de vraag wat over het geheel genomen de beste milieuoctie is. In bovenstaand overzicht is optie 'a' het meest milieuvriendelijk, optie 'e' het minst. In Nederland wordt ook de Ladder van Lansink gebruikt als standaard voor afvalbeheer. Dit is gestoeld op hetzelfde principe.

Bewijslast

Criteria	Vereisten bewijsvoering
-	De hieronder genoemde bewijsvoering is niet uitputtend. Zie daarom ook paragraaf X.X 'Type bewijsmateriaal' voor typen bewijsmateriaal die toegepast kunnen worden om aan te tonen dat aan de credit eisen wordt voldaan. Specifiek voor deze credit kan onderstaande bewijsvoering gebruikt worden.
1, 2	Beleid en resultaten kunnen met een contract of rapport van de afvalverwerker worden aangetoond.
3	Documentatie zoals interviews, notulen of vergaderingen waaruit blijkt dat medewerkers intensief samen werken met afvalverwerkers.

Rsc 13– Selectiecriteria leveranciers		
Deel		Maximum aantal punten
3		5

Doel van de credit

Het onderkennen en stimuleren van het contracteren van leveranciers die werken met een ethisch en duurzaam beleid

Vraag van de credit

Op welke van de volgende wijzen wordt het ethisch en duurzaam beleid van de leveranciers beoordeeld?

Punten

Punten	Antwoord	Antwoordingoptie
0	A.	Vraag niet beantwoord
0	B.	Leveranciers worden niet beoordeeld op ethisch en duurzaam beleid
2	C.	Leverancier worden beoordeeld via een leveranciersonderzoek of een enquête
3	D.	In beleid is voorgeschreven dat bij selectie van de leverancier ethiek en duurzaamheid een belangrijke rol spelen. Dit wordt aangetoond door de laatste 3 aanbestedingen van leveranciers.

Criteria

#	Criteria	Toepasbaar op antwoord
1.	De beoordeling van de leveranciers vindt jaarlijks plaats en op het moment dat een leverancier wijzigt	C
2.	De beoordeling omvat minimaal het ethisch en duurzaam beleid van de leverancier.	D

Toelichting

Organisaties kunnen hun leveranciers vragen om volledige informatie beschikbaar te stellen over hun ethisch en duurzaam beleid. Daarnaast kunnen bijvoorbeeld locatiebezoeken worden georganiseerd om de voortgang (of het gebrek aan voortgang) van de leverancier te monitoren wat betreft doelstellingen. Het evalueren van deze informatie kan onderdeel zijn van de beoordeling van de aanvaardbaarheid van de leverancier.

Bewijsvoering

Criteria	Vereisten bewijsvoering
-	De hieronder genoemde bewijsvoering is niet uitputtend. Zie daarom ook paragraaf X.X 'Type bewijsmateriaal' voor typen bewijsmateriaal die toegepast kunnen worden om aan te tonen dat aan de credit eisen wordt voldaan. Specifiek voor deze credit kan onderstaande bewijsvoering gebruikt worden.
1	Een verslag/rapport van een recente leveranciersbeoordeling of enquête.

1, 2	Documentatie die naar de leveranciers is gestuurd.
2	Deelnameverklaring, een vermelding op website van branche- of belangengroep.

CONCEPT

Rsc 14– Kwaliteitsmanagementsysteem leveranciers		
Deel		Maximum aantal punten
3		8

Doel van de credit

Het bevorderen dat leveranciers een (gecertificeerd) kwaliteitsbeleid hebben en zich inzetten voor kwaliteit.

Vraag

Welk percentage van de leveranciers heeft een (gecertificeerd) kwaliteitsbeleid?

Punten

Punten	Antwoord	Antwoordoptie
0	A.	Vraag niet beantwoord
0	B.	Geen of minder dan 25% van de leveranciers heeft een kwaliteitsbeleid.
1	C.	≥ 25% van de leveranciers heeft een niet gecertificeerd kwaliteitsbeleid.
2	D.	≥ 50% van de leveranciers heeft een niet gecertificeerd kwaliteitsbeleid en/of ≥ 25% heeft een gecertificeerd kwaliteitsbeleid.
4	E.	≥ 75% van de leveranciers heeft een niet gecertificeerd kwaliteitsbeleid en/of ≥ 50% heeft een gecertificeerd kwaliteitsbeleid.
6	F.	≥ 90% van de leveranciers heeft een niet gecertificeerd kwaliteitsbeleid en/of ≥ 75% heeft een gecertificeerd kwaliteitsbeleid.
8	G.	≥ 90% van de leveranciers heeft een gecertificeerd kwaliteitsbeleid.

Criteria

#	Criteria	Toepasbaar op antwoord
1.	De leveranciers hebben een kwaliteitsbeleid geformuleerd, geïmplementeerd (er wordt aantoonbaar uitvoering aan gegeven) en geborgd (er is een methodiek om het beleid systematisch te herzien).	C – G
2.	De leveranciers hebben een gecertificeerd kwaliteitssysteem zoals ISO9001, of gelijkwaardig.	D – G
3.	De organisatie controleert jaarlijks of de leveranciers een kwaliteitsbeleid hebben. Ook wordt er gecontroleerd op het moment dat er een leverancier wijzigt.	C – G

Aanvullingen op de criteria

Het betreft leveranciers van zowel goederen als diensten die ten minste de bovenste 80% van het geheel aan geleverde goederen en diensten omvatten, uitgedrukt in volume of geld, naar keuze van de organisatie, en altijd inclusief de regelmatige leveranciers. Hiermee vallen bijvoorbeeld de eenmalige of enkele leveringen doorgaans buiten de scope, maar de jaarlijkse accountantsdienst en de leasemaatschappij vallen er binnen.

Bewijsvoering

Criteria	Vereisten bewijsvoering
-	De hieronder genoemde bewijsvoering is niet uitputtend. Zie daarom ook paragraaf X.X 'Type bewijsmateriaal' voor typen bewijsmateriaal die toegepast kunnen worden om aan te tonen dat aan de credit eisen wordt voldaan.

	Specifiek voor deze credit kan onderstaande bewijsvoering gebruikt worden.
Alle	Een brief of berichtgeving die aan de leveranciers is verspreid, waarin wordt gevraagd om een kwaliteitsbeleid.
Alle	Een recent overzicht (niet ouder dan 1 jaar) van alle leveranciers, waarin is aangegeven welke een kwaliteitsbeleid en welke een certificaat van een kwaliteitssysteem hebben. Ook moet uit dit overzicht blijken dat het geselecteerde percentage wordt behaald.
Alle	Een verwijzing naar het certificaat van kwaliteitssysteem van de leverancier. Is het kwaliteitsbeleid niet door een derde beoordeeld, dan moet een exemplaar van het beleid worden bijgevoegd.

Referenties

NEN-EN-ISO 9001: specificeert eisen voor een kwaliteitsmanagementsysteem van een organisatie.

CONCEPT

Rsc 15 – Milieumanagementsysteem leveranciers		
Deel		Maximum aantal punten
3		8

Doel van de credit

Het zekerstellen dat leveranciers hun activiteiten en processen managen om schadelijke milieueffecten te voorkomen of verminderen.

Vraag

Welk percentage van de leveranciers heeft een (gecertificeerd) milieumanagementsysteem?

Punten

Punten	Antwoord	Antwoordoptie
0	A.	Vraag niet beantwoord
0	B.	Geen of minder dan 25% van de leveranciers heeft een milieumanagementsysteem.
1	C.	≥ 25% van de leveranciers heeft een niet gecertificeerd milieumanagementsysteem.
2	D.	≥ 50% van de leveranciers heeft een niet gecertificeerd milieumanagementsysteem EN/OF ≥ 25% heeft een gecertificeerd milieumanagementsysteem.
4	E.	≥ 75% van de leveranciers heeft een niet gecertificeerd milieumanagementsysteem EN/OF ≥ 50% heeft een gecertificeerd milieumanagementsysteem.
6	F.	≥ 90% van de leveranciers heeft een niet gecertificeerd milieumanagementsysteem EN/OF ≥ 75% heeft een gecertificeerd milieumanagementsysteem.
8	G.	≥ 90% van de leveranciers heeft een gecertificeerd milieumanagementsysteem.

Criteria

#	Criteria	Toepasbaar op antwoord
1.	De leveranciers hebben een gecertificeerd milieumanagementsysteem, zoals ISO14001 of gelijkwaardig.	D – H
2.	De leveranciers hebben wel een milieumanagementsysteem, maar zijn niet gecertificeerd: <ul style="list-style-type: none"> a) De leveranciers hebben een milieumanagementsysteem geformuleerd, geïmplementeerd (er wordt aantoonbaar uitvoering aan gegeven) en geborgd (er is een methodiek om het beleid systematisch te herzien). b) Een leverancier beschikt over een gecertificeerde MVO-prestatieladder (elk niveau), als het milieubeleid er deel van uitmaakt. c) Een ISO26000 zelfverklaring voldoet in beginsel niet, tenzij criterium a) er onderdeel van uitmaakt. 	C – G
3.	In het milieumanagementsysteem van de leverancier zijn de significante milieuaspecten geïdentificeerd die van toepassing zijn op hun organisatie. Dit zijn aspecten waar ze direct en indirect invloed op kunnen hebben.	C – G
4.	De organisatie controleert jaarlijks of de leveranciers een milieumanagementsysteem hebben en op het moment dat er een leverancier wijzigt.	C – G

Aanvullingen op de criteria

Het betreft leveranciers van zowel goederen als diensten die ten minste de bovenste 80% van het geheel aan geleverde goederen en diensten omvatten, uitgedrukt in volume of geld, naar keuze van

de organisatie, en altijd inclusief de regelmatige leveranciers. Hiermee vallen bijvoorbeeld eenmalige of enkele leveringen doorgaans buiten de scope, maar de jaarlijkse accountantsdienst en de leasemaatschappij vallen er binnen.

Bewijsvoering

Criteria	Vereisten bewijsvoering
-	De hieronder genoemde bewijsvoering is niet uitputtend. Zie daarom ook paragraaf X.X 'Type bewijsmateriaal' voor typen bewijsmateriaal die toegepast kunnen worden om aan te tonen dat aan de credit eisen wordt voldaan. Specifiek voor deze credit kan onderstaande bewijsvoering gebruikt worden.
Alle	Een brief of berichtgeving die aan de leveranciers is verspreid, waarin wordt gevraagd om een milieumanagementsysteem.
Alle	Een recent overzicht (niet ouder dan 1 jaar) van alle leveranciers, waarin is aangegeven welke een (certificaat van een) milieumanagementsysteem hebben. Ook moet uit dit overzicht blijken dat het geselecteerde percentage wordt behaald.
Alle	Een verwijzing naar het certificaat van milieumanagementsysteem van de leverancier. Als het milieumanagementsysteem niet door een derde is beoordeeld, dan moet een exemplaar van het beleid worden bijgevoegd.

Rsc 16 – Circulaire herkomst van inkomende producten en materialen		
Deel		Maximum aantal punten
3		8

Doel van de credit

Het maximaliseren van de circulaire herkomst van inkomende producten en materialen

Vraag

Wat is het aandeel circulaire herkomst van inkomende producten en materialen ten opzichte van het totaal?

Punten

Credits	Antwoord	Selectie
0	A.	Vraag niet beantwoord
0	B.	Er zijn geen producten en materialen ingekocht met een circulaire herkomst
X	C.	20% van de inkoopovereenkomsten beschrijft materialen en producten met een circulaire herkomst
X	D.	40% van de inkoopovereenkomsten beschrijft materialen en producten met een circulaire herkomst

Criteria

Criteria	Criteria omschrijving	Toepasbaar op antwoord
1.	De gebruiker heeft inzichtelijk gemaakt hoe de informatie is verkregen.	C, D
2.	De beoordeling vindt plaats op basis van de afgelopen drie jaar.	C, D
3.	Onder circulaire herkomst wordt verstaan: <ul style="list-style-type: none"> • Hernieuwbare grondstoffen (biobased); • Secundaire materialen; • Hergebruikte producten. 	C, D

Gebruiksfunctie specifieke criteria (optioneel)

n.v.t.

Methodiek (optioneel)

Er dient per product een materiaallijst ('Bill of Materials') of vergelijkbaar te worden gemaakt welke in een digitale online omgeving wordt geregistreerd. Deze registratie kan ook dienen als een productpaspoort (zie ook CB'23).

Checklist en tabellen (optioneel)

n.v.t.

Bewijsvoering

Criteria	Vereisten bewijsvoering
-	De hieronder genoemde bewijsvoering is niet uitputtend. Zie daarom ook paragraaf X.X 'Type bewijsmateriaal' voor typen bewijsmateriaal die toegepast kunnen worden om aan te tonen dat aan de credit eisen wordt voldaan. Specifiek voor deze credit kan onderstaande bewijsvoering gebruikt worden.

Alle	Documentatie van de inkoopovereenkomsten van de afgelopen drie jaar
Alle	Een materiaallijst of vergelijkbaar van het product (in lijn met CB'23 – Leidraad Paspoorten voor de Bouw);
Alle	Onderbouwing van verantwoorde herkomst op basis van EPD's, LCA-berekeningen, C2C-certificaten of vergelijkbaar, bijvoorbeeld via een INSIDE/INSIDE platform.

Definities (optioneel)

Hernieuwbare grondstoffen

Grondstof uit een bron die wordt geteeld, natuurlijk aangevuld of natuurlijk gereinigd op een menselijke tijdschaal.

Secundaire materialen

Materiaal afkomstig uit eerder gebruik of uit reststromen van een ander productsysteem en dat primaire materialen of andere secundaire materialen vervangt

Hergebruikte producten

Producten opnieuw gebruiken in dezelfde functie, al dan niet na bewerking

Toelichting (optioneel)

n.v.t.

Verwijzingen

Lexicon Circulaire Bouw – Eenduidige termen en definities, 2 juli 2020

Rsc 17 – Resultaten beleidsmaatregelen materiaalstromen		
Deel		Maximum aantal punten
3		8

Doel van de credit

Het bevorderen dat doelstellingen uit het beleid rondom Materiaalstromen zijn behaald en het stimuleren van voortdurende verbetering.

Vraag

Welk percentage van de geformuleerde doelstellingen in het beleid rondom Materiaalstromen en de verwerking van afval is in het afgelopen kalenderjaar bereikt?

Punten

Punten	Antwoord	Antwoordoptie
0	A.	Vraag niet beantwoord
0	B.	Er zijn geen of minder dan 25% van de doelstellingen bepaald of bereikt.
1	C.	≥ 25% tot < 50%
2	D.	≥ 50% tot < 75%
3	E.	≥ 75% tot < 100%
4	F.	100%

Criteria

#	Criteria	Toepasbaar op antwoord
1.	De data wordt jaarlijks aan de directie/ het hoger management van de organisatie gepresenteerd.	C – F
2.	De directie/ het hoger management van de organisatie evalueert en onderschrijft jaarlijkse doelen voor de asset voor het reduceren van energie, een hoger aandeel hernieuwbare energie	C – F
3.	De inkoopdoelen zijn conform, maar niet beperkt tot, wat beschreven staat bij credits RSC08 – RSC16	C – F
4.	De beoordeling vindt plaats op basis van het afgelopen jaar.	C – F
5.	De in deze credit beoordeelde doelstellingen hebben een relevante en significante impact op het verduurzamen van materiaalstromen.	C – F

Aanvullingen op de criteria

Bewijsvoering

Criteria	Vereisten bewijsvoering

-	De hieronder genoemde bewijsvoering is niet uitputtend. Zie daarom ook paragraaf X.X 'Type bewijsmateriaal' voor typen bewijsmateriaal die toegepast kunnen worden om aan te tonen dat aan de credit eisen wordt voldaan. Specifiek voor deze credit kan onderstaande bewijsvoering gebruikt worden.
1	Een kopie van het gecommuniceerde document/ de presentatie. Een verklaring van directie/ het hoger management dat het document is ontvangen OF notulen waaruit blijkt dat het management aanwezig was bij de presentatie van de data.
2	Een kopie van het document waarin de doelen zijn vastgesteld. Een verklaring OF notulen waaruit blijkt dat directie/ het hoger management de doelen heeft beoordeeld en onderschreven.
1, 2	Documentatie van de namen en/of functietitels van het directie / hoger management.
3, 4, 5	Documentatie met doel- en taakstellingen op het gebied van materiaalstromen
3, 4,	Documentatie die aantoont welk percentage van de materiaal inkoopdoelen is bereikt.
5	Onderbouwing van de relevantie van de doelstellingen

Landgebruik en ecologie

Overzichtstabel categorie

LUE06	Sponsoring & actieve ondersteuning	3
LUE07	Bijdrage aan behoud en versterken ecosystemen	6
Totaal beschikbaar aantal punten		9

CONCEPT

LUE06 – Sponsoring & actieve ondersteuning

Deel	Maximum aantal punten
3	3

Doel van de credit

Het stimuleren van organisaties om bij te dragen aan verbetering van lokale ecologie en/of biodiversiteit

Vraag

Draagt de organisatie door sponsoring of actieve ondersteuning bij aan verbetering van de ecologie en/of biodiversiteit?

Punten

Punten	Antwoord	Antwoordoptie
0	A.	<u>Vraag niet beantwoord</u>
0	B.	Er is geen actieve ondersteuning of sponsoring op het gebied van verbetering van de ecologie of biodiversiteit.
1	C.	Er is actieve ondersteuning en/of sponsoring van internationale natuur- of milieuorganisaties.
2	D.	Er is actieve ondersteuning en/of sponsoring van regionale/landelijke natuur- of milieuorganisaties.
3	E.	Er is actieve ondersteuning en/of sponsoring van lokale natuur- of milieuorganisaties.

Criteria

Criteria	Beoordelingscriteria	Toepasbaar op antwoord
1	Sponsoring kan bestaan uit een financiële bijdrage of een sponsoring in natura, door het structureel beschikbaar stellen van ruimte of middelen.	C-F
2	Actieve ondersteuning bestaat uit deelneming in de natuur- of milieuorganisatie door medewerkers van de organisatie.	C-F
3	Het betreft sponsoring of actieve ondersteuning van organisaties die zich specifiek voor ecologie of biodiversiteit inzetten. Voorbeelden hiervan zijn natuurverenigingen, vogelverenigingen of imkers. Met lokaal wordt bijvoorbeeld een grootstedelijk gebied of een specifiek natuurgebied bedoeld.	C-F

Bewijsvoering

Criteria	Vereisten bewijsvoering
-	De hieronder genoemde bewijsvoering is niet uitputtend. Zie daarom ook paragraaf X.X 'Type bewijsmateriaal (Check t.z.t. of dit de juiste verwijzing is)' voor typen bewijsmateriaal die toegepast kunnen worden om aan te tonen dat aan de credit eisen wordt voldaan. Specifiek voor deze credit kan onderstaande bewijsvoering gebruikt worden.
Alle	Onderbouwing van de betrokkenheid.
Alle	Documentatie waarmee de betrokkenheid (financieel, in natura, deelnemen door medewerkers, lidmaatschap medewerker) wordt aangetoond.

Aanvullingen op de criteria

Sponsoring en actieve ondersteuning

Sponsoring en actieve ondersteuning worden als meest waardevol beoordeeld, wanneer ze op een lokaal niveau bijdragen. Daarom wordt aan sponsoring of ondersteuning van internationale natuur- of milieuorganisatie niet het maximaal aantal punten toegekend.

Toelichting

Een medewerker die zich actief inzet voor een lokale milieuorganisatie levert hiermee een actieve ondersteuning.

Referenties

CONCEPT

LUE07 – Bijdrage aan behoud en versterken ecosystemen

Deel		Maximum aantal punten
3		6

Doel van de credit:

Het verminderen van de schadelijke impact op ecosystemen of het behouden of versterken van ecosystemen door de primaire processen van de organisatie.

Vraag:

Is het verminderen van de schadelijke impact op ecosystemen of het behouden of versterken van ecosystemen integraal onderdeel van de bedrijfsvoering?

Punten:

Punten	Antwoord	Antwoordoptie
0	A.	<u>Vraag niet beantwoord</u>
0	B.	<u>Nee</u>
2	C.	<u>Er heeft een ecologische impactstudie plaatsgevonden.</u>
4	D.	<u>Nee, maar er zijn uitvoeringsplannen voor de implementatie opgesteld</u>
6	E.	<u>Ja, bij elke strategische beslissing</u>

Criteria

Criteria	Beoordelingscriteria	Toepasbaar op antwoord
1	In de ecologische impactstudie zijn de volgende onderdelen aan bod gekomen <ul style="list-style-type: none"> a. De impact op ecosystemen als gevolg van de belangrijkste onderdelen van de bedrijfsvoering is in kaart gebracht. b. Voor de verschillende onderdelen van de bedrijfsvoering is in kaart gebracht op welke wijze de impact op ecosystemen kan worden gereduceerd en omgezet worden in een versterking hiervan. 	D-F
2	De impactstudie is vertaald in een uitvoeringsplan die gefaseerd wordt geïmplementeerd.	E
3	De impactstudie is vertaald in een uitvoeringsplan, dat wordt gebruikt bij elke strategische beslissing.	F

Bewijsvoering

Criteria	Vereisten bewijsvoering
-	De hieronder genoemde bewijsvoering is niet uitputtend. Zie daarom ook paragraaf X.X 'Type bewijsmateriaal (Check t.z.t. of dit de juiste verwijzing is)' voor typen bewijsmateriaal die toegepast kunnen worden om aan te tonen dat aan de credit eisen wordt voldaan. Specifiek voor deze credit kan onderstaande bewijsvoering gebruikt worden.
Alle	Ecologische impactstudie
2-3	Uitvoeringsplan en officiële documenten over strategische beslissingen waaruit blijkt dat impact op ecosystemen een rol heeft gespeeld.

Toelichting**Impactstudie**

In de ecologische impactstudie wordt het effect van het Gebruik van het gebouw op de omgeving geanalyseerd. Zowel negatieve als positieve invloed wordt hierin benoemd. De impactstudie kan als breder instrument worden uitgevoerd, zie ook de benodigde impactstudie voor POL15

Referenties

CONCEPT

Vervuiling

Overzichtstabel categorie

POL15	Reikwijdte: beleid voor minimaliseren van vervuiling	11
POL16	Opnemen van het milieubeleid in de organisatie	6
POL 17	Maatregelen ter beperking van milieuvervuiling en hinder	25
POL18	Behaald resultaat klachten en incidenten milieuvervuiling	4
Totaal beschikbaar aantal punten		54

POL15 – Reikwijdte: beleid voor minimaliseren van vervuiling

Deel	Maximum aantal punten
3	11

Doel van de credit

Het voorkomen of het minimaliseren van vervuiling en hinder door het gebruik van de asset.

Vraag

Welke onderwerpen zijn onderdeel van het beleid voor het beperken van vervuiling?

Punten

Punten	Antwoord	Antwoordoptie (meerdere antwoorden mogelijk)	
0	A.	Vraag niet beantwoord	☐
0	B.	Er is geen beleid aanwezig	☐
2	C.	Er is een impactstudie uitgevoerd naar milieuvervuiling	☐
3	D.	Controle voor CO ₂ -, CO- en NO _x - emissies	☐
2	E.	Minimaliseren milieuvervuiling naar de externe omgeving	☐
4	F.	Alternatieven voor onderhoud, beheer en vervangingsmomenten.	☐

Criteria

Criteria	Beoordelingscriteria	Toepasbaar op antwoord
1	In de impactstudie zijn de volgende onderdelen aan bod gekomen: <ul style="list-style-type: none"> a. De impact van vervuiling als gevolg van de belangrijkste onderdelen van bedrijfsvoering is in kaart gebracht b. De impact van vervuiling richt zich op ecologie, bedrijvigheid, leefbaarheid en gezondheid van de omgeving. c. Voor de verschillende onderdelen van de bedrijfsvoering is in kaart gebracht op welke wijze de impact kan worden gereduceerd en omgezet worden in een versterking hiervan. 	C
2	Er wordt gebruik gemaakt van monitoring voor CO ₂ -, CO- en NO _x -emissies: <ul style="list-style-type: none"> a. De monitoring is aanwezig en aangesloten op een centraal monitoringssysteem of een gebouwbeheersysteem. b. Er zijn procedures op navolging van alarmering wanneer de emissies boven een vooraf ingesteld maximum uitkomt. 	D
3	CO ₂ , NO _x en CO emissies als gevolg van de interne bedrijfsvoering zijn in kaart gebracht en worden geminimaliseerd: <ul style="list-style-type: none"> c. De emissies worden geminimaliseerd, bijvoorbeeld door alternatieven voor processen toe te passen. d. De emissies als gevolg van interne bedrijfsvoering worden afgevangen. 	D
4	Milieuvervuiling naar de externe omgeving wordt gereduceerd en effectief beheerst op het terrein van: milieu-, geur-, geluid- en lichtvervuiling.	E
5	Er worden niet vervuilende/niet giftige alternatieven toegepast voor onderhoud, beheer en vervangingsmomenten.	F

	a. Dit zijn in ieder geval (voor zover van toepassing): schoonmaakmiddelen, koudemiddelen, smeermiddelen, oliën, hydraulische vloeistoffen, verf, lijm, meubilair en batterijen.	
6	Beheersmaatregelen en processen moeten jaarlijks worden geëvalueerd, maar ook op het moment dat er veranderingen worden doorgevoerd aan een systeem of gebouwelementen.	F

Bewijsvoering

Criteria	Vereisten bewijsvoering
	De hieronder genoemde bewijsvoering is niet uitputtend. Zie daarom ook paragraaf X.X 'Type bewijsmateriaal (Check t.z.t. of dit de juiste verwijzing is)' voor typen bewijsmateriaal die toegepast kunnen worden om aan te tonen dat aan de credit eisen wordt voldaan. Specifiek voor deze credit kan onderstaande bewijsvoering gebruikt worden.
1 - 4	Beleid, bedrijfsregels of kopie van relevante stukken uit het milieubeleid met daarin de stukken gemarkeerd die betrekking hebben op het minimaliseren van vervuiling.
	Gegevens over hoe er met de gebouwgebruikers is gecommuniceerd over de gestelde doelstellingen en ontwikkelingen in procedures.
1 - 4	Een beschrijving van de formele processen waarmee de onderwerpen worden beheerst, met voorbeelden van bijvoorbeeld dossiers van de beoordelingscycli. De assessor controleert (steekproefsgewijs) dat de dossiers worden geactualiseerd.
1 - 4	Visuele inspectie van de assessor met fotografisch bewijsmateriaal

Definities

Emissies als gevolg van interne bedrijfsvoering – Bedrijfsprocessen anders dan gebouwgeïmplementeerde processen die schadelijke emissies uitstoten, bijvoorbeeld branders in laboratoria, productieprocessen in een gebouw of intralogistiek.

POL 16 – Opnemen van beleid minimaliseren vervuiling in de organisatie		
Deel		Maximum aantal punten
3		6

Doel van de credit

Bevorderen dat het beleid gericht op het minimaliseren en /of beheersen van vervuiling wordt geïmplementeerd.

Vraag

Hoe worden de activiteiten beheerst om duurzame en circulaire principes op te nemen in de in- en uitvoer van materialenstromen?

Punten

Punten	Antwoord	Antwoordoptie (meerdere antwoorden mogelijk)	
0	A.	Vraag niet beantwoord	☐
0	B.	Er is geen beleid op het gebied van vervuiling	☐
1	C.	Er is beleid en doelstellingen op het gebied van vervuiling vastgesteld.	☐
1	D.	Doelstellingen op langere termijn worden omgezet in jaarlijkse actieplannen met concrete maatregelen ter verwezenlijking.	☐
1	E.	De doelstellingen en acties op het gebied van vervuiling worden gemonitord	☐
1	F.	Er zijn procedures in werking gesteld om feedback van gebouwgebruikers en andere relevante stakeholders op te nemen in de strategie.	☐
1	G.	Er zijn afzonderlijke medewerkers en/of koplopers aangewezen die verantwoordelijk zijn voor de implementatie van het beleid, de doelstellingen en de streefcijfers voor vervuiling.	☐
1	H.	De aangewezen medewerkers en/ of koplopers, als bedoeld in antwoordoptie G, hebben relevante opleiding genoten en houden hun kennis op niveau.	☐

Criteria

Criteria	Beoordelingscriteria	Toepasbaar op antwoord
1	Een milieubeleid op het gebied van vervuiling moet: <ul style="list-style-type: none"> a. Worden geïmplementeerd en het evaluatieproces moet ervoor zorgen dat doelen worden gesteld en actieplannen voltooid. b. De reikwijdte, doelstellingen en doelen bevatten c. Moet beschikbaar en toegankelijke zijn voor alle gebouwgebruikers d. De vereiste gedetailleerdheid van het milieubeleid of -plan is afhankelijk van de grootte en complexiteit van de asset. 	C, D, E
2	Het actieprogramma omvat maatregelen die aansluiten bij de doelstellingen zoals benoemd in antwoordoptie C	D
3	Alle vormen van vervuiling binnen de asset worden gemeten en vergeleken met historische gegevens en doelstellingen	E
4	Er vindt regelmatige terugkoppeling plaats op basis waarvan het hoger kader van het management of een raad van bestuur de beleidsmaatregelen m.b.t. vervuiling kan evalueren, en verbeterpunten kan meegeven.	C, D, E, F

5	Een procedure moet beschrijven hoe feedback opgenomen wordt in de strategie. Feedback dient eenvoudig kunnen worden ingediend.	F
6	Rollen, verantwoordelijkheden en bevoegdheden zijn vastgelegd en gecommuniceerd met goedkeuring van het hoger kader van het management of een raad van bestuur.	G, H
7	Opleiding kan betrekking hebben op facility management of is gerelateerd aan onderwerp vervuiling. Kennis kan op peil worden gehouden door bijvoorbeeld het bijwonen van relevante seminars/cursussen of het verdiepen in naslagwerken.	H

Bewijsvoering

Criteria	Vereisten bewijsvoering
	De hieronder genoemde bewijsvoering is niet uitputtend. Zie daarom ook paragraaf X.X 'Type bewijsmateriaal (Check t.z.t. of dit de juiste verwijzing is)' voor typen bewijsmateriaal die toegepast kunnen worden om aan te tonen dat aan de credit eisen wordt voldaan. Specifiek voor deze credit kan onderstaande bewijsvoering gebruikt worden.
1,2	Relevante documentatie waaruit blijkt welke maatregelen zijn doorgevoerd en welk effect deze hebben op het minimaliseren van vervuiling.
3	De beschrijving van het monitoringsproces (indien van toepassing).
3	Een overzicht van de streefcijfers, het referentiejaar en de monitoringsgegevens (indien van toepassing).
4	Een verklaring OF notulen waaruit blijkt dat er regelmatige terugkoppeling plaats vindt met hoger kader van het management of een raad van bestuur.
5	Kopie of beschrijving van relevante procedure.
6	Documentatie van functietitels en/of namen van afzonderlijke medewerkers en/of koplopers die verantwoordelijk zijn voor de implementatie van het beleid, de doelstellingen en de streefcijfers.
7	Kopie van relevante documenten, kwalificaties, CV of lidmaatschap.

POL17 - Maatregelen ter beperking van milieuvervuiling en hinder		
Deel		Maximum aantal punten
3		25

Doel van de credit

Het herkennen en stimuleren van beleid gericht op reductie en preventie van vervuiling en hinder, en het verhogen van het bewustzijn over verontreinigende stoffen.

Vraag

Welke van de volgende beleidsmaatregelen/initiatieven ter voorkoming van milieuvervuiling en hinder zijn er genomen?

Punten

Punten	Antwoord	Antwoordoptie (meerdere antwoorden mogelijk)	
0	A.	Vraag niet beantwoord	☐
0	B.	Er zijn geen initiatieven ontplooid.	☐
1	C.	Risiconiveaus en incidenten van milieuvervuiling en hinder worden geregistreerd.	☐
1	D.	Risiconiveaus en incidenten van milieuvervuiling en hinder worden bewaakt.	☐
1	E.	Er is regelmatige inspectie van, en periodiek onderhoud aan installaties/machines/apparaten met als doel het voorkomen van milieuvervuiling en hinder.	☐
4	F.	Er zijn procedures en trainingen voor de omgang met milieu-incidenten, overeenkomstig nationale of internationale richtlijnen.	☐
6	G.	Er is zeker gesteld dat water met reinigingsmiddel wordt afgevoerd naar de vuilwaterput (en niet naar hemelwaterafvoer of naar het oppervlaktewater).	☐
6	H.	Er zijn oliefilters aanwezig, en worden onderhouden.	☐
6	I.	Een drainageplan van de locatie is aanwezig en beschikbaar	☐

Criteria

Criteria	Beoordelingscriteria	Toepasbaar op antwoord
1	Risicoanalyse, preventieplan of milieubeleid van milieuvervuiling geeft aan hoe registratie, bewaking en/of inspectie van risiconiveaus en incidenten plaats vindt.	C, D, E, F
2	Procedures en trainingen hebben betrekking op milieuvervuiling of is gerelateerd aan het onderwerp vervuiling. Kennis kan op peil worden gehouden door bijvoorbeeld het bijwonen van relevante seminars/cursussen of het verdiepen in naslagwerken.	F
3	De locaties van afvoer, vuilwaterput en/of oliefilters zijn opgenomen in een drainageplan	G, H, I
4	Oliefilters zijn aanwezig in gebieden die vervuiling kunnen veroorzaken als parkeerplaatsen, garage, keukens en evt. tankplaatsen.	H

5	De oliefilters worden onderhouden	H
6	Het drainageplan van de locatie is toegankelijk voor de gebruikers	I

Bewijsvoering

Criteria	Vereisten bewijsvoering
	De hieronder genoemde bewijsvoering is niet uitputtend. Zie daarom ook paragraaf X.X 'Type bewijsmateriaal (Check t.z.t. of dit de juiste verwijzing is)' voor typen bewijsmateriaal die toegepast kunnen worden om aan te tonen dat aan de credit eisen wordt voldaan. Specifiek voor deze credit kan onderstaande bewijsvoering gebruikt worden.
1	Risicoanalyse, preventieplan of milieubeleid
2	Kopie of beschrijving van relevante procedure
3 - 6	Drainage plan
5	Onderhouds- of beheerbeleid waaruit blijkt dat oliefilters worden onderhouden
5	Documentatie en details over hoe relevante informatie toegankelijk is gemaakt voor medewerkers.

CONCEPT

POL18 – Behaald resultaat klachten en incidenten milieuvervuiling

Deel		Maximum aantal punten
3		4

Doel van de credit

Het beperken van overlast op de omgeving door goede registratie en opvolging van vervuilingincidenten en klachten.

Vraag

Hoeveel klachten/ meldingen zijn ontvangen omtrent vervuiling?

Punten

Punten	Antwoord	Antwoordoptie
0	A.	Vraag niet beantwoord
0	B.	Er is geen opvolging van het verwerken van meldingen/ klachten
1	C.	Er zijn meldingen/ klachten ontvangen, maar deze zijn naar tevredenheid afgerond
1	D.	Er zijn vervuilingincidenten, maar negatieve effecten zijn voorkomen of hersteld.
2	E.	Er zijn geen meldingen/ klachten ontvangen
2	F.	Er zijn geen vervuilingincidenten

Criteria

Criteria	Beoordelingscriteria	Toepasbaar op antwoord
1	Er is een klachtenprocedure van kracht waar meldingen, klachten en incidenten worden gemeld en geregistreerd.	C - F
2	De klachtenprocedure is zowel voor interne en externe meldingen.	C- F
3	Meldingen of klachten worden direct of op korte termijn opgelost of deze worden op opgelost.	C-F
4	De klachtenprocedure wordt regelmatig geactualiseerd.	C -F
5	Een procedure of beleid beschrijft hoe om te gaan met vervuiling en incidenten.	C, D

Bewijsvoering

Criteria	Vereisten bewijsvoering
-	De hieronder genoemde bewijsvoering is niet uitputtend. Zie daarom ook paragraaf X.X 'Type bewijsmateriaal (Check t.z.t. of dit de juiste verwijzing is)' voor typen bewijsmateriaal die toegepast kunnen worden om aan te tonen dat aan de credit eisen wordt voldaan. Specifiek voor deze credit kan onderstaande bewijsvoering gebruikt worden.
1-4	Kopie of beschrijving van klachtenregeling of -procedure met controle van klachtenportaal
1-5	Kopie of beschrijving van (milieu)beleid waarin omgang met vervuiling en incidenten is opgenomen

Definities

Vervuilingincidenten

Vervuilingincidenten als het gevolg van het gebruik van de asset, denk daarbij aan vervuiling door interne bedrijfsprocessen als lekkages van schoonmaakmiddelen, lekkages van opslag, etc.